

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ YAYINLARI

**S. SIRRI TARGAN
YAŞAMI VE HİZMETLERİ**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
IV. ANMA TOPLANTISI
19 Kasım 1997**

**S. SIRRI TARCAN
YAŞAMI VE HİZMETLERİ**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
V. ANMA TOPLANTISI
19 KASIM 1997**

ALP OFSET MATBAACILIK LTD. ŐTİ.

Ali Suavi Sokak No: 60 Maltepe / ANKARA

Tel : (0.312) 230 09 97 • Fax : (0.312) 230 76 29

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
EĞİTİMCİLERİMİZ ANMA VE TANITMA DİZİSİ : 5

Yayına Hazırlayan

Dr. A. Ferhan OĞUZKAN

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
Açılış Konuşmaları	1
Birinci Oturum	9
İkinci Oturum.....	51
S.Sırrı Tarcan'dan Alıntılar	159
S.Sırrı İle İlgili Yazılar	197
Ekler.....	229

624 Cemal

Biri duygun, cemalet!

28 / 11 / 1974

Selim İsmail Tuncel

AÇILIŞ KONUŞMALARI

***Prof. Dr. Özcan DEMİREL**

(TED Bilim Kurulu Başkanı)

*** A. Sezer ERGİN**

(TED Genel Başkanı)

TED GÖREVLİSİ - Selim Sırrı Tarcan'ı Anma Toplantısına başlamadan önce hepinizi, Derneğimizin kurucusu Aziz Atatürk ile Türk eğitiminin laik, çağdaş, demokratik temellere oturtulması konusunda emek vermiş tüm eğitimcilerimizin saygın anıları önünde bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum.

(Saygı duruşu ve İstiklâl Marşı)

TED GÖREVLİSİ - Teşekkür ederim.

Açılış konuşmasını yapmak için Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Özcan Demirel'i kürsüye davet ediyorum.

ÖZCAN DEMİREL - Sayın konuklar,

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu adına hepinize saygılar sunuyorum.

Cumhuriyet dönemi eğitimcilerinden "Selim Sırrı Tarcan'ı Anma" toplantısına hoş geldiniz.

Bilindiği gibi Türk Eğitim Derneği, Büyük Önder Atatürk'ün buyruğu ile 1928 yılında kurulmuş, üyelerinin ve yardımsever vatandaşların katkılarıyla bugüne kadar varlığını sürdürmüştü, Atatürk ilkelerinden ve devrimlerinden

ödünsüz Türk Ulusal Eğitimine katkıyı hedeflemiş kamuya yararlı bir dernektir.

Türk Eğitim Derneği, ulusal eğitime kendi bünyesinde 1977 yılında oluşturduğu Bilim Kurulu aracılığı ile kuruluşunun 50. yılından itibaren yaptığı birçok eğitim etkinlikleriyle katkıda bulunmaktadır.

Bu etkinliklerin başında, 1978 yılında başlatılmış olan ve eğitim alanında büyük hizmetleri geçmiş başarılı eğitimcileri ödüllendirmek gelmektedir. Türk Eğitim Derneği, Türk eğitim sisteminin çağdaş, demokratik, laik ve bilimsel temellere oturtulmasına katkı sağlayan eğitimcilere de Eğitim Araştırmalarını Özendirme Ödülü vermektedir.

Bu ödüllerin yanı sıra Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu, bugün 100. sayısını aşan 'Eğitim ve Bilim' dergisi ile ülkemizde çağdaş eğitim düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Derneğimizin en önemli etkinlikleri arasında 1979 yılında başlatılmış olan eğitim toplantıları ile 1983 yılında başlatılan öğretim toplantıları gelmektedir. Bu etkinliklere 1993 yılında başlattığımız Ünlü Eğitimcileri Anma Toplantıları dizisi de katılmıştır. Bugün burada bu dizinin 5. toplantısını yapmak üzere bir araya gelmiş bulunmaktayız.

TED Bilim Kurulu, ünlü eğitimcileri anma toplantısını planlarken diğer toplantılarda olduğu gibi büyük bir titizlikle çalışmakta ve Türk Eğitimine gönül vermiş ve sistemin çağdaşlaşmasına katkı getirmiş eğitimcileri sırayla seçmeye büyük bir özen göstermektedir.

Bu bağlamda, Bilim Kurulumuz bu yılda Cumhuriyet döneminin ünlü eğitimcilerinden Selim Sırrı Tarcan'ı anmayı uygun bulmuştur.

Anımsanacağı gibi, Selim Sırrı Tarcan, Cumhuriyet Türkiye'sine, Ulusal eğitim sistemine ilk kez Beden Eğitimi kavramını getiren ve bunun bir ders olarak okul programlarına girmesini sağlayan kişi olmuştur. Büyük Önder Atatürk'ün "Sağlam Kafa Sağlam Vücutta Bulunur" özdeyişini uygulamaya sokan ve çağdaş anlamda Beden Eğitiminin okullarda bir ders olarak okutulmasını Selim Sırrı Tarcan sağlamıştır.

Bu görüş ve uygulamalarıyla eğitim tarihimizde iz bırakan ünlü eğitim düşünürü ve uygulamacısı Selim Sırrı Tarcan'ı şükranla anıyor, TED Bilim Kurulu olarak anısına düzenlediğimiz bu toplantının Türk eğitim sistemi ve eğitim kamuoyu için başarılı olmasını diliyorum.

Bu toplantıya bildiri sunarak ve panele katılarak katkı

getiren değerli konuşmacılara, bilim adamlarına ve toplantının açılışını onurlandıran siz değerli konuklarımıza teşekr eder, hepinizi Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu adına tekrar saygıyla selamlarım.

TED GÖREVLİSİ - Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Sayın Sezer Ergin'i konuşmasını yapması için kürsüye davet ediyorum.

A. Sezer ERGİN - Değerli konuklar,

Sizleri aramızda görmenin onur ve mutluluğu ile hepinize hoşgeldiniz demek istiyorum.

Türk Eğitim Derneği, Ulu nder Atatürk'ün devrim ve ilkelerinin ışığı altında, ilk ve orta eğitime yönelik üstlendiği görevi yerine getirme çabasını titizlikle sürdürmektedir.

Çağdaş, bilimsel eğitim kavramının çok yönlülüğüne inanan TED'nin 20 yıl önce oluşturduğu Bilim Kurulu bu çabaların sürükleyici unsurlarından biridir.

Değerli niversite ğretim üyelerinden oluşan bu kurumumuz ulusal eğitimin geliştirilmesi ve eğitim ğretim sorunlarına objektif ve bilimsel çözümler getirilmesi yönünde faaliyet göstermenin yanı sıra, eğitime yönelik çalışmaları teşvik amacı ile ödüller vermekte, toplantılar düzenlemektedir.

İnsan hafızasının unutmaya özürü ülkemizde ne yazık ki fazlaca belirgindir. Oysa genç Türkiye Cumhuriyeti'ne önemli hizmetler veren müstesna kişilerin takdirle anılması, hatırlanması ve hatırlatılması, toplumumuzun yücelmesi yönünden de önem taşır. Bu bağlamda, bugün gerçekleştirilecek olan Ünlü Eğitimcileri Anma Toplantılarının beşincisini ben yalnızca bir eğitim faaliyeti değil toplumsal bir vefa borcu olarak görüyorum.

Bu borcu ödeme çabalarımıza katılarak bize destek veren siz değerli katılımcılara ve yaptıkları güzel ve önemli çalışmalar için Bilim Kurulu üyelerine, tek tek şükranlarımızı iletmek istiyorum. Atatürk ilkeleri doğrultusunda çağdaş medeniyet düzeyine erişme ve hatta ilerisine geçebilme ilkesi gerçekleştirilirken TED'in üzerine düşeni yapabilmesi için bilimselliğe ve dolayısı ile sizlerle erk birlikteliğine gereksinimimiz vardır.

Çalışmalarınızda başarılar diliyor, hepinize saygılar sunuyorum.

TED GÖREVLİSİ - Teşekkür ederiz efendim.

Şimdi de toplantımızın Birinci Oturumuna Başkanlık yapacak olan Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu Üyesi Emekli Öğretim Görevlisi Sayın Dr. Ferhan Oğuzkan'ı oturumu açmak üzere kürsüye davet ediyorum.

BİRİNCİ OTURUM

S. SIRRI TARCAN'IN YAŞAMI, HİZMETLERİ VE ONUNLA İLGİLİ ANILAR

Konular ve Konuşmacılar :

- * S. Sırrı Tarcan'ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bir Bakış
- * Doç.Dr. Özbay GÜVEN(G.Ü.Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğretim Üyesi)
- * S. Sırrı'yı Anarken
Cemal ALPMAN (MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Emekli Üyesi)
- * S. Sırrı'nın Bazı Özellikleri
Cevdet ARUN (MEB. Emekli Başmüfettişi)

Oturum Başkanı :

Dr. A. Ferhan OĞUZKAN
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

BAŞKAN - Sayın Genel Başkanımız, değerli konuklarımız, meslektaşlarımız ve gençlerimiz ! Bugün Sayın Kurul Başkanımız ve Genel Başkanımızın belirttikleri gibi, Cumhuriyet tarihimizde eğitim alanında Atatürk ilkelerini benimsemiş çok değerli eğitimcilerimizden birini anmak için toplandık.

Selim Sırrı Tarcan, daha çok sporcu ve beden eğitimi olarak tanınmış bir şahsiyettir; fakat biraz sonra yapılacak görüşmelerden anlayacaksınız ve göreceksiniz ki, o yalnız spor ve beden eğitimi alanında değil, bizi çağdaşlaşmaya götüren birçok alanlarda önemli katkılarda bulunmuş bir şahsiyettir. Biz, onu eğitim dışında da yaptığı hizmetlerle anmayı bir borç biliyoruz ve gençlere Selim Sırrı Tarcan gibi daha nice değerli şahsiyetleri önümüzdeki toplantılarımızda tanıtmayı da vefa borcu olarak görüyoruz. Eski kuşaklarla yeni kuşaklar birbirine gönül bağıyla, bilgi bağıyla, anlayış bağıyla kenetlenmedikçe bir rejimin yaşaması hatta bir kültürün sağlıklı devamı mümkün değildir. O bakımdan bugünkü toplantıyı ben özellikle gençlerin çoğunlukta bulunduğu salonda önemli bir buluşma, kaynaşma olarak değerlendirmeye çalışıyorum. Sözü uzatarak sizi fazla meşgul etmeyeyim, zamanımız da oldukça dar; önce Birinci Oturumda konuşacak olan değerli konuşmacıları buraya davet etmek istiyorum, buyurunuz yerlerinizi

alınız efendim.

Efendim, Birinci Oturumun ilk konuşmasını Sayın Doç. Dr. Özbay Güven yapacaktır.

Doç. Dr. Özbay Güven, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğretim üyelerindedir, kendisini herhalde tanıyanlar çoğunluğu teşkil etmektedir. Burada onun öğrenimini nerede yaptığını, ne gibi aşamalar geçirdiğini ve bugünkü duruma nasıl geldiğini toplantının sonunda kendisinden öğreneceğiz. Önce Sayın Konuşmacı Selim Sırrı Tarcan'ın hayatına ve hizmetlerine toplu bir bakış şeklinde bize değerli bilgiler sunacak, ondan sonra diğer konuşmacılar da Selim Sırrı ile ilgili anılarını anlatacaklardır. Çok mutluyuz ki, onun öğrencisi olmuş, onunla birlikte çalışmış değerli eğitimciler henüz hayattadır ve onları dinlemek durumundayız.

Buyurun efendim.

Özbay GÜVEN - Sayın Genel Başkanım, sayın başkanlarım, saygıdeğer misafirler; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Selim Sırrı Tarcan, 25 Mart 1874 tarihinde Mora Yarımadası Yenişehir Feneri'nde Miralay (Albay) Yusuf Bey ile Zeynep Hanımın oğlu olarak dünyaya geldi. Babası

Elazığ'ın Kesrik Köyü'nden "Uzun" lâkabıyla anılan Albay Yusuf Bey'dir. Daha sonra Yusuf Bey Yenişehir'deki bir kaleyi savunurken orada şehit düşer ve Selim Sırrı Tarcan iki yaşında iken yetim kalır. Selim Sırrı Tarcan'ın yetim kalmasından sonra küçük ablası İsmet Hanım, büyük ablası Hürmüz, kendisi ve annesi, babası olmayan bir hayat sürmek mecburiyetinde kalırlar. Daha sonra dayısının yardımı ile İstanbul'a gelirler. İstanbul'da dayısının nezaretinde ve kontrolünde yaşadıkları süre içerisinde bir problem yoktur. O zamanlar jurnalcılığın meşhur olduğu dönemlerde dayısı bir jurnala maruz kalarak başka yere tayini çıkınca, Selim Sırrı Tarcan ve ailesi fakrû zaruret içerisinde bir yaşam sürmek mecburiyetinde kalırlar. O zaman, Selim Sırrı Tarcan babasının şehit olduğunu bilmemektedir, ta ki, bir gün bir bayram için komşuları Ömer Rüştü Bey'in evine misafiriğe gittiği zaman, el öperken birileri bu kimin çocuğu didiklerinde, babasının şehit olduğunu öğrenir ve annesine, "Anne bak! Benim babam şehit olmuş, hani babam dönecekti?" der. Ondan sonra babasının hiçbir resmini annesi çocuğuna hatıra olsun diye bırakmamıştır ve yakmıştır. Babasından kalan sadece bir mektup vardır ve o mektup 5 Şubat 1292 (1874) tarihinde yazılıp annesine bırakılmıştır. O mektupta babası Selim Sırrı Tarcan'ı rüyasında gördüğünü anlatır.

Selim Sırrı Tarcan'ı annesi o zor şartlarda elindeki bütün ziynetini satarak Galatasaray Lisesi'ne yazdırır. Son sınıfa gelince parası yetmediği için oğlunun okuması güçleşir. Selim Sırrı, annesini daha fazla sıkıntıya sokmamak için Mühendishane-i Berri Hümayun'a kayıt olur. Burada önemli bir şey var. Galatasaray Lisesinde yaramaz, hareketli, dinamik Selim Sırrı bir hocanın dikkatini çeker. Bu hoca Faik Üstünidman'dır. Bir insan güzeli, estetik sınırları içerisinde antremanla o güzelliği kazanmış bir Türk. O tarihte Fransız hocalar var. İşte bu Türk hoca Faik Üstünidman, Selim Sırrı Tarcan'ı çok etkiler. Selim Sırrı Tarcan Galatasaray Lisesinde okuduğu sıralarda Fransızca ve cimnastik derslerinde çok başarılıdır. Annesi bundan pek memnun değildir. Annesi "ben seni okumaya gönderdim, böyle cambazlıklarla mı uğraşacaksın?" diye de sitem eder.

Bu Faik Üstünidman hocayla başlayan dostluğu kendisi birinci sınıfta iken başlamıştır. Son sınıfta iken Rıza Tevfik Bölükbaşı'yla zaman zaman hafta sonlarında Üsküdar'da buluşurlar, hatta evlerini bir özel cimnastikhaneye dönüştürürler. Hafta sonlarında çeşitli sporlar yaparak, kendisi sporun âşığı olmaya başlar. Mühendishane-i Berri Hümayun'a geçtikten sonra, Selim Sırrı Tarcan'ın

burada da bu spor aşkı devam eder. Tabii ki hiçbir zaman Galatasaray Lisesi'nde olduğu kadar buradan memnun değildir. Çünkü ileride de göreceğiz, Selim Sırrı Tarcan kendisini askerlik mesleğinden daha çok, beden eğitimi mesleği ile özdeşleştirmiş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkıyor. Zaten ilerideki hayatında da fırsat bulduğu zaman askerliğe yönelik bir çalışmasını da göremiyoruz. Selim Sırrı Tarcan'ın Mühendishane-i Berri Hümayun'dan mezun olduktan sonra tayini İzmir'e çıkıyor ve burada kendisi Merkez Kumandanı Osman Paşa'nın yaveri olarak görev yapmaya başlıyor.

Osman Paşa ideal bir komutandır, fakat yabancı dil bilmemektedir. Selim Sırrı Tarcan kadar da pek kültürlü değildir. Yaver olarak yanına kimi alacak? Tabii ki yakışıklı, estetik vücutlu insanlar önemli. Muhafız Alayı'na da askerleri alırken buna çok dikkat ederler. Selim Sırrı Tarcan bir kere her şeyden önce, bu estetik vücuduyla Osman Paşa'nın gözüne girmiştir. Ayrıca Fransızcası da mükemmeldir. Çünkü zaman zaman yabancı sefaret mensupları, misafirler geliyor ve onlara tercümanlık yapıyor. İzmir'de bir İstanbul gibi yaşam yok. Daha hür, daha serbest, bu yaşantı içerisinde Selim Sırrı Tarcan İzmir'de bir çevre yapmaya başlıyor. Selim Sırrı Tarcan, İzmir'de bu çevre içeri-

sinde o zaman Abdulhalim Memduh Efendi diye bir zatla tanışıyor. Bu zat kendisine, sporla ilgili fikirlerini yazmasını söylüyor, Selim Sırrı Tarcan ilk önce teşebbüs etmiyor, fakat daha sonra yazma denemelerine başlıyor. İlk beden eğitimi ve sporla ilgili yazılarını İzmir'de Hizmet Gazetesi'nde yayımlamaya başlıyor. Hatta Abdülhalim Memduh Bey Selim Sırrı'ya bazı kitaplar da veriyor. O sıralarda Selim Sırrı Tarcan'ın İzmir'de üç okulda beden eğitimi öğretmenliği yaptığını da görüyoruz. Zamanın meşhur aydınlarından Sarıklı Yusuf Rıza ile bir özel okulda, cimnastikhane meydana getiriyorlar. Selim Sırrı Tarcan İzmir'de herkes tarafından bilinen ve tanınan bir şahsiyet oluyor.

Daha sonra Selim Sırrı Tarcan, 1900 yılında İstanbul'a Anadolu Kavağı'ndaki İstihkâm Birliği'nde göreve başlıyor. Hangi görevle geliyor? Yine padişah yaveri olarak geliyor. Bunda rol oynayan özelliklerinden bir tanesi dil bilmesi, estetik vücuda sahip olması, kültürlü olmasıdır. Çok okuyan bir insan, İstanbul'a gelirken "Yaklaşık 200 cilt kitapla geldim" diye eserlerinde ifade ediyor. Fakat Anadolu Kavağı İstanbul'un merkezine uzakta bir yer. Selim Sırrı Tarcan, kültür trafiğinden uzak kalmak istemiyor. Çünkü zaman zaman da Cağaloğlu'na gelme ihtiyacı hissediyor. Yazılarının bazılarını orada Servet-i Fünun ve İkdam Ga-

zetelerinde yayımlamaya başlıyor. Ne üzerine? Spor üzerine, cimnastik üzerine. Fakat bu yazılar bir modern beden eğitimi üzerine yazılan şeyler değil, kendisinin daha önce amprik metotla öğrendiği, hocalarından aldığı bilgileri ve okuduğu şeyleri kendi kafasına göre yazıp, okuyucuya duyurma ihtiyacı hissediyor.

Zamanın Tophane Müşiri ve Mektepler Nazırı Zeki Paşa, Selim Sırrı'yı bir yazısından dolayı çağırıyor. "Ben sizi burada yakın bir yere alayım, burada siz görev yapın." Yani kendi mezun olduğu okula Mühendishane-i Berri Hümayun'a ve orada Selim Sırrı cimnastik derslerini vermeye başlıyor. Yazıları devam ederken, aynı zamanda da Zeki Paşa'nın oğlunu da tedavi etmeye başlıyor. Sporla, zayıflayan adalelerini güçlendiriyor. Bu sırada eskrim dersleri de veriyor. Kurtuluştta Rum pehlivanlarıyla güreşiyor. Tepebaşı'nda Union Francaise'de İtalyanlarla eskrimde boy ölçüşüyor. Fener deniz hamamında yüzme yarışına giriyor. Büyükkada'da, Celâl Esat'ın evinde insanları gülle gibi havaya kaldırıyor. Şakir Paşazade Asım'a boks dersleri veriyor. Kısaca hem hoca, hem eğitmen, aynı zamanda pratiğini yapan bir şahsiyet. Büyükkada'da oturduğu için, Şakir Paşa'nın da yakın dostudur. 1905 yılında Büyükkada'da Hediye Hanımla bir evlilik yapar. Önce Selma (Mi-

roğlu), daha sonra 1908 senesinde Azade (Kent) dñnyaya geliyor.

Selim Sırrı, memleketin gençlerine ne tavsiye etmişse bu tavsiyelerini kendi kızlarına da uygulama ihtiyacı hissetmiş ve onları da kendi mesleğine yöneltmiştir. İki kızını da modern beden eğitimi, cımnastik eğitimi için Almanya'ya öğrenime göndermiştir. Hatta kendisi daha önce beden eğitimi ve spor üzerine bir okul açmış, sonra kendi evini de özel bir cımnastikhaneye çevirmiştir. Bu ev nasıl bir evdir? Avrupa'da gördüğü modern cımnastikhanelerin âletleriyle donatılmış, insanların bir geziye gider gibi malzemeleriyle gelip spor yaptıkları ve duş aldıkları bir yer. Burhan Oğuz, çocukluğunda annesinin buraya cımnastik yapmaya gittiğini, burada Selma ve Azade'nin meslek olarak cımnastik hocalığı yaptıklarını bana söylemiştir. Selim Sırrı'nın da kendisine cımnastik yaptırdığını ve o tarihten beri cımnastik yapmanın kendisinde disiplin olarak yer ettiğini, diş fırçalamak gibi bir ihtiyaç halini aldığını ifade etmiş olup, bu evi gördüğünü bana kendileri ifade ettiler.

Selim Sırrı Tarcan, modern sporun ÷lkemizdeki öncülüğünü yaparken, olimpizmin ÷lkemizdeki kuruculuğunu da yapmıştır. 1907 yılında başlattığı bu girişimleri ile 1908 yılında Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'ni kuracaktır.

1908 yılının 10 Temmuz'unda İstanbul'da meydana gelen II. Meşrutiyet hareketine 12 Temmuz'da Selim Sırrı Tarcan da katılır. Zaten kendisi İttihat-Terakki üyesiydi. Öğrenci iken jön Türk'tü. Kendisi, daha sonra İttihat Terakki'nin önemli şahsiyetlerinden oldu. Öyle kitapların yazdığı gibi bunlar bin, iki bin kişi falan değildiler. İstanbul'da sayıları 30-40 civarındaydı, ama öyle görüntü veriyorlardı. Bunların lider pozisyonlarında arkadaşları da vardı. Kendisi 12 Temmuz 1908 günü Rıza Tevfik Bölükbaşı'yla beraber baş rollerde bulunur ve İstanbul komiserliğini, 14 gün kadar teslim alır ve İstanbul'da nutuklar çekerek bir kan dökülmesini engellerler..

Selim Sırrı, o sırada bir Özel Terbiye-i Bedeniye Mektebi açmayı düşünüyor. Bu beden eğitimi okulunu açabilmek için, Tepebaşı Millet Bahçesi Yazlık Tiyatrosunda bir spor müsamesesi düzenliyor. Çünkü elinde hanımından alıp bozduduğu ziynetler yetmiyor. Bu müsamede bizzat kendisi konferans veriyor, kılıç gösterisi yapıyor, boks gösterisi yapıyor, İtalyanlarla kılıç müsabakası yapıyor. Rıza Tevfik'i getiriyor ve bu işten para kazanıp o açacağı okulu tesis ediyor ve böylece 1908 yılında İstanbul'da bir Özel Terbiye-i Bedeniye Mektebi'ni açıyor. Bu okul ne zamana kadar faaliyet gösteriyor? Bir gün İztet Pa-

şa kendisini çağırıyor, diyor ki; “Siz İttihat Terakki’ye karıştınız, asker olmanıza rağmen adınız siyasî bir hadiseye karıştı, artık ortalıkta biraz görünmemeniz gerekir. Biz sizi Fransa’ya askerî ateşe militer olarak göndereceğiz” diyor.

Selim Sırrı daha önceden zaten kendisinin hayatında büyük değişiklik yapan Dr. Kilisli Rifat Bey’in yazdığı bir yazıdan etkilenmiştir. O zamana kadar Selim Sırrı yazıyor, okuyor milletten hiç tepki yok. Ama bir adam çıkıyor. Dr. Kilisli Rifat diye birisi, bir yazı yazıyor. Bu reaksiyon karşısında kimmiş bu adam diye merak ediyor. İstanbul Üniversitesi’nde kendisini ziyaret ediyor. Orada bu zat kendisine: “Ben vücut pehlivanı değilim, ben fikir pehlivanıyım. Eğer senin de gücün varsa bana yazılarınınla meydan oku” diyerek âdeta çatıyor. Bu görüşme, Selim Sırrı Tarcan’ın, hayatını değiştirecek çok önemli bir dönüm noktası oluyor. Fevkalâde önemli. Ondan sonra Selim Sırrı işin farkına varıyor. Bu işin bir bilim olduğunu anlıyor ve onun verdiği iki kitabı okuyor. Ondan sonra hayatı değişmeye başlıyor, ben bunun öğrenimini nerede yapabilirim diye düşünüyor. O zamanlar İsveç’te bunun eğitimi çok iyi yapılıyor. O zaman İsveç’te yaparım diyor. Fransa’da da var ama, Fransa’ya

gidemez. Çünkü; orada yükselme şansı yok. Orası İttihat Terakki üyelerinin yuvası. Zaten onlardan kaçıyor. İttihat Terakki üyesi iken İstanbul'da bir siyasî harekete girişmiş. II. Meşrutiyet olunca Enver Paşa tarafından tasfiye edilmiş. Ama Rıza Tevfik devam etmiş. Rıza Tevfik de zaten bir mektubunda şöyle der. "Selim Sırrı Tarcan'ı nasıl tanırsınız?" Cezaevinden attığı bir mektup. "O benden çok akıllıydı, eğer akıllı olmasaydı bugün cezaevinde olurdu" der.

Selim Sırrı Tarcan, İsveç'e 1909 yılının Mayıs ayında gider. Daha sonra 1910 yılında yurda döner. Dönüşünde Köstence'den vapura bindiği zaman şu hayali kurar: "Artık eğitimim bitti, bir yaver olarak İsveç'e gitmiş, orada İsveç Kralı'nın kontrolünde, çok iyi dostluklar kurmuş, orada birinci rütbeden "Vasa" nişanı almışım. Türkiye'nin sporcu subaylarını yetiştireceğim" diye bir hayal kuruyor. Ama bilmiyor ki, geldiğinde kendisine bu hayalini gerçekleştirme imkânı verilmeyecek ve öyle de oluyor. Kendisi İstanbul'a geldiğinin ertesi günü Mühendishaneye gittiği zaman Müdür, Selim Sırrı'ya şöyle der: "Oğlum, siz subay olduğunuz halde politika işlerine girdiniz ve inkılap hadisele-

rine karıştınız. Ben artık, burada muallimlik etmenizi muvafık bulmuyorum. Sizi Birinci Ordu açıklarına naklettik. Harbiye Nezareti münasip göreceği hizmete tayin etsin” Sûkutu hayale uğruyor ve büyük bir moral bozukluğu içerisinde ne yapacağım derken, bir gün devrin Maarif Nazırı Emrullah Efendi kendisine sahip çıkıyor. Selim Sırrı Tarcan askeriyeden istifa ediyor. 14 Temmuz 1910’da “İstanbul Vilâyeti, İnzimamiyle Bil’umum Vilâyeti Osmaniye Mekâtibi’nin Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği’ne iki bin kuruş maaşla tayin oluyor. Selim Sırrı’nın eğitim gördüğü okulda modern bilgileri gerçek manada uygulama aşaması bundan sonra başlıyor.

Selim Sırrı Tarcan, önce okullara beden eğitimi dersini tam manasıyla yerleştirme ihtiyacını hissediyor. Çünkü; Galatasaray Lisesi’nden başka, okullarda doğru dürüst bir beden eğitimi dersi işlenmemektedir. Bir programlı mücadele neticesinde, “Ben ne yapayım? Benim öğretmenler yetiştirmem gerekir” diyor. Böylece bir yandan Darülfünunda seri halinde konferanslar veriyor, bir yandan da Darülfünundaki öğrencilere ve İstanbul’daki gençlere “İstanbul Terbiye Bedeniye Kulübü”nü kurduruyor. Buna günü-

müzdeki Üniversite Federasyonu'nun ilk oluşumu, başlangıcı diyebiliriz. Bu çalışmalar yanında beden eğitiminin kız okullarında yer almasında da büyük rol oynuyor. O tarihlerde medresetülvaizin sınıflarına haftada iki saat idman dersi konulması için izin alıyor. Sene sonunrda yetiştirdiği bayan öğretmenleri, Kız Muallim Mekteplerine ve Kız Sultanilerine tayin ettirmeye başlıyor.

Selim Sırrı Tarcan'ın 1914 yılında "Birinci Dünya Savaşı"nda kuryelik görevi vardır, Eczacı pasaportuyla Almanya'dan İstanbul'a "üstü ilaç, altı silah dolu sandıkların yurda getirilmesinde" görev yapar. Selim Sırrı Tarcan'ı böyle bir göreve Enver Paşa neden getiriyor? Bir kere; Selim Sırrı sarı tip, Almanlara gayet müsait, görünüş o biçim, dil o biçim. Bunlar da rol oynuyor. Yurt dışına gitmesi kendisinin kültürlü olması, dil bilmesi, vücut yapısı böyle bir göreve gelmesinde etkili oluyor. Kimse bundan hiçbir şekilde şüphelenmeyebilir. Selim Sırrı Tarcan'ın vatanseverlik duyguları içerisinde yaptığı bu hizmet devam ederken O'nun Sultan Reşat'la irtibatını öğrenen Enver Paşa, bundan rahatsız oluyor ve Selim Sırrı Tarcan'ın üzerindeki kuryelik görevini alıyor.

Selim Sırrı birikim ve becerilerini halkın önünde sergileme ihtiyacı hisseder. "Ne yapayım, bir idman bayramı

düzenleyeyim der.” 1916 ve 1917 yıllarında devam edecek olan bir idman bayramı düzenler. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın başlangıcı dediğimiz, böyle bir bayramın bir çıkış müziği ve bir marşı olmalıdır. O zamanki şartlar altında zaman darlığından dolayı ezgisi İsveç'li Felix Korling'den Türkçe'ye uyarlanan Gençlik Marşının Türkçe güftesini Ali Ulvi Elöve yazar. Bu marşı da programa alarak bütün güzelliğiyle bunu İstanbul'da şimdi Fenerbahçe Stadi'nin olduğu yerde Papazın Çayırı denilen yerde bir “İdman Bayramı” düzenler. O tarihlerde yurt dışında da böyle kitlelere yönelik spor hareketleri vardır ve bunlar genelde bahar bayramları adı altında yapılmaktadır. Daha sonra 1. Dünya Savaş çıktığı için bu “İdman Bayramı” 1917 yılından sonra yapılamıyor. Ta ki 1928 yılındaki cimnastik şenliklerine kadar. Fakat Selim Sırrı Tarcan kendi ideallerini gerçekleştirmek için hiçbir zaman bu işin peşini bırakmıyor. Daha sonra 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı adıyla anılacak olan böyle bir bayram 20 Haziran 1938 tarih ve 2739 sayılı Kanuna eklenen bir fıkra ile resmiyet kazanıyor.

Selim Sırrı Tarcan'ın vatanseverlik özelliğinden bahsetmiştim. Selim Sırrı Tarcan, Türk Milletinin Balkan Savaşı'ndan sonra, dahil olduğu grupla hemen girdiği Birinci

Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması, bunu takip eden Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin kabul ettiği Sevr Antlaşması ile Osmanlı Devleti parçalanmıştı. İtilaf donanmaları ve askerleri vilâyetlerimizde bulunmaktaydılar. İşte felâketin bu acı günlerinde 23 Mayıs 1919 tarihinde Sultan Ahmet Meydanı'nda Şair Mehmet Emin Yurdakul, Fahrettin Hayri Bey, Halide Edip (Adivar), Selim Sırrı (Tarcan) ve Dr. Sabit Bey sırayla 200 bin kişiye hitapta bulunuyorlar. Selim Sırrı Tarcan'ın yaptığı konuşmanın şu bitiriş kısmı çok önemli: "Bizde tecavüz ve istilâ emelleri yoktur. Biz, yalnız yaşamak istiyoruz. Bu halkı bizden nez'e kalkışmasınlar, Tarih-i medeniyette her millet gibi azm-ü-irfanla yükselmek ve Türk kalarak yükselmek istiyoruz. Vakur vatandaşlar; Azm-ü gayreti bırakmayalım, haktan ümidi kesmeyelim, Allah bizimle beraberdir".

Birinci Heyet-i İlmîyye'de; bir beden eğitimi ve spor okulu nasıl kurulabilir? konusu tartışılır ve ön çalışmalara başlanmasına karar verilir.

Bunun için Çapa'da Kız Muallim Mektebi'nin yanında yapılan modern bir spor salonunda "Terbiye-i Bedeniye Kursu" düzenleyeceklerdir. O kurs için yurt dışından hocalar getirilecektir. Bir yandan da yurt dışına Nizamettin Kırşan ve Vildan Âşır Savaşı'ı yüksek tahsile gönderecekler-

dir. Kurs için Şimdiki İstanbul Üniversitesi'nde lojman olarak kullanılan spor salonu 16.000.-TL. sarf ederek yapılır. Yurt dışından kursların kızlar Şubesi işin Miralay Nerman'ın kızı İnge Nerman, erkek adaylar işin Suen Aleksanderson ve Rangar Johnson gibi değerli hocalar getirilir. Bu kurs 1930'lu yıllara kadar devam eder.

Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nün Beden EĞitim Şubesi 5 Temmuz 1932 tarihinde aÇılır. Selim Sırrı Tarcan'ın kendi emekleri neticesinde ve ilk mezunlarından Şu anda aramızda bulunan ők değerli Cemal Alpman hocamız, rahmetli Mehmet Arkan hocamız yurtdışına gönderildiler. Niye gönderildiler? Gitsinler yüksek eğitim alsınlar. Selim Sırrı Tarcan kendisi aynı aŐamalardan geŐmiŐti. Türkiye'ye modern anlamda Beden eğitimini yerleŐtirelim fikrini uygulamaya geŐiriyor. Daha sonra ikinci etapta Cevdet Arun hocamız ve arkadaşları gönderildiler. EĞitimlerini tamamlayınca yurdumuza döndüler, Gazi Terbiye Enstitüsü Beden EĞitimi Şubesi'ni Beden EĞitimi ve Spor davasının bir ıŐıĐı, bir güneŐi, bir menbağ haline getirmek işin büyük mücadeleler sergilediler. Selim Sırrı Tarcan o tarihlerde milletvekiliydi.

Gazi Terbiye Enstitüsü Beden EĞitimi Şubesi o kadar modern bir eğitim veriyordu ki, örneğin havacılık dersi bile

vardı. Türk Kuşu'nun işbirliği ile 1935-36 öğretim yılında; ders, seminer ve kurs faaliyetleri arasında, bir 'Havacılık' dersi konulmuştu. Vildan Âşır Savaşır'ın yönetimindeki bu dersin sorumlusu, uzman Bay Ramanof ve Anohim isimli iki Rus uzmandı. Hentbolde ülkemizde 1937'li yıllarda ilk kez Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Eğitimi Şubesi öğrencileri arasında oynanmıştır. Hentbolü Türkiye'ye getiren tek okul Gazi Terbiye Enstitüsü'dür. Selim Sırrı Tarcan yurt dışından geldikten sonra neden hep çeşitli sporlara ait kitaplar yazdı? Çünkü; ülkemizde Batı Sporları tam manası ile bilinmiyordu. Selim Sırrı Tarcan yazdığı eserleri ile bu batı sporlarının kurallarını tanıtmaya çalıştı. Eserlerinin birçoğunda değişik spor branşlarının kurallarını anlatmaya çalıştı.

Türkiye'de Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Eğitimi Şubesi, sağlam temellere oturtulmuş tek okuldu. Selim Sırrı Tarcan'ın yıllar önce yazdığı eserleri, makaleleri ve konferanslarıyla, beden eğitimi derslerini okullara koydurması, eğitici yetiştirmek için açtığı kurslar ile ve ön hazırlıklarını yaparak bölümün kurulmasında büyük etkisi olmuştur. Bu bölüm, Türkiye'deki beden eğitim öğretmenleri öğretmenlerini yetiştiren tek kurum olma özelliğini uzun yıllar yerine getirmiştir. Türkiye'de Beden Eğitimi ve Spor Eğitiminin tarih-

sel bütünlüğü içerisinde önemli bir yeri olan Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda çalışmaktan ve onu tanıtmaktan büyük gurur duymaktayım.

Daha önce de ifade ettiğim gibi, Selim Sırrı Tarcan'ın, 1.3.1935 tarihinden 14.6.1946 tarihine kadar yaklaşık 11 yıl süren milletvekilliği dönemi başlayacaktır. Ordu milletvekili olarak Parlamento'da hizmet vermiştir. Selim Sırrı Tarcan, bir hatiptir; 1908 yılında başlayan konferanslarını ömrünün son günlerine kadar devam ettirmiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Selim Sırrı Tarcan'ın ülkemizde pedagoji okuyarak yetişmiş olan insanların çoğundan daha iyi bir pedagog olduğunu belirtir. O, Cenap Şehabettin'in yazılarından zevk alan Edmon Demole'nin "Yeni Terbiyesini", Fransız Filozof H.Taine'nin "İngiltere Hakkındaki Notlar", Maurice Maeterlinck'in eserlerini onunla okuyan, süreli yayınları takip eden ve aynı zamanda Maeterlinck'e hayran olan biridir. Hatta onunla bir sohbetinde Maeterlinck'i şöyle eleştirir. "Şimdiye kadar yayımlanan eserlerinizin hepsini okudum. Fakat 'Mütevazilerin Hazinesi' isimli eserinizin bazı yerlerini beğenmedim" der. O beğenmediği yerleri de bir vapur seyahatinde Maeterlinck'e söyler.

Selim Sırrı Tarcan; eserlerini okuduğu insanlarla daha sonra tanışma ihtiyacı hissetmiştir. Süreli yayınları ga-

yet yakından takip eder. Paris'te yayımlanan 'Les Annales' dergisine üyedir. Edebiyat âleminde şöhret olan Henry de Montherlant, André Maurois gibi birçok yazarın yazılarını okuyan bir şahsiyettir.

Selim Sırrı'da H.Taine'nin "İngiltere Hakkındaki Notlar" kitabından sonra Paul Bourget'nin Amerika izlenimlerini içeren 'Deniz Aşırı' isimli eserini okuduktan sonra, yurt dışına gitme merakı başlar. Bu iki eserden etkilenerek sinema objektifi gibi her gördüğü şeyi kavramaya çalışır. İlgilendiği toplumsal ve eğitimsel sorunları bilenlerden öğrenmek ister. Selim Sırrı Tarcan, bu iki eserle ve bu iki eserin yazarlarıyla da özdeşleşmiştir. Kendi hayatında da gezdiği yerleri not eder. Bu izlenimlerinin çoğunu kitaplaştırır. Kendisi yurt dışında birçok kongreye katılmış, muhtelif defalar da başkanlık yapmıştır. Bu, 1912'de Dresten'deki Hıfzısıhha Kongresi ile başlar, yine en son şu an aramızda bulunan Cevdet Arun hocamızında katıldığı Beden Eğitimi ve Spor Kongresi'ne kadar devam eder. Ölümünden üç sene önce düzenlenen bu kongrede bir kalp krizi geçirecektir. Selim Sırrı Tarcan, böyle bir kongreyi niçin düzenliyor? Düşünebiliyor musunuz? Türkiye'de bir uluslararası bir beden eğitimi ve spor kongresi düzenleniyor.

Ne demek bu? Şu demek: Kendi öğrencilerinin girişimleri ile Avrupa'da beden eğitimi alanında söz sahibi olmaya başlıyor.

Selim Sırrı Tarcan bu kültür hizmetlerinin yanında kendi çocukluğu pek rahat bir ortamda geçmediği için, eserlerinin birçoğunu çocuklar üzerine vermiştir. Önce Alman Froebel'den etkileniyor. Daha sonra İtalyan Madam Montessori'nin eserlerini incelemeye başlıyor. Bu kişilerden çok etkileniyor. Yurt dışından kitaplar ediniyor ve yazıyor. Demek ki Selim Sırrı Tarcan günümüzdeki çocukların idealindeki birisidir.

Selim Sırrı Tarcan, kişilikli, ölçülü, efendi, kültürlü, programlı, cesur, girgin, mücadeleci ve dürüst bir insandır. Güzelliklere âşıktır. Onun içindir ki beden eğitiminde ancak bedenün güzelliğine hizmet edecek olan konulara önem vermiştir. Edebiyata, şiire, musikiye, raksa âşıktır. Çok cömerttir. Kendisiyle konuşanlara bol bol sırrî tavsiyelerde bulunmaktan ve her biri birer makale olan hâtıraları anlatmaktan geri durmaz. Eğitimci kişiliği ve kendine özgü bir eğitim anlayışı incelenmesi gereken bir konudur. Arkadaş canlısıdır, filozof Rıza Tevfik ve İsmail Hakkı Baltacı-

oğlu en yakın arkadaşları arasındadır. Selim Sırrı Tarcan elini attığı her konuda başarılı olmuştur. Başarılarını iyi ah-lâkına, dürüstlüğüne, sürekli ve disiplinli çalışmasına borç-ludur.

İdealist birisidir. Küçük yaşlardan itibaren başlayan spor aşkı, ömrünün sonuna kadar sönmemiştir. Bu spor aşkını bir ideale bağlamanın ve onun uğrunda bıkmadan, yılmadan çalışmanın örneği olmuştur. En büyük özelliği, mesleğiyle özdeşleşmesi, işine olan tutumu, vazifesine bağlılığı, hizmet etme zevki ve şevki, memleket sevgisi, yaptığı işi severek, isteyerek, canla başla sarılarak yap-ması, sporun gerçekte ne olduğunu araştırması ve incele-mesidir. Bizde Tanzimat'tan sonra birtakım meraklı insan-lar olmuştur. Örneğin, atı seven insanlar olmuştur. Av me-raklısı olanlar vardır. Fakat bunu bir toplu rekreasyon ve av turizmi konusu olarak ele almamışlardır. İşte Selim Sırrı Tarcan, kendi davasına sahip çıkmış ve bunu ölümüne kadar götürmüştür. Böyle bencil bir duygu ile değil, özve-rili bir atılışla bir davanın ardına düşmüş, ondan hiç ayrıl-mamış, beden eğitimi davasının bütün bir millet tarafından kavranmasında faaliyet göstermiş ve bunu da başarmış örnek bir şahsiyettir.

Selim Sırrı Tarcan için neler yapıldı? İsveç'te kendisine bir Vasa Nişanı verildi. Daha sonra 18 Mart 1942 tarihinde Gazi Terbiye Enstitüsü'nde onun için bir tören düzenlendi. O törendeki konuşmalar bir kitap haline getirildi, 75'inci doğum yıldönümünde 25 Mart 1949'de Çapa Eğitim Enstitüsü'nde kendisine bir jübile yapıldı. Bir veda demeyelim. Dostları ve öğrencileri tarafından bir tören. Sizin Türk Eğitim Derneği olarak yaptığınız gibi, bir toplantı yapıldı. Daha sonra Selim Sırrı Tarcan'ın vefatının altıncı yılında beden eğitim öğretmenleri O'nun büstünü kendi eseri olan Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Binası'nın önüne koymak için bir kampanya başlattılar. Ankara Merkez Ziraat Bankası'nda hesap açtırdılar. Hiç devletin katkısı olmadan yapılan o büst şu anda Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nun Rektörlüğün yanındaki spor salonunun önünde durmaktadır. Hatta vefat ettiği zaman yeğeni Ercüment Tarcan, Selim Sırrı Tarcan'ın bir maskını da çıkarmıştır. Zannediyorum o maskın bir kopyası Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu'ndadır. Ankara'da bir Spor Salonu'na adı verilmiştir. İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nde bir salonun adı Selim Sırrı Tarcan Spor Salonudur. Türkiye Beden Eğitim Öğretmenleri ve Spor Kulübü Derneği'nin örnek girişimleriyle, 3 Mayıs 1992 tarihinden bu yana "Selim Sırrı Tarcan Yol Koşusu" düzenlenmekte-

dir. TRT 2’de ‘Cumhuriyet’e Kanat Gerenler’ isimli bir programda da anılmıştır.

Selim Sırrı Tarcan’ın basılmış eserleri elli sekiz tanedir. Bunun yirmi sekiz tanesi eski harflerle, otuz tanesi yeni harflerle. Kendisi iki tane dergi çıkarmıştır. Bunlardan biri “Terbiye ve Oyun” dergisi, diğeri de İbrahim Alâaddin ve İhsan Sungu ile birlikte çıkardıkları Tedrisat Mecmuası’dır.

Selim Sırrı Tarcan, 83 yaşında Nişantaşı’ndaki evinde geçirdiği ani bir anboliden kurtulamayarak vefat eder. Feriköy aile kabristanında ebedî istirahatgâhına tevdi olunur.

Sonuç olarak, hiçbir şey kendiliğinden olmuyor. Bir eğitim biçimiyle birtakım çabalarla varılıyor. Selim Sırrı Tarcan’ı özümlemeden, irdelemeden kendi problemlerimize, uygulamalardaki ayrıntılara özen göstermeden kullanırsak, bugün beğenmediğimiz düzeni de yitiriyoruz demektir. Tarcan’lı yıllardan geleceğe göndermeler yapıp, amaçlarımıza ulaşip ulaşamayacağımızı görerek, sınırlarımızı ve yapacaklarımıza göre adımlar atarak ilerlemeliyiz. İşte bu nedenle bugün her zamandan daha çok Selim Sırrı Tarcan’lara ihtiyacımız var. Ama ortalıkta pek fazla Tarcan da yok. Zaten olandan da yeterince yararlanamıyoruz.

İleriyi görebilen, çalışkan, başarılı, vatansever ve Türkiye'ye sağlık ve toplum yönünden modern beden eğitimi tanıtan ve yerleştiren örnek ve öncü Selim Sırrı Tarcan için söylenecek ve yazılacak çok şeyler var. Ömrünü beden eğitimi ve spor davasına hizmet ederek geçiren Selim Sırrı Tarcan her yönden örnek alınmaya ve incelenmeye değer bir simgedir. Bir dava adamıdır. Vefatının 40'inci yılında Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nun Selim Sırrı Tarcan'ı Anma Toplantısı'nın bundan sonra yapılacak çalışmalarına örnek teşkil etmesi dileğiyle, Hocamıza rahmetler diliyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Sayın dinleyenler, Doç.Dr. Özbay Güven, Selim Sırrı Tarcan'ın hayatını ve hizmetlerini anlattı. Renkli ve canlı konuşmasını hep beraber, dinledik, kendisine şahsım, bilim kurulu ve dernek adına çok teşekkür ederim.

Bu tür programlarımızda böyle bir toplu bakıştan sonra andığımız, yaşatmaya çalıştığımız, anısına toplantı düzenlediğimiz kişinin ya yakını ya da onu çok yakından tanıyan arkadaşı ya da öğrencileri olan kimseleri konuşturmaya çalışıyoruz. Şimdi ne mutlu bize ki iki eğitimcimiz bizlerledir. Sayın Cemal Alpman ve Cevdet Arun'u hem beden eğitiminin gelişmesine hem de çağdaş eğitim anla-

yışının gelişmesine çok büyük katkıları bulunan şahsiyetler olarak sizlere tanıtmak istiyorum. Arkadaşımız da üzerinde durdular. Tarcan'ı yakından tanıyan, onun elini sıkan, onunla mektuplaşan, konuşan, iki şahsiyeti sizlere takdim etmek istiyorum.

Önce Cemal Alpman'dan, Tarcan'la ilgili anılarını dinlemek istiyoruz. Yarım saatlik bir süremiz var, bunu kendi aralarında paylaşmalarını diliyorum. Cevdet Bey aynı zamanda ikinci oturumun da Başkanlığını yapacak, tabii burada söylediklerinin dışında onlar da ayrıca bir anlam ifade edecektir, ama bu oturumda anılar dile gelirse daha iyi olur, buyurun efendim.

Cemal ALPMAN - Unutulmazlığını sağlamak için sadece Ankara'da bir spor salonunda ölümsüzleştirmekle yetindiğimiz S.S. Tarcan'ın Türk Eğitim Derneği'nin, Türk eğitimcileri için düzenlediği, sonradan bir kitap halinde kalıcılığını sağladığı anma toplantıları dizisinde çok yönlü eğitimcilik kişiliğiyle yer vermiş olması ve bugün bu amaçla bizleri biraraya getirmesi çok yerinde bir kadirbilirlik örneğidir. Daha önce UNESCO Türkiye Millî Komisyonu'nun Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileriyle ilgili olarak 1987 yılında yayımladığı kitapta bir bölüm ayırması, aynı türden şük-

ranla karşılanacak bir değerlendirme örneğidir ki o zaten bunu hak etmiş usta bir eğitimidir.

Şu ana kadar yapılan konuşmalarla S.S. Tarcan'ın yaşamı ve hizmetleri konusunda özlü bilgiler verilmiş bulunmaktadır. Programda görebileceğiniz gibi, daha sonra yapılacak konuşmalarda da kendisinin değişik alanlardaki etkinliklerine değinilecektir. Bu durumda ben de bazı İLK'lere imzasını atan bu büyük usta ile ilgili anılardan söz etmek istiyorum.

S.S. Tarcan, İsveç'e gitmeden ve bu ülkede uygulanan beden eğitimi sistemini tanımadan önce kas gücüne dayanan ağır sporlarla uğraşmış ve bu tür uygulamaları tanıtmak için düzenlenen konferans ve gösterilere aktif olarak katılmıştır.

S.S. Tarcan, İsveç'ten, kendi deyişiyle, "pazuları ile gidip kafası ile döndükten" sonra daha yirminci yüzyılın başlarında, o ülkede tanıdığı cimnastik sistemini, Maarif Vekâletindeki görevinin de gereği olarak, okullarda uygulamak için, zamanın elverişsiz koşullarına karşın, büyük çaba harcamıştır. Yaşadığı devre göre, kız okullarında, hatta medreselerde cimnastiği bir ders konusu haline getirmek gibi, aklın almayacağı bir girişimde de bulunmuştur.

Bu konudaki anılarını, sonradan bir dergide yayımlanan, ancak zamanınızı almamak için tamamını aktarmayacağım bir yazısında özetle, 1910 yılında kız okullarına cimnastik öğretmeni yetiştirmek için, Maarif Nazırından güç halle aldığı izinle açtığı kursta, kaç-göç'ün ege-men olduğu bir ortamda, genç bir erkek öğretmen olarak ders vermesinin hayli dedikodulara neden olduğunu, kurs-taki hanım öğrencilere siyah yeldirme, siyah çorap ve saç-larının çok az bir bölümünü açıkta bırakan baş örtüleri giy-direrek yaptığı bir gösteride, işe pek akli yatmayan Maarif Nazırını nasıl yumuşattığını, medreselerdeki uygulamaya gelince, zamanın Şeyhülislami'ninin, sarıklı hoca aday-larının böyle bir bid'ata, yani dine aykırı bir uygulamaya razı olmayacaklarını ileri sürerek pek taraflı olmamasına karşın onu da nasıl yola getirdiğini, medresedeki dersler-de mollaların cübbe ve sarıklarını çıkarmamak için önce nasıl direndiklerini, ancak iş uygulamaya gelip te çeşitli hareketler bu arada eğilip kalkmalar sırasında sarıklar kendiliğinden yere yuvarlanınca direnmeden vazgeçtik-lerini tatlı üslûbu ile anlatmaktadır.

S.S. Tarcan'ın İsveç dönüşü etkinlikleri arasında 12 Mayıs 1916 günü İstanbul'da kız ve erkek okullarının katılımı ile "İdman Bayramı" adıyla düzenlediği ilk toplu

gösteri yer almaktadır. Bu gösteri, bir bakıma, bugün ulusal bayramlarımızdan biri olan ve her 19 Mayıs günü bütün yurttta coşku ile kutlanan Gençlik ve Spor Bayramına da esin kaynağı olmuştur. Bu toplu gösterinin çok önemli bir özelliği vardır. Eğitimci H.Raşit Öymen, o zaman okuduğu Darülmuallimin’de hocası olan S.S. Tarcan’la ilgili anılarını aktardığı “Beden terbiyesinde gördüğüm dersler” başlıklı yazısının bir yerinde öğrenci olarak kendisinin de katıldığı bu gösterinin önemli özelliğini şöyle anlatıyor :

“Bu bayram, okullar arası spor bayramlarının temeli ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın başlangıcı sayılmasa bile, onun mes’ut bir rüyası gibi saymağa hakkımız vardır. Fener stadının küçük kapalı tribününde devrin nazırları ve ileri gelenleri, davetliler görünüyordu. Fakat bunların arasında bir kumandan vardı ki, gözlerini sahadan hiç ayırmıyordu ve hiç şüphe yok ki, o günün bütün hareketlerini dikkatle ve çok heyecanlı takip eden insan O idi. Bayram sonunda O’nu stadın kapısından çıkarırken görmüştüm. Geniş omuzlarındaki gri pelerini, Anafartalar’da vatanları için ölen Türk çocuklarının selâmını getiren hafif rüzgârların esintileriyle açılıp dalgalanırken O, büyük Türk istikbalinin hayalini yaşayan haliyle ve vakur

adımlarıyla ilerliyordu. O'nu görenler duruyor ve "İşte MUSTAFA KEMAL" diye dönüp dönüp O'na bakıyorlardı."

Bu bayrama o zaman Darülmualim'in genç bir öğretmeni olarak katılan ünlü edip Rüşen Eşref Ünaydın, S.S.Tarcan'a 75 inci doğum yıldönümünde yazdığı mektupta o günün anılarına değinirken konunun bir başka yönüne ışık tutmakta ve geçit töreninde öğrencilerin söyledikleri, davetliler arasında bulunan Mustafa Kemal'i de etkileyen "Dağ başını duman almış" marşının S.S.Tarcan'la ilgili öyküsünü şöyle dile getirmektedir.

"Hatırlıyorum ; bayram bir geçit töreni ile başlayacaktı. O geçitte hep bir ağızdan söylenecek canlı bir beste arıyordunuz. Vaktin darlığı, bestecilerin hazırlıksızlığı yerli bir bestenin yapılmasına imkân vermeyeceği için denenmiş bir yabancı besteyi adapte etmeyi tasarladınız. Bunun için İsveç'te iken çok dinleyip etkinlendiğiniz kuzeyin enginliklerinden esen ılık bahar havasını nağmelere dönüştüren bir İsveç halk türküsünün melodisini seçtiniz, bu melodi için öğretmen Ali Ulvi Elöve'nin çocuk şiiirleri tarzında hazırladığı sözlerin, müzisyen Zeki Beyin uyarlaması ile ortaya çıkan bu marşla, o berrak Mayıs günü gösteriye katılan okulun en genç öğretmeni olarak, taşıma şerefini bana verdiğiniz okul bayrağının arkasında

dizilen Darülmualimin öğrencilerinizi, aralarında MUSTAFA KEMAL'in de bulunduğu davetlilerin önünde dinç ve düzgün adımlarla yürüttünüz”.

Marşın mutlu serüveni, Ünaydın'a göre, asıl bundan sonra başlıyor. O günlerden üç yıl sonra, Millî Kurtuluş Savaşı'mızın çetin aşamasında, kurtuluş güneşinin bir gün doğacağına olan inancını pekiştiren bu marş, Mustafa Kemal'e ayak bastığı Anadolu topraklarına yol arkadaşı oluyor. Mustafa Kemal ile özdeşleşen öyküsü, Rüşen Eşref Günaydın'ın zarif mektubundan özetle aktardığım ve bu gün İstiklâl Marşımızdan sonra en çok söylenen Gençlik marşı niteliğiyle topluma mal olan bu marş ta S.S. Tarcan'ın dolaylı bir eseridir.

Daha sonraki konuşmalarda konu edileceği gibi, beden eğitimi öğretmeni yetiştiren okullar açma idealini çeyrek yüzyıllık bir uğraştan sonra 1926 yılında İstanbul'da Çapa Kız Öğretmen Okulu'na bağlı olarak açılan kısa süreli kurs niteliğinde bir okulla gerçekleştirmiştir. Okulun açılışında bulunan Maarif Vekili Mustafa Necati merhumun kendisini onurlandıran şu konuşması da S.S. Tarcan'ın anılarında yer almaktadır : “Sizi yurdumuzun beden terbiyesi üstadı olarak bütün ruhumla kutlarım. Uzun yıllar süren çalışmalarınızla gençliğin, yurdun hayatı

ile ilgilendiniz. Yeni bir meslek yarattınız. Türk çocukları kadirbilirdir. Emin olunuz, burada bulunanlar ve bulunmayanlar da, gelecek nesiller de bizim gibi, sizin eserinizi takdirle anacaktır. Ben Maarif Vekili sıfatıyla sizi gerek kendim, gerekse meslektaşlarım adına tebrik ederim.”

Cumhuriyet döneminde 1928 yılı Martında Mustafa Necati merhumun Maarif Vekilliği sırasında, yine S.S. Tarcan'ın gayretiyle, cimnastik şenliklerinin Türkiye'nin her yerinde yapılmasının kabul edilmesi üzerine bütün yurtda olduğu gibi, İstanbul'da da tüm okulların katılımı ile 11 Mayıs 1928 günü düzenlenen şenliğin davetiye ve programı S.S. Tarcan'ın imzasını taşımaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Şenlikleri başlığını taşıyan eski harflerle basılı bu programı, her zamanki nazik ifadesiyle şöyle sunmaktadır :

“Efendim, Mayısın onbirinci Cuma günü saat on beşte Taksim Stadyumunda mekteplerin tertip ettiği cimnastik şenliklerini görmek üzere teşrifinizi rica eyler ve bilvesile ihtiramatımı takdim eylerim efendim. İmza Selim Sırrı. ...Alta “Saat on dört ile on dört kırk beş arasında teşrifiniz muvafıktır.” diye bir de not düşmesi, O'nun yeni saat düzenine ve vakte uyma alışkanlığına verdiği önemi göstermektedir.

S.S. Tarcan'ın unutamadığı anıları arasında resmen kutlanan bu ilk şenlikte yaptığı açış konuşmasında eğitim anlayışını saptayan çok ilginç pasajlar vardır. Diyor ki “Bilirsiniz, cumhuriyet okulları, yaşam savaşına milliyetperver insan hazırlayan birer irfan ocağıdır. Amacımız, gençleri yavaş yavaş özgürlüğe alıştırmak, vicdanlarına ve topluma karşı görevlerini öğretmek, bağımsızlıklarını cimnastik yolu ile kullanmalarını kendilerine göstermektir. Cimnastik ne bir hüner, ne bir marifet ne de güçlü kuvvetli insanlara mahsus bir sanattır. Bilinçli bir eğitim aracıdır. Gençler bu sayede güçlerini iyi kullanmayı öğreneceklerdir. Vücut hareketleri, ruhun ve fikrin yükselmesine yararlı oldukça geçerlidir. Cimnastikten kadın erkek, büyük küçük herkes yararlanabilir. Uyguladığımız beden eğitiminin genel amacı, organların sağlığı ve ahenkli çalışmasını sağlamaktır. Konuşmasının bir yerinde Büyük GAZİ'nin “Türk kadınının görevinin, vatani savunmağa gücü yeter bir nesil yetiştirmek olduğu” sözlerine gönderme yaparak, işte biz de buna hazırlanıyoruz. Karşınızda gördüğünüz kız erkek binlerce genç fikren olduğu kadar, bedence de hazırlanıyor ve sağlam fikrin ancak sağlam vücutta bulunabileceği idealini gerçekleştirmeğe çalışıyorlar.” diye sözlerini bitiriyor.

S.S. Tarcan, edindiği deneyimlerin ürünü olarak beden eğitimi öğretmenlerini, bilimin verilerine göre yetiştirmek amacına, 1932-1933 öğretim yılında Gazi Terbiye Enstitüsü'nde açılmasını başardığı Beden Eğitimi Bölümü ile ulaşmıştır. Açılışında ilk dersleri ve ilkeleri kendisinden dinlediğimiz S.S. Tarcan, sık sık Bölüme uğrayarak verdiği konferanslarda, genel olarak, öğretmenlerin sahip olması gereken vasıflar üzerinde ısrarla dururdu. Öğretmenin her şeyden önce, örnek olacak erdemlerle bezenmiş sağlam bir karaktere, bilgi birikimi ile bezenmiş bir başa ve başı taşıyacak sağlıklı yaşamın koşulu olan işlenmiş bir vücuda sahip olması gereğine değinirdi. Bölümün 22 kişilik öğrencileri olarak, son sınıfta bulunduğumuz 1934-1935 öğretim yılında mezuniyetimiz öncesi yaptığı konuşma ile yine değerli öğütlerini tekrarlamış ve kendisini hatırlamamız için hepimize derli, düzgün, dürüst ol ithafı ile bir fotoğrafını ve radyo konferanslarını içeren bir kitabını armağan etmişti.

O zaman, yani altmış küsur yıl önce, sınıf arkadaşlarım adına kendisine yazdığım, ona olan bağlılığımızı dile getiren, kendisiyle muasır olma gururunu taşımanın bize yüklediği sorumluluğun üstesinden geleceğimizi, eserini elden ele nesiller boyunca yücelteceğimizi belirten

teşekkür mektubu da bu büyük eğitimci ile ilgili naçiz anılarım arasındadır.

Sayın konuklar, katıldığınız bu toplantı, onun adını yaşatmağa yönelik bir vefa borcunun yerine getirilmesidir. Bunun için sizlere teşekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN - Sayın Alpman'a değerli konuşması için teşekkürler ediyorum. Şimdi sözü ben Sayın Arun'a bırakacağım. On dakikalık bir zamanımız var. S.Sırrı Tarcan'la ilgili anılarını anlatırlarsa çok memnun olacağız.

Cevdet ARUN - Bu oturumu kapatsak da ben sonra devam etsem nasıl olur acaba?

BAŞKAN - İkinci oturumu siz yöneteceksiniz zaten. Tabii konuşmanızı o zaman daha rahat yapabilirsiniz. Burada sadece kendinizi tanıtmanızı rica edeyim.

Cevdet ARUN - Sayın ve Değerli İzleyiciler,

Cumhuriyetin ilk yıllarında İstanbul Erkek Öğretmen okulunda okuyarak 1931 yılında, iki yıl sürecek, ilkokul öğretmenliği ile mesleğe başlamış; Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümünden mezun olunca Bakanlık tarafından Berlin Devlet Beden Eğitimi Akademisine gönderilmiş; oradan da mezun olup yurda Dönüşte Yedek Su-

baylık muvazzaflık hizmetini bitirdiğinde 1940 yılı başında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenliğinde görevlendirilmiş; Enstitü Müdür Yardımcısı, Başyardımcısı olarak geçen on üç yıl hizmetten sonra 1952'de Bakanlık Müfettişliğine atanmış; yirmi dört yıl aralıksız geçen Müfettişlik görevi sonunda 1976'da Bakanlık Müşavir Başmüfettişi unvanıyla emekliye ayrılmış bir meslek mensubu olarak hepinizi saygı ve sevgi ile selamlarım.

Bu toplantıyı tertipleyerek bana sizlerle beraber olmak onurunu veren Türk Eğitim Derneği yöneticilerine teşekkür ederim.

BAŞKAN - Efendim, Sayın Cemal Alpman'ın da özgeçmişini kendi ağzından dinlemek isteriz.

Cemal ALPMAN - Efendim, kendimden bahsetmek gibi olacak ama, Sayın Başkanın isteğini de kırmak olmayacak, ben de mesleğe ilkokul öğretmenliğiyle başladım, 1930 yılı İzmir Erkek Muallim Mektebi mezunuyum. İki sene kadar Antalya'nın bir ilçesinde ve Antalya merkezinde ilkokul öğretmenliği yaptım, o ilkokul öğretmenliği sırasında edindiğim birtakım tecrübeleri öğrencilerime, ta ilkokul öğrencilerime aktarmak istedim.

Hiç unutmadığım bir anım var. Korkuteli, kış ayında 3 üncü sınıfta hayat bilgisi okutuyorum, kış ayında kar yağıyor ve ben teorik olarak kar tanelerinin birtakım yıldızlara falan benzediğini derste söylüyorum, ondan sonra onları alıp, şemsiyemi de alıp okul bahçesine çıkıyorum ve ümit ediyorum ki çocuklar şemsiyeye düşen kar tanelerini görecekler ve benim söylediklerimi tamamiyle içlerine sindirecekler... Çıkıyoruz bahçeye şemsiyeyi açıyorum, düşen eriyor, düşen eriyor. Hayat bilgisinden anladığımı çocuklara anlatmak için yaptığım bu tecrübe iflas ediyor, ilkokul öğretmenliğimde bu anımı ve benim bahcubiyetimle sonuçlanan bu anımı hiç unutmam.

Neyse, ilkokul öğretmenliğinden sonra Gazi Eğitim Enstitüsünün yeni açılan bölümleri için beden eğitimi ile resim-iş için açılan sınavlarına Antalya'da hoca iken girdim ve kendime çok güveniyordum, iyi resim yaptığıma çok güveniyordum, büyük bir istekle resim-iş imtihanlarına girdim, arkadan beden eğitim bölümü imtihanları açıldı, ne olur ne olmaz dedim bir de şuna gireyim; ama esas resim-iş öğrenciliği idi, zaman geçti, resim işten sonuç çıkmadı, ümidim kesilmişti, beden eğitimi bölümünden davet geldi. Birinci sınıf öğrencisi olarak bu bölümün ilk öğrencisi ol-

dum, konuşmamda söylediğim gibi, ilk dersleri ve ilk ülküleri Selim Sırrı Tarcan'ın konuşmalarından aldık. Mezun oldum, mezun olduktan sonra devlet hesabına Avrupaya gönderilecek öğrenciler için açılan bir sınavı kazandım, o sınavda, yine itiraf edeyim teorik bir sınavdı, pratik konulardan bir sınav yapılmadı, ben de mezuniyetim sırasında derslerde yüksek atlamada dizimin üstüne düşmüştüm ve dizimde menisküs olmuştu, arızalanmıştım. Ama o halle sadece nazarî yönden sınava alındığım için girdim ve sınavı kazandım. Almanya'ya gönderildik.

Almanya'da bir ara Devlet Spor Akademisi adı verilen bir akademide öğrenim görmemiz için bölümdeki Alman hocamızın hazırladığı bir öğretim planına göre orada okumaya başladık. Sonra o zaman öğrenci müfettişimiz olan rahmetli Reşat Şemsettin Sırrı'ya başvurarak üniversite beden eğitimi bölümlerine devam etmek üzere bir müracaatta bulunduk arkadaşım Mehmet Arkan'la beraber. Kabul etti ve öğrenimimizi oraya aktardık, öğrenim bittikten sonra yurda döndük. Bize acele dönmemiz için tebligat yapılmıştı, fakat bu acele dönüşün arkasından düşünüyorduk ki, Gazi Eğitim Enstitüsü'ne hoca yaparlar bizi diye; öyle olmadı. Mülkiyeye, Siyasal Bilgiler Okuluna sanki

ikamete memurmuşuz gibi öğretmen olarak verdiler, orada ders yok, sabah jimnastikleri yaptıran rahmetli bir arkadaşımız var, Cevdet'le beraber Almanya'ya gidip dönen güçlü kuvvetli Ahmet Yaraman adlı bir arkadaşımız var, onun asistanı olarak verdiler beni oraya, hiçbir şey yapmaya imkân yok tabî! Bir müddet sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nde nasılsa bir kadro açıldı, aktardılar, orada 1940 yılından itibaren öğretmenliğe başladım, 1950'de yıl sonuna kadar öğretmenlik, idarecilik, bölüm şefliği yapmak suretiyle Gazi Eğitime-çeyrek yüzyıl demek-kendimi adadım, onun için bugün de hâlâ benim için yegâne eğitim öğretim müessesesi, millî eğitimimizin kendisine çok borçlu olduğu Gazi Terbiye Enstitüsü'dür, oraya mensup olmakla da iftihar ederim. Müfettişliğim kısa sürdü, müfettişliğimden sonra Talim Terbiye Kurulu üyeliğine atandım, orada da uzun müddet üyelik yaptım. Bu arada Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü vazifesini üç yıl süreyle vekil olarak sürdürdüm. Bu üç yıllık süre içinde beden eğitiminin okul içi ve okul dışı arasındaki münasebetlerinde ne kadar büyük farklılık olduğunu uygulamada üzülererek tespit ettim; çok sıkıntılar çektim Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nde. Çünkü o zaman anlayış, beden eğitiminden anla-

yış, aşıağı yukarı futbol maçlarına ve greşlere verilen önemden ileri gitmiyordu. O hizmetten sonra Almanya'da üç yıl kadar kültür ateşeliği ve ğrenci müfettişliği yaptım, döndükten sonra yine Talim Terbiyedeki görevime devam ettim ve 1975 yılında yaşı haddimi doldurmadan bazı anlaşmazlıklar üzerine zamanın Millî Eğitim Bakanına... Neyse, anlaşmazlık da şu, eğitimi sulandırmayalım, ikide bir devamlı sınav hakları vermeyelim, ondan sonra eğitim enstitülerini, ğretmen okullarını imam hatip okulu mezunlarına açmayalım, açalım dediler, açmayalıma direndik ve bir muhalefet şerhi yazarak, alınan karara muhalefet şerhi yazarak zamanın bakanına dilekçemi verdim ve öyle ayrıldım, onun için de çok msterihim, çünkü bu dava bugünlere kadar görüyorsunuz sürüyor, sürüyor ve sürüyor! Hâlâ da nasıl sonuçlanacağı belli değil, aşıağı yukarı zgemişim sevgili kardeşim Ferhan Oğuzkan'ın isteği üzerine bundan ibaret.(Alkışlar)

BAŞKAN - Sıra genç arkadaşımıza geldi. O da yaşamını ve görevlerini zet halinde anlatırsa memnun olurum.

DOÇ.DR. Özbay GÜVEN - 1960 yılında Taşova kazasında doğdum İlk, orta ve liseyi Samsun'da bitirdim. Daha sonra Anadolu Hisarı Gençlik ve Spor Akademisine gir-

dim, 1983-1984 öğretim yılında orasını birincilikle bitirdim, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde, mensup olduğum okulda daha sonra Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansımı bitirdim, beden eğitimi ve spor anabilim dalında, aynı üniversitede doktoramı yaptım. Yine beden eğitim ve spor anabilim dalında 4 Ocak 1989'da doktor oldum. 1992 yılında yardımcı doçent oldum, halen spor tarihi ve kültürü doçentiyim; akademik çalışmalarım genelde spor tarihi ve spor kültürünün kökenleri üzerinde. Bu alanlarda akademik çalışmalar yapmaktayım, teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN - Sayın dinleyerler, sevgili gençler! Birinci Oturuma katılan çok değerli konuşmacılara tekrar teşekkür ediyorum, sizlere de dikkatle ve sabırla dinlediğiniz için teşekkür etmek istiyorum.

On beş dakika bir çay içme arası vereceğiz. Sonra Selim Sırrı Tarcan'ın Birinci Oturumda üzerinde durulmayan ya da kısaca geçilen özellikleri, uygulamaları, düşünceleri dört arkadaş tarafından Sayın Arun'un başkanlığında ve onun da değerli katkılarıyla anlatılacaktır. Lütfen azalmayarak tekrar buraya gelelim.

İKİNCİ OTURUM

DEĞİŞİK YÖNLERİYLE

SELİM SIRRI TARCAN

Konular ve Konuşmacılar :

- * S.S. Tarcan'ın Örgün ve Yaygın Eğitim Alanlarında Beden Eğitime Katkısı
Yrd.Doç.Dr. Gıyasettin DEMİRHAN
(H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Y.O.Öğretim Üyesi)
- * Tarcan'ın Beden Eğitimi ve Spor Anlayışı
Dr. Adnan ORHON
(Celâl Bayar Ü. Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Emekli Öğretim Görevlisi)
- * Tarcan ve Türk Millî Olimpiyat Komitesi
Macide TÜZÜN
(ODTÜ Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğretim Görevlisi)
- * Tarcan'ın Radyo Konuşmaları
Güler EMİRLER
(Mustafa Kemal Ü. Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Öğretim Görevlisi)

Oturum Başkanı :

- * **Cevdet ARUN**
(MEB Emekli Başmüfettişi)

TED GÖREVLİSİ - Toplantımızla ilgili epeyce bir telgraf geldi; ama hepsini burada okumam ne yazık ki mümkün olmayacak, birkaç tanesini okuyacağım; aynı konuyla ilgili bize telgraf gönderen bakanlarımıza da teşekkür ediyorum.

(Gelen telgraflar okundu)

BAŞKAN - Değerli dinleyiciler!

Bildiğim kadarıyla, yurdumuzda en eski Eğitim Kuruluşları'ndan biri olan Türk Eğitim Derneği, yurdun çeşitli yerlerinde açtığı öğretim kurumları ile eğitim konusuna hizmet verme yanında her yıl yurda, Cumhuriyete hizmeti ve emeği geçmiş; yani "CUMHURİYETE IŞIK TUTMUŞ EĞİTİMCİLERİ ANMA" toplantıları tertiplemek suretiyle bir DEĞERBİLİRLİK örneği de vermekte; bu eskileri yeni kuşaklara tanıtmaya inceliğini göstermektedir.

Bu yıl da bunlardan birini, hakkıyla lâayık olan SELİM SIRRI TARCAN'ı ele almak suretiyle yine bir kadirbilirlik örneği gösterdiklerinden dolayı İdarecilerini kutlarım. SELİM SIRRI TARCAN'ın, Beden Eğitimi Öğretmenliği yolunda açtığı çığııda yetişmiş, yetiştirmiş ve o yola naçiz katkıda bulunmuş bir meslek mensubu olarak kendilerine ayrıca teşekkür ederim.

Selim Sırrı Tarcan için çok şey söylemek mümkün ve gereklidir. Ancak, zaman darlığı ve kısıtlaması bu “ÇOK ŞEY”e engel olmakla beraber, memlekette, zor şartlar içinde, Beden Eğitime büyük önem veren, bunu yurda ve topluma yayma çabası gösteren, herşeyin “öğretmenle mümkün olacağı” prensibinden hareketle bu işi, **meslek haline getirecek öğretmenleri yetiştirme** çarelerini arayıp uğraş veren ve bunda da muvaffak olup emeline, idealine ulaşan rahmetle Üstad Selim Sırrı Tarcan.

Selim Sırrı, İsveç'teki öğrenimi sırasında, Beden Eğitiminin sadece adale kuvveti ve aletlerde akrobatik becerilerden ibaret olmadığını; bu işin Anatomi, Fizyoloji, Biyoloji, Hijyen, Psikoloji, Pedagoji; hatta Fizik-Kimya gibi Bilim dallarıyla ilişkisini görür. Bunun da bir “Bilim Dalı” olduğu kanısını edinir. Hattâ “İsveç’e pazularımla gittim, kafamla döndüm” sözleri samimî bir itiraf olarak ünlüdür.

Bilindiği üzere, on dokuzuncu yüzyılda Almanya ve Fransa’da Beden Eğitimi faaliyetlerinin öncüsü sayılan Eğitimciler gibi İsveç’te de PERR HENRIK LİNG, (1776-1839) kendine göre bir SİSTEM geliştirmiş; Anatomi, Fizyoloji, Biyoloji, Hijyen, Pedagoji, Psikoloji... bilimleri de gözönünde bulundurularak kesik kumanda ile yapılan (ve köşeli hareket) dediğimiz bir tarzda vücudun bütün parçala-

rını; kas gruplarını, eklemlerini, kalbi, dolaşım ve solunum cihazlarını, bütün iç organları, sinir sistemini (hareket merkezi), hepsini dengeli ve metotlu bir şekilde cimnastik hareketleriyle çalıştırıp kuvvetlendirerek, belli başarılar sağlayarak fikren, ahlâken ve bedenen dengeli bir şekilde **iyi yetişmiş bir nesil, tek bir hünerle öğünen fertlerden daha makbuldür**, esasını koymuş; bu prensip bütün İsveç milletince her yaş ve cinsteki insanlar tarafından, âdeta bir ibadet gibi, günlük hayatın bir parçası olarak benimsenmiş; çalışmalar bu yolda sürdürülmüştür.

Gerek öğrenimde, gerekse -ömrünün sonuna kadar hayranlık beslediği- İsveç toplumunda gördüklerinde Selim Sırrı'yı en çok etkileyen husus şudur:

Kendisinin o zamana kadar kollarını kuvvetlendirerek, pazularını şişirerek aletlerde yaptığı ve kuvvete dayanan hünerleri, akrobatik hareketleri bir insan için, hele bütün toplum için yeterli, hatta gerekli değildir. Beden Eğitiminin faydası (gayesi), insanı bütün vücut parçalarını dengeli ve ahenkli biçimde çalıştırarak onu fikren, ruhen, ahlâken olduğu kadar bedenen de mütenasip şekilde gelişmiş, sağlıklı, dayanıklı, güçlü, her türlü sorunları çözmeye yetenekli bir VARLIK haline getirmektir.

BEDEN EĞİTİMİ, Genel Eğitimin bir parçası ve unsurudur. İnandığı şudur :

Eflatun “İnsan, bir ruhtan ve alet olarak kullandığı bir vücuttan mürekkeptir” demektedir. Eski devrin düşünürlerinden MONTAIGNE ise “Meydana getirmek istediğimiz, yalnız bir fikir değil, yalnız bir beden de değildir. Fakat bir İNSAN’dır” demektedir.

Cismen ve fikren en az yorgunluğa mukabil insana en çok fayda temin eden ruhî ve mihanikî faaliyetlere “BEDEN EĞİTİMİ” denir.

Öğrenimde ve bütün toplumda bu durumu gören ve bunları iyice benimseyen Selim Sırrı, aynı şeyi yurdumuzda da yapmak ve geliştirmek ve Beden Eğitimi millete mal etmek düşüncesiyle öğrenimini tamamlayıp yurda dönüşünde, o zamana kadar okullarda doğru dürüst yer almayan veya gelişmiş güzel yapılan Beden Eğitimi derslerinin, önce okullardan başlayarak ıslahı gerektiği kanısıyla o devrin Millî Eğitim Bakanı uyanık fikirli Emrullah Efendiye konuyu açmış; ondan destek görmüş, 14 Temmuz 1910'da İstanbul ve Vilâyetler Beden Eğitimi Müfettişliğine, 9.6.1911'de de Maarif Okulları Genel Müfettişliğine atanmıştır. Beden Eğitimi yapacak, öğretecek, yaptıracak ve denetleyecektir.

Bu işin iyi yetişmiş elemanlarla mümkün olacağına inanan Selim Sırrı, geleceğin öğretmenlerini yetiştirmek üzere İstanbul Darülmuallimini'nin (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu) Beden Eğitimi Öğretmenliğini üstlenmiştir.

Buradaki çalışmalar yanında Kız Okullarında, hatta "Medresetülvâizin" (Medreseler)de okuyan Mollalara da bu işi yaptırmak üzere zamanın Şeyhülislâmı (Diyanet İşleri Başkanı) Hayri Efendiye (1970'li yıllarda Başbakan olan rahmetli Suat Hayri Ürgüplü'nün babası) müracaat eder; olumlu karşılır. Bir de resmî yazı ile "Vâizler Medresesinde Öğretmenlik" işinde görevlendirilir.

Önceleri cübbe, sarık ve şalvarlı giyimle başlayan çalışmalarda hareketlere engel olan bu giysiler daha sonra yavaş yavaş atılır.(Hoca adaylarının sarıklı-cübbeli kıyafetleriyle cimnastik yaptıklarını gösteren resimler vardır).

Aynı hal önceleri başörtüsü ve yeldirme ile cimnastik yapan kız okullarında da yavaş yavaş bu giysiler atılmıştır, (Bu hali gösteren resimler de vardır).

O devrin şartları ve anlayışına göre bu **girişim ve elde**

edilen sonucu, bugün için **BÜYÜK BİR İLERİCİLİK** saymak gerekir.

Halen asker olan Selim Sırrı, 1911 sonlarında Harbiye Nazırı (Millî Savunma Bakanı) Nâzım Paşaya Yaver (Emir Subayı) olur. Ancak tarihimize ünlü “Babı-Âli Baskını” olarak geçen olayda Paşa ve o gün nöbette olan bir başka Yaveri şehit olup Selim Sırrı tesadüfen hayatta kalınca o günden sonra, mevcut usullere göre, İhtiyat’a geçerek askerlikten ayrılır.

Darülmualimin’i Âliye’de (içinde Öğretmen Okulu da bulunan Yüksek Öğretmen Okulu) Cimnastik Öğretmeni yetiştirmeye başlar. Bir yandan da bu dersin Müfettişliğini yürütür.

İşine çok bağlı ve mesleğini severek canla başla çalışan Selmi Sırrı, öğrencilerinin iyi yetişmelerini istemekle beraber bir yandan onları teşvik etmek, diğer yandan, önemli hedeflerden biri, KONU’yu halka tanıtıp sevdirmek üzere özel olarak **Cimnastik Gösterileri** tertiplemeyi düşünür ve harekete geçer. O zaman İstanbul Erkek Öğretmen Okulu, Kadıköy-Moda’da bu gün Saint Joseph Fransız Özel Lisesinin bulunduğu eski Papaz Okulu binasında-
dır.

Kadıköy tarafında bugün Fenerbahçe Stadyumunun bulunduğu ve “Papazın Bağı veya Çayırı” denilen yerde Darülmualimin öğrencilerinden hazırladığı büyük bir grupla 1916 yılı Mayıs ayında, ertesi yıl 1917’de iki gösteri tertipler. Çok beğenilir. (Hıfzırrahman Raşit Öymen Hocamızın İlk Öğretim Dergisinde çıkan bir yazısına göre, birinci gösterisini izleyenler arasında Çanakkale Kumandanı Mustafa Kemal Paşa da vardır. Herkes onu hayranlıkla izlemiştir.)

1916 yılı Mayıs ayında yapılan bu gösteri (Jimnastik Bayramı)’nın bir özelliği de bugün “GENÇLİK MARŞI” olarak her zaman ve her yerde hararetle, coşku ile söylediğimiz “DAĞ BAŞINI DUMAN ALMIŞ” marşının bu gösteri ile özdeşleşmesi ve meydana çıkmasıdır.

Selim Sırrı’nın bütün ideali, hevesi ve çabası, Beden Eğitimi bütün okulların programına yerleştirmek ve bunu gerçekleştirecek ÖĞRETMENLERİ, yani MÜTEHASSIS Elemanları yetiştirmek; bu konuda **Öğretmen yetiştirecek bir müessese** kurmaktır.

Bağımsız Türkiye’yi, yeni Türkiye’yi meydana getirmek üzere KURTULUŞ SAVAŞI’na girişen, bugünkü varlığımızı kendisine borçlu olduğumuz Büyük Atatürk, daha Savaş sıralarında “Memleket gençliğinin yetişmesinin, Millî Eğiti-

min planlanıp hazırlanmasını” düşünür; “Yeni neslin, Öğretmenlerin Eseri Olacağı” fikrini, 1921 yılında Ankara’da toplanmasını istediği “ÖĞRETMENLER KONGRESİ’nde” belirterek “Harekete geçilmesini” ister. Ancak bu sırada Sakarya Muharebeleri durumu dolayısıyla bu “KONGRE” görevini bitiremeden dağılır.

Kurtuluş Savaşı bitip ZAFER kazanıldıktan sonra, milletin fikren, ahlâken ve bedenen kalkınmasında kendisine büyük görev düşen “EĞİTİM” işi ele alınacaktır. Bu maksatla 15 Temmuz - 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında (Bu günkü sistemimize göre Millî Eğitim Şûrası niteliğinde) “BİRİNCİ HEY’ET-İ İLMİYYE” (Birinci Bilimsel Kurul) adıyla eğitim tarihimize geçen ve memleketin seçkin eğitimcilerinden oluşan (40) kişilik bir KURUL, bu planlama işini üstlenecektir.

O zamanki Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa (Özler) Başkanlığında, tanınmış eğitimcilerden oluşan bu KURUL’da “Terbiye-i Bedeniye Muallimi” (Beden Eğitimi Öğretmeni) SELİM SİRRI Bey de vardır.

KURUL’un çalışmalarında Millî Eğitimin bütün konuları ele alınıp bir programa bağlanmış; **kız ve erkek okullarıyla Liselerin Beden Eğitimi ve İzcilik** konuları üzerinde durulmuş; bilhassa bir “TERBİYE-İ BEDENİYE DARÜL-

MUALLİMİNİ” (Beden Eğitimi Öğretmen Okulu) açılması maddesi saptanmış ve 14 Ağustos 1923 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde okunan “Hükümet Programı’nın” Millî Eğitime ait bölümün 6 ncı maddesinde bu husus “ferdin bedenî, fikrî kabiliyetleri gibi ahlakî ve içtimaî kabiliyetleri de inkişaf ettirilecektir. Bu maksada vusul için “BİR TERBİYE-İ BEDENİYYE DARÜLMUALLİMİN’I” açılacak, İzci-lik Teşkilâtına ehemmiyet-i mahsusa verilecek, programlar ile mekteplerin teşkilâtı tedricen içtimaî esasata tevfiik olunacaktır.” sözleriyle belirtilmiş; böylece Selim Sırrı’nın BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME konusundaki ideali ve çabası resmen “HÜKÜMET GÖREVİ” haline gelmiştir.

Öğretmen işi daima ön planda geldiğinden ve her şey öğretmene bağlı olduğundan uğraşlar bu yöne çevrilmiş; ÖĞRETMEN YETİŞTİRİLMEK ÜZERE İsveç Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsüne 1925 yılında iki erkek eleman (İstanbul Erkek Öğretmen Okulundan S.Sırrı’nın öğrencisi Nizamettin KIRŞAN ve Galatasaray Lisesi Mezunu Vildan Âşir SAVAŞIR) gönderilmiş; bir yandan da İstanbul-Çapa’daki Kız Öğretmen Okulu binasının yanı başına bir “CİMNASTİK SALONU” yapılması işine başlanmıştır. 1927’de İnşaatın bitiminde burada bir “BEDEN EĞİTİMİ

ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME KURSU" açılması sağlanır. İsveç'ten üç Beden Eğitimi öğretmeni getirilir. Biri Bayan İnge NERMAN, bayan adaylar için, biri Rangar JONSON erkek adaylar için, üçüncüsü Tıbbî Cimnastik ve Masaj için Sven ALEXANDERSON çalışmaya başlarlar. Pratik dersler yanında teorik derslere de yer verilmektedir.

İlkin hedefi tayin edilmek ve alt yapısı hazırlanmak suretiyle açılan bu kurs'a önce Orta Dereceli Okullarda herhangi bir şekilde Beden Eğitimi Öğretmenliği yapmakta olanlar; daha sonra da İllerden ilkokul öğretmenlerinden istekli ve yetenekli olanlar alınarak 3-4-6-9 aylık çalışmalarla Beden Eğitimi Öğretmeni yetiştirme çabası başlamış olur. Bu arada bu kursu bitirenlerden bir bayan eleman (Zehra ALAGÖZ) İsveç'e öğrenime gönderilir.

Kurslar 1930 yılına kadar devam eder. İsveç'e daha önce gönderilip öğrenimini bitiren elemanlar yurda dönüşlerinde, son yılında bu kurslarda görev almışlar, Nizamettin KIRŞAN Kursun Müdürlüğünü de yürütmüştür.

Bu Kurslara devam ederek orta dereceli okullarımızda Beden Eğitimi Öğretmenliğine atanan bayan ve bay öğretmen sayısı, maalesef, bilinmemektedir. Ancak bu elemanlar, yetişme şart ve şekillerine göre zamanlarında değerli hizmetler yapmışlar; işin hem kendisini, hem müca-

delesini yürütmüşlerdir. Bunlardan 1960'lı yıllara kadar görevlerini sürdürenler olmuştur. (Bazıları Bakanlık Müfettişliğim sırasında tarafımdan da görülmüştür. Bugün belki bir kısmı artık hayatta da değildir. Hepsini şükran, takdir ve rahmet duygularıyla anmak bir kadirbilirlik olacaktır.)

Ancak, pek tabiidir ki iş bu kadarla bitmemiştir. Selim Sırrı'nın çabaları ile Millî Eğitim Bakanlığında yetkili ve sorumlu çevrelerde "Beden Eğitimi Öğretmeni" yetiştirme işini daha esaslı bir şekilde ve daha ileriye götürme hedefleri düşünülmeye ve hâkim olmaya başlamıştır.

Bu maksatla Ankara'da Orta Dereceli Okullara muhtelif branşlardan öğretmen yetiştiren Gazi Eğitim Enstitüsü'ne "BİR BEDEN EĞİTİMİ BÖLÜMÜ" eklenmesi yolunda bir adım atılarak Enstitü Ana Binasının (bu gün Gazi Üniversitesi Rektörlüğü) yanında bir Cimnastik Salonu ve Atletizm tesisleriyle bir Spor Sahası yapımına girişilmiştir.

Binanın bitiminde, 1932 yılında, yatılı müessese olan Gazi Eğitim Enstitüsüne, evvelce İsveç'e gönderilip öğrenimini bitirerek yurda dönüşünde Çapa'daki Kurslarla İstanbul Erkek Öğretmen Okulu Beden Eğitimi Öğretmenliği ve İdareciliğinde görevli Nizamettin KIRŞAN'ın Kuruculuğu ve Bölüm Şefliğinde, Almanya'dan getirtilen KURT DA-

INAS adlı bir öğretmenle birlikte, açılan bu BÖLÜM'e en az bir yıl ilkokul öğretmenliği yapmış olan erkek öğrenciler imtihanla alınmıştır. Üç yıllık öğrenim süreli Beden Eğitimi Öğretmenliğinin MESLEK olması böylece başlamış olur.

Bu suretle Selim Sırrı'nın en büyük ideali gerçekleşmiş bulunur. Kendisi artık müsterihtir. (Daha sonraları bu müesseseye kız öğrenci ve lise mezunları da alınmıştır.)

Selim Sırrı'nın, teşebbüslerinde önce tesis ve eleman temini, yani altyapı hazırlama, sonra İŞE GİRİŞME dikkat çekicidir.

Selim Sırrı TARCAN'ın Beden Eğitimi konusunda o zaman **ILERİ ADIM** sayıca uğraşları cidden övülmeye değer.

21.7.1931'de Millî Eğitim Bakanlığı Başmüfettişu unvanını alan Selim Sırrı o devrin idaresi, memlekete muhtelif sahalarda ve şekillerde hizmet etmiş; yani "**CUMHURİYETE IŞIK TUTMUŞ kişileri**", büyük bir anlayış, isabet ve derin bir değerbilirlikle değerlendirme ve âdeta ödüllendirme yoluna gittiğinden 1.3.1935'de Ordu milletvekilliğine seçilir ve Millî Eğitimdeki görevinden emekli olur. Milletvekilliği 1946 seçimlerine kadar sürer ve orada son bulur.

52 sene birlikte çok mazbut ve mutlu yaşadığı evinde, aile içinde sakin bir emeklilik geçirmeye başlar. Eşi Hediye Hanımla birlikte olduğu günlerden birinde 2 Mart 1957’de bir amboli ile birden hayata veda eder. Selim Sırrı’nın kişiliği, karakter özelliği; yurt, görev ve meslek sevgisi her türlü övgünün üstündedir. Nur içinde yatsın...

Selim Sırrı, bir çok işlerin İLKlerindedir. Şöyle ki:

İsveç’e Beden Eğitimi öğrenimine giden ilk türktür.

Türkiye’de Beden Eğitiminin yayılması ve topluma mal edilmesinde, tanıtılmasında ve bu gün 19 Mayıs Bayramı haline gelen ilk Beden Eğitimi Gösterisini, Öğretmen Okulu öğrencileriyle, Kadıköy’de ilk sergileyendir. Bu arada “Gençlik Marşı”nın ilk ortaya atılmasında öncüdür. Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmenliğinin bir MESLEK haline getirilmesinin öncüsüdür. Türkiye’de Beden Eğitimi branşından ilk Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişidir. 1910 da başladığı bu işte Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişleri listesinin birinci numarasında yer almaktadır.

Türkiye’de Millî Olimpiyat Komitesinin ilk Kurucusu ve ilk Başkanıdır.

Beden Eğitimi Branşından ilk Milletvekili'dir.

Millî Eğitim Şûrası niteliğinde 1923'te Ankara'da toplanan ilk İlmî Heyette yer alan ilk Beden Eğitimi Öğretmenidir.

İleri fikirli, çalışkan, yurtsever ve Türkiye'ye sağlık ve toplum yönünden disiplinli Beden Eğitimi, çabaları, yazıları ve konferanslarıyla tanıtan ve yerleştiren Selim Sırrı için söylenecek, yazılacak çok şey vardır. İdeal edindiği, Beden Eğitimi yurda yerleştirip sağlık ve toplum konusunda ömrünü dolu dolu geçirmiştir. Her yönden örnek alınmaya ve değerlendirilmeye lâyıktır. Nur içinde yatsın...

Selim Sırrı Tarcan'ın, bir kısmı eski harflerle, bir kısmı yeni türk harfleriyle basılmış (50)'nin üstünde kitabı; muhtelif gazete ve dergilerde yayınlanmış 1000'den fazla makalesi vardır.

Bu gün adı, Ankara'da bir kapalı Spor Salonuna verilmiştir. Özenerek, uğraşarak, büyük ideal olarak ele aldığı Beden Eğitimi Öğretmenliğini bir MESLEK haline getirmeyi sağlayacak MÜESSESE olan Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü ana binası yanında inşası 1932 yılında biten ve bu gün hâlâ daha aynı heybetle ayakta duran Cimnastik Salonunun özel yerine bir büstü konmuştur.

Beş yıldanberi İstanbul'da Türkiye Beden Eğitimi Öğretmenleri ve Spor Kulübü Derneğinin girişimi ve İstanbul Beden Eğitimi Bölge Müdürlüğü Atletizm Ajanlığının işbirliği ile (bu Ajanlığın yıllık çalışma programına alınmış olarak) İlbaharda kendisinin öğrenci olarak yetiştiği ve daha sonra bir süre öğretmenlik yaptığı Galatasaray Lisesinde başlayıp bitmek, üzere, TÜNEL-TAKSİM parkurunda ilkokul, ortaokul ve lise seviyesindeki kız ve erkek öğrenciler arasında altı kategori halinde "SELİM SIRRI TARCAN YOL KOŞUSU" düzenlenmekte; gerek okullarda, gerekse çevrede ilgi görmektedir. Kazananlar birey ve okul olarak ödüllendirilmektedir.

Bu vesile ile Dernek Yöneticileri ve üyelerince Feriköy Kabristanındaki mezarına gidilerek çiçek bırakılmakta, anılmakta, Mesleğin Kurucusu'na bir dereceye kadar şükran borcu ödemenin manevî hazzı duyulmaktadır.

Yine bu Dernek tarafından, Nişantaşı'ndaki evinin kapısı üstüne duvara "Selim Sırrı Tarcan'ın bu evde yaşadığını ve öldüğünü" gösteren bir plaket çakılmıştır.

Not (KAYNAKÇA) :

Bu konuşmanın hazırlanmasında:

a) Rahmetli Üstad'ın bu günkü tek varlığı (O da Bed.Eğ.Öğ.) küçük kızı ve kendisine çok teşekkür borçlu olduğumuz Sayın Azade KENT ile 1984 Nisan ve Mayıs aylarında İstanbul-Nişantaşı'ndaki evlerinde, çok ince misafirperverliği içinde Babası hakkında müteaddit görüşmelerimizde elde edilen bilgi ve belgelerden,

b) Millî Eğitim Bakanlığınca "Cumhuriyetin 50 nci yılı dolayısıyla yayınlanan "Cumhuriyetin 50 inci Yılında Millî Eğitimimiz" adlı kitaptan;

c) Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu'nun tarihi ve görev almış Müfettişlerin Albümü niteliğinde, Emekli Bakanlık Müsteşarı rahmetli Bahir Sorguç tarafından hazırlanmış olup 1977 yılında Bakanlığımızca İstanbul Millî Eğitim Basımevi'nde bastırılıp yayınlanan kitaptan,

d) UNESCO Türkiye Millî Komisyonunca 50 Türk Eğitimcisi-ni kapsamak üzere muhtelif uzmanlara (eğitimcilere) yazdırılmış olup, 1987'de Ankara'da yayımlanmış olan "Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri" adlı kitapta S.S.Tarcan için Sayın Cemal Alpman tarafından hazırlanan bölümden;

e) Üstadın kitaplarındaki muhtelif bölümlerden;

f) Olayların içinde yaşayanların bilgilerinden;

g) Önce 1926'dan itibaren İstanbul Erkek Öğretmen Okulu

Öğrencisi, sonra 1933-1936 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü Öğrencisi, daha sonra 1940-1952 yılları arasında G.Eğ.Ens.de Beden Eğitimi Öğretmeni ve Öğretmen yetiştiricisi, ve daha sonra da 1952-1976 yılları arasında Bakanlık Müfettişi olarak yurdumuzda ve mesleğimizdeki gelişmelerin, oluşumların içinde bulunmaktan doğan kişisel yaşantı, izlenim, müşahade, deneyim, bilgi ve edinilen belgelerden yararlanılmıştır.

BAŞKAN - Şimdi, konuşmacılarımızdan, programdaki sıraya göre Yrd.Doç.Dr. Gıyasettin Demirhan arkadaşımızı, Tarcan'ın Örgün Eğitimde Beden Eğitime Katkıları konusunu işleyecektir, buyurun.

Gıyasettin DEMİRHAN - Ben de öncelikle Türk Eğitim Derneği yöneticilerine teşekkür ederek başlıyorum böyle bir toplantıyı düzenledikleri için. Ben Selim Sırrı Tarcan'ın birçok yönlerini bu değerli nitelikleri olduğunu bilmiyordum. Bu bildiri hazırlarken çok şeyler öğrendim. Şimdi tabii biraz özetin özetini yapmaya çalışacağım, her buraya çıkan konuşmacı bir öncekine atıfta bulunduğu için, konuşuldu, konuşuldu ben de onun sözleriyle birtakım şeyleri anlatmaya çalışacağım. Yani beden eğitimi spora katkılarını bir tarih sırasıyla asetatlarla göstereceğim. Gerçekten, tekrar olacaksa özür dilerim onun için; ama umarım sıkıcı olmaz.

1. GİRİŞ

Beden eğitimi ve spor hareketle birlikte ele alındığında, insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. Fakat hedefe yönelik ve kurumsal olarak yapılması insanların örgütlenmesiyle başlamıştır. Eski çağlarda bazı uygarlıklarda daha çok avlanmak ve askerlik becerilerini geliştirmek gibi etkinliklere hizmet edici iken bazılarında serbest zamanların değerlendirilmesi, sağlık ve güzellik amacına yönelik yapılmaktaydı. Günümüzde ise yaygın olarak sağlık, güzellik, kondisyon, serbest zamanların değerlendirilmesi, ünlü olmak, kondisyon kazanmak, performans, para kazanmak v.b. amaçlarla yapılmaktadır.

Bireysel etkinliklerin yanında toplulukla yapılan sportif etkinliklerin daha çok festivaller çerçevesinde yapıldığı görülmektedir. Bunun en örgütlü biçimi ise Antik Olimpiyatlarıdır. Ancak M.S. 395 yılında yasaklanıp 1896 yılında yeniden yapılmaya başlayan Olimpiyatların kesintiye uğraması beden eğitimi ve sporun şenlik boyutunun uzun yıllar ikinci planda kalmasına neden olmuştur. Yaklaşık 1000 yıllık bir süre sonra İtalya, Almanya, Fransa, İngiltere ve İspanya başta olmak üzere Rönesans ve Reform hareket-

lerinin etkisiyle yeniden yorumlanmaya ve aynı zamanda okullara girmeye başlamıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda ise Alman ve İsveç cimnastiğinin salonlarda ve okullarda toplu olarak ve daha düzenli bir şekilde yapıldığı görülmektedir (İşcan, 1988, s.24-25).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar da İsveç ve Alman cimnastiğinin etkisi görülmektedir. Gerek Olimpiyatlar gerekse okullarda beden eğitimi ve sporun örgütlenmesinde önemli rol oynayan Türk spor adamı Selim Sırrı Tarcan'dır. Konuyla ilgili olarak İsveç'te eğitim gören Tarcan aynı zamanda ilk beden eğitimi öğretmenliği kurslarının açılmasını da sağlamıştır. Daha sonra ise İsveç'e tekrar Türk öğrencilerinin gönderildiği bilinmektedir (Tayga 1987, s.113). Çapa Kız Öğretmen Okulunda 1926 yılında ilk kurs açılmıştır. 1930 yılına kadar devam eden bu kurs-
tan 148 erkek, 63 bayan mezun olmuştur (Ayas, 1948, s.553. Akt.Bilge 1989, s.67). Önceleri bir yıl süreli olan kurslar İsveç'li öğretmenlerin rehberliğinde yapılmıştır. Başta İsveç olmak üzere Avrupa'da gelişen etkinliklerin gerek örgün gerekse yaygın eğitim yoluyla topluma maletilmesinde Selim Sırrı Tarcan'ın yeri yadsınamaz.

2. ÖRGÜN EĞİTİME KATKISI YÖNÜYLE S.S.

TARCAN

2.1. BEDEN EĞİTİMİ - SPORLA İLGİSİ VE

ÖĞRETMENLİK

Beden eğitimi ve spor genel eğitimin bir parçası olarak ele alındığında bireyin gelişimi ile yakından ilgilidir. Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve planlı bir şekilde istendik değişme yaratma sürecidir (Ertürk, 1979, s.12). Davranış değişikliği her ne kadar bireyde gerçekleşiyorsa da bu değişikliğin oluşmasında rehberliğe gereksinim vardır. Öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerinden yola çıkarak rehberlik yapacak kişi ise öğretmendir. Öğretmenin, rehberlik rolünü istenilen düzeyde yerine getirebilmesinin önkoşullarından birisi de eğitim programlarıdır. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan süreçte Beden Eğitimi dersinin 1864 yılında Harbiye ve Askerî İdadilerde, 1884 yılından itibaren de Bahriye Mektebinde okutulduğu bilinmektedir (Abalı, 1974, s.95). 1869 yılında yayımlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde erkek rüştiyelerinde "Cimnastik" dersinin okutulması yer almaktadır. Bu arada "Mekteb-i Sultanî"nin (Galatasaray Lisesi) kurulduğu, beden eğitimi derslerinin programda yer aldığı ve ilk dönem-

de öğretmenlerin Fransız olduğu bilinmektedir (Kahraman, 1995, s.64). S.Sırrı Tarcan; “Antrenman ve spor, cimnastik adı altında okul programlarına ilk önce Galatasaray’da idhal(dahil) edilmiş ve onu müteakip Bahriye Mektebinde, Maçka Askerî İdadisinde ve daha sonraları Darüşşafaka’da cimnastik yapılmaya başlanmıştır. 1868 Eylülünde Galatasaray Lisesi açılırken Fransız Liseleri numune olarak alınmıştır.” (Tarcan, 1928, s.140-141. Akt. Bilge, 1988, s.26) demektedir. Gökdağ (1939)’a göre ise beden eğitimi dersinin askerî okullara girişi 1963, orduda uygulanışı 1865, Galatasaray Lisesine girişi ise 1868 yılıdır.

1882 yılında ise Selim Sırrı Tarcan’ın Mekteb-i Sultaniye’ye kaydolduğu ve öğretmeni Faik Beyin yol göstermesiyle spora başladığı görülmektedir (Güven, 1996). Burada öğrenimine devam ederken Cimnastikteki başarılarından dolayı ödül alır. Annesi ödülü duyunca çok sevinir. Ancak ödülün cimnastikle ilgili olduğunu öğrenince; “Seni mektebe okusun adam olsun diye verdim, iplerin tepesine çıkasın diye değil! hadi çekil! Ben böyle mükâfat istemiyorum. Boşuna sevinmişim!” (Tarcan, 1946, s.11). Annesinin üzüntüsüne karşılık, ödül olarak alınan kitabın ve Faik Beye olan tutkusunun onu iyice spora bağladığı görülmektedir. Tarcan 1890 yılında Galatasaray Lisesinden ayrılıp

“Mühendishane-i Berr-i Hümayun’un İstihkam sınıfına geçer (Âşir, 1950.s.54) ve 1896 yılında okulu bitirerek aynı yıl İzmir’e tayin olur. Burada mesleği ile uğraşırken aynı zamanda İzmir İdadisi, Sanayi Mektebi ve bir özel okulda cimnastik dersleri verir. Bu arada Hizmet gazetesinde yazıları da yayımlanır. İstanbul’a yüzbaşı olarak tayin edilmesiyle 1901 yılında, Mühendishane-i Harbiye’de eskrim ve cimnastik öğretmenliği yapar. Harbiyenin yanısıra bazı okullarda da beden eğitimi öğretmenliğini sürdürür. Mayıs 1909’da İsveç’e Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsüne gönderilir (Tarcan, 1946, s.44-45; Üzümeri, Dinçer ve Kazancı, 1956, s.99; Fişek, 1985, s.87). Birbuçuk yıl gibi süren bir çalışmadan sonra 1910 yılı baharında İsveç’teki eğitimini tamamlayıp yurda dönen Tarcan’ın beraberinde birçok yeniliği getirdiği görülmektedir (Tarcan, 1946, s.46).

Tarcan, İsveç’ten dönüşünden hemen sonra Silahlı Kuvvetlerden ayrılır ve Beden Eğitimi ve Spor alanındaki çalışmalarını yoğunlaştırır. 14 Temmuz 1910’da Maarif Nazırı Emrullah Efendi’den şu teskereyi alır: “İstanbul Vilâyeti inzimamile(katılma) bil’umum vilâyeti Osmaniye mekâtibinin Terbiye-i Bedeniye müfettişliğine iki bin kuruş maaşla tayin kılınmış olduğunuzdan hemen ifayi vazifeye mübaşeret etmek üzere Nezarete gelmeleri mütemenna-

dır(istenen) efendim.” Soluğu Nezaret makamında alan Tarcan teşekkür eder ve sonra; “fakat efendim, neyi teftiş edeceğim? Galatasaray’dan başka bir sultanîde jimnastik dersi yok! Hele kız mekteplerinde bu dersin adı bile bilinmiyor.” Emrullah Efendinin yanıtı ise şöyle olur; “Azizim, sen hem müfettiş, hem de muessis(kurucu) olacaksın. Erkek Muallim Mektebinde ıslahat yaptık. Programına haftada iki defa beden terbiyesi dersi koyduk. Orada sen ders verip muallim yetiştireceksin. Kız mektepleri için de sonra düşünürüz.” Tarcan (1946, s.47). Konuyla ilgili olarak Bereket (1950, s.5) adigeçen diyaloga benzer ancak ilginç bir durum yansıtmaktadır. Bereket’e göre atamayla ilgili olarak muhalifleri bu fırsatı kaçırmayıp yaygarayı basarlar; “Mevcut olmayan bir ders için müfettiş olur mu? Neyi teftiş edecek?” Bu söylentilere Maarif Nazırının verdiği yanıt; “Selim Sırrı bey, hem tesis, hem de teftiş edecektir!...” şeklinde olur. Tarcan (1946, s.47), bu tarihi takibeden sürece, ülkemiz okullarında beden eğitimi çalışmalarının bilgi, beceri ve tutum boyutuyla başlaması için ilk adım atıldığı söylenebilir. Yöneticilik görevindeyken bir yanda da Darülmuallimin (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu) de beden eğitimi dersleri veren Tarcan, diğer yandan da bu alanda çalışacak öğretmenlerin yetiştirilmesi konusunda çaba harcar (Sel, 1963, s.5; Akt. Güven, 1996).

1916 ve 1917 yıllarında işlenen beden eğitimi derslerinde iki görüşün hâkim olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi; Alman cimmnastiğinin etkisi altında ortaya çıkan “John Amaros Cimmnastiği”, diğeri ise Selim Sırrı Tarcan’ın savunduğu ve “Perr Henrik Ling”in yaydığı İsveç cimmnastiğidir. İsveç Cimmnastiği, Amaros Cimmnastiğinin aksine daha kolay, yumuşak ve insan sağlığını iyileştirici hareketlerin olduğu bir sistemdir. Burada önemli olan herkesin yapabilmesidir. Bu yönü ile performans yerine sağlık için spor anlayışının savunulduğu söylenebilir. Fakat, Alman cimmnastiğinin önemli savunucularından olan Faik Bey İsveç Cimmnastiğini kadın işi şeklinde yorumlar (Aray, 1959, s.80-81. Akt. Bilge, 1988, s.48). Buna karşılık Tarcan, (1940, s.85-88) İsveç cimmnastiğinin fizyoloji ve anatomiye ağırlık veren eğitimsel yönü ağırlıklı bir cimmnastik türü olduğunu, amacın vücudun ahenk ve uyumunu sağlamak olduğunu, vücudun eğitiminin her kişinin ilgi ve yeteneğine göre ayarladığını söylemektedir. Bu görüş beden eğitimi ve spor etkinliklerinin halk tarafından benimsenmesi yönündedir. Tarcan’a göre eğitim “Halka, ayağa kalkmayı ve dik yürümeyi” öğretmektir (Bilge, 1988, s.55).

2.2. ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Dönemin sosyo-kültürel yapısı gereği beden eğitimi ve

spor konusunda erkeklerin ağırlığı bulunmaktaydı. Ancak, S.Sırrı Tarcan kızların da sportif etkinliklerde bulunmaları gerektiği düşüncesinden hareketle İstanbul'daki ilkokullarda çalışan bayan öğretmenlerin yüz kadarını kısa süreli kurslarla eğitip diğer okullara dağıtmak ister. Ancak Şeyhülislam buna izin vermez. Daha sonra medreselere haftada iki saat olarak konulan derslere bir yıl sonra bayanlar da kabul edilir (Kandemir, 1950, s.27-28; Âşır, 1950, s.68). 1911 yılında liselerin bir ve ikinci sınıflarına seçmeli beden eğitimi dersleri konulur. 1913 yılında ise "Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları" dersinin ilkokul dersleri arasında yer aldığı görülmektedir.(Okan, 1975, s.8). Tarcan bu amaçlar için çaba gösterirken iki karşı güce karşı da savaş veriyordu; Taassup ve eski cimnastik taraftarları (Âşır, 1950, s.68).

1921 yılında çalışmaları yarım kalıp 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında çalışmalarını sürdüren "Birinci Heyet-i İlmiye" de Selim Sırrı Tarcan da bulunmaktadır (Yücel, 1938, 1994, s.21). Heyetin çalışmalarının 5. maddesinde "İzcilik ve Beden Eğitimi" yer almaktadır. İcra programının saptanması sırasında ise "Lise (Sultanî) İzcilik Teşkilâtı Esasları ve Terbiye-i Bedeniye Darülmualimini" ile ilgili konular da yer almıştır. 14 Ağustos 1923'te

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısında okunan Bakanlar Kurulu programında, “Ferdin bedenî, fikrî, kabiliyetleri gibi ahlakî ve içtimaî kabiliyetleri de inkişaf ettirilecektir. Bu maksada vusul için bir Terbiye-i Bedeniye Darülmualimini’i açılacak ve İzcilik Teşkilâtına tedricen içtimaî esasta tevfiik olunacaktır.” denilmektedir. (Dağlı ve Aktürk, 1988, s.16). 1926 yılında S.Sırrı Tarcan’ın girişimiyle bir beden eğitimi okulunun açılışı düşünülür. İstanbul Çapa’da Kız Öğretmen Okulu’nun yanında inşa edilen spor salonu 1927 yılında tamamlanır ve 1927-28 öğretim yılında kız ve erkeklere özel bir yıl süreli kuramsal ve uygulamalı olarak eğitim yapan “Jimnastik Muallimleri Kursu” açılır. S.Sırrı Tarcan bu kursların yöneticisi ve bazı derslerinde yürütücüsüdür. Bu kurslar için İsveç’ten üç öğretmen getirilir. Bunlar, bayan Inge Nerman, Rangar Johnson ve Suen Alexanderson’dur. Kursta yer alan dersler Beden Terbiyesi Nazariyatı ve Tatbikatı, Fizyoloji, Anatomi, Mihaniî Hareketler, Hıfzıssıhha Dersleri, Spor Nazariyatı ve Uygulamalı Derslerdir. Bu kursa, daha önce beden eğitimi ve spor eğitimi almış olanlar ve yetenekli-istekli ilkokul öğretmenleri çağrılırlar. Meslekî yetenek sınavına giren adaylardan kazananlar 3 aylık kuramsal ve uygulamalı kursa tabi tutulurlar. Üç ay sonra yapılan sınavda tekrar eleme yapılır ve yeni bir üç aylık dönemle kursa

devam edilir. Üç ay sonunda başarılı olamayanlar tekrar elemeye tabi tutulurlar. Son dönemden başarılı olanlar ise “Beden Eğitimi Öğretmeni” olarak orta dereceli okullarda görevlendirilirler (Arun’la görüşme, 1986. Akt., Güven, 1986, s.75). Kurslardan 148 erkek, 63 bayan spor eğitimcisinin mezun olduğu bilinmektedir (Arun, 1991, s.9-13). Mezun olanlar arasından sınavla seçilenler yurtdışına eğitime gönderilmişlerdir (Abalı, 1974, s.96). Tarcan’ın Çapa’daki kursların açıldığı dönemde beden eğitimi öğretmenlerine yönelik olarak “Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi” adlı bir kitap yazmıştır. Tarcan (1926, s.12-15) yapıtında hareketlerin nasıl öğretilmesi gerektiği, büyükler arasında sportif yarışmaların yapılmasını ve araç-gereç sorunlarına değinmektedir. Kitapta belirtilen “Ne hasta bir fikir adamı, ne akılsız bir pehlivan” günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır. Tarcan (1936, s.4. Akt. Karaküçük, 1992, s.150) devamla bu konuda “bizim beğendiğimiz pehlivan veya boksçu genç, bize pazılarını gösterirken aynı zamanda kafasını da gösterebilmelidir” demektedir.

Tarcan’ın 1927 yılında Çapa’da açtığı kurs Amerikalı Otto Hermann Kahn tarafından ziyaret edilir ve çok beğenilir. Khan Tarcan’a 2500 TL. gönderir ve bunun %6 faizi olan 150 TL.sini takdir ettiği beden eğitimi öğretmen-

lerine vermesini ister. 1928-1943 yılları arasında 32 erkek, 15 bayan öğretmene Khan'ın ödülü verilmiştir (Tarcan'dan Alpman'a mektup, 1943, Akt. Güven, 1996, s.75).

Tarcan, (1943, s.3-10), beden eğitimi derslerinin üniversitelere konması ve öğretmenlerin buradan yetiştirilmesi konusunda da önemli görüşler ileri sürmüştür. Bu konuda Tarcan (1939) Sadi Irmak'a yazdığı mektupta net görüşler ortaya koymaktadır: "Yıllardanberi üniversitemizin beden terbiyesine iltifatlarını celbetmek (ilgilerini çekme) için yazdım, söyledim; ne yazık ki yazılarıma ve sözlerime müsbet veya menfi bir cevap alamadım. Sesim, feza içinde dağılıp gitti. 1932'de yazdığım bir makalede beden terbiyesinde ve sporda doğru yolu göstermek üniversitelerin vazifesidir. Sporun fayda ve zararlarını tesbit edecek, neticelerini izah edecek, büyük yarışlarda tehlikeleri anlatacak, vücuda teşekkül (oluşma) devrinde tatbik edilen mücadele sporun kemiklerde husule getirdiği inhirafları ortaya koyacak üniversitelerdir". 1932 yılında yapılan Dünya Beden Terbiyesi Kongresinden alıntılar yapmış ve beden eğitiminin üniversite eğitime gereksinimini dile getirmiştir. Bu çalışmaları takiben, artan beden eğitimi öğretmeni gereksinimi ve Tarcan'ın Milli Eğitim çevresinde gösterdiği yoğun gayretler, bu gereksi-

nimin devlet politikasının bir eksikliği olarak anlaşılmasını sağlamıştır(Kasap, 1992, s.407-414). 1932 yılında "Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Bölümü" açılmıştır (Yücel, 1938, 1994, s.83). Programın öğrenim süresi 3 yıldır. Bölümün ilk öğretim elemanlarının S.Sırrı Tarcan'ın öğrencileri olması sürecin zincirleme işleyişinin kanıtı sayılabilir. Bölümün dersleri incelendiğinde; Beden Terbiyesi Nazarî ve Amelî, Metodika, Spor ve Oyun, Anatomi, Yabancı Dil, Askerlik ve İnkılap Tarihi olduğu görülmektedir. Bu alanda meslekî tanımlama çerçevesinde yapılan çalışmaların önemi Tarcan (1936, s.4, Akt. Karaküçük, 1992, s.145)'in şu sözlerinden daha da iyi anlaşılmaktadır : "Bugün artık dişçilik, ebelik gibi spor da bir tekâmül safhasına girmiştir. Bundan elli yıl önce kim olsa diş çekebilirdi elverir ki o işte biraz mümaresesi(alışkanlığı) olsun. Birçok okuma yazma bilmeyen berberler dükkânlarının camekânına tesbih gibi, çıkardıkları dişleri dizerler ve halk bu çok nazik ve tehlikeli ameliyata mütevekillâne katlanırdı. Çok kere diş çekerken hastanın çenesinden bir parça kemik de koptuğu halde, hiçbirşey lâzım gelmezdi. Medeniyet ilerledikçe insanların bilgisi yükseldikçe bir diş ancak üniversitede tahsil görmüş bir mütehasssın çekebileceğine, çocuğu mektepten mezun bir

ebenin alabileceğine, nihayet şunun bunun rastgele vereceği ilaçtan fayda yerine zarar görebileceğine kanaat hasıl olmuştur. Spor da öyle. O da devirden devre geçmiş, dünyanın her tarafında onun da mütehassısları yetişmiştir.”

2.3. ÖĞRETİM

Eğitimin tanımına baktığımızda bir anlamı ile kasıtlı kültürlemeden sözederiz. Tarcan (1933, s.10) kültürü, ziraat, hararet, işlenmiş toprağa mahsul tohumu ekme, şeklinde tanımlamakta ve -bu itibarla kültür terbiye edilmiş topraklarda yapılır, demektedir. Fikir ve beden kültürünün de bu şekilde olduğunu açıklayan Tarcan, öğretimde bilinenenden bilinmeyene ve basitten zora doğru ilerlemek gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, yaşa, mizaca, bünyeye, iklime göre beden eğitimi-spor etkinliklerinin değişeceğini söylemektedir (Tarcan, 1932, s.3). Diğer yandan ise spor ve hareket hakkında, -spor iki yüzlü keskin bir silahtır, kullanmasını bilmeyenlerin parmaklarını doğrar. Hareket vücut için bir gıda mahiyetindedir. Azı beslemez, çoğu zarar verir, demektedir (Tarcan, 1943, s.18). Bu açıklamalardan, beden eğitimi ve spor etkinliklerinin bilinçli bir şekilde, planlı ve sağlık için yapılmasının önemi çıkarılabilir. Bu gö-

rüşlerden hareketle, -spor beden terbiyesinin edebiyatıdır, beden terbiyesi sosyal hıfzısıhhatin bir koludur, cimnastik beden terbiyesinin lisanıdır, denmesi konuyu daha da açıklığa kavuşturmaktadır (Tarcan, 1932, s.150; 1943, s.21).

Tarcan'ın beden eğitimi ve sporun öğretimiyle ilgili önemle üzerinde durduğu konulardan birisi de köy mektepleridir. Bu konuda 1933 yılında bir kitap yazan Tarcan, köylülerin genellikle hareket halinde yaşadıklarını ancak bu hareketin düzenli olmaması nedeniyle düzensiz bir vücut gelişimine sahip olduklarını ve çoğunun erken yaşta kamburlaştığını söylemektedir (Tarcan, 1933, s.2). Bu konuda devamla şöyle demektedir (1933, s.5) : "... O halde köy çocuklarına beden terbiyesi göstermekle mükellef olan ilkmektep muallimleri ne yapmalıdır? Şimdi onu araştıralım. Evvela muhiti, muhitin iklimini, sonra köylünün mizacını, ondan sonra hergünkü işinin tarzını ve daha sonra vücudunun teşekkülünü düşünerek onu sıhhatli, biçimli, çevik, becerikli ve dikkatli bir hale getirmek için programını ona göre tanzim etmelidir. Mesela pek çok koşan, hareketlerinde daima acele eden atik, tetik ve çevik olan bir Karadeniz çocuğuna tatbik edilecek cimnastik programın-

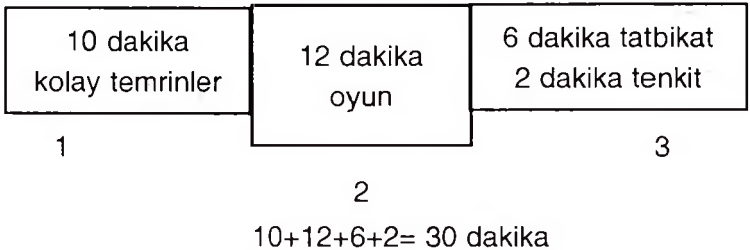
da hareketlere ahenk veren, dikkati, itidali(ılımlılığı) terbiye eden, mukavemeti arttıran ve sabrı istilzam eden(gerektiren) mümareselere (çalışmalara) ve oyunlara daha çok kıymet verilmelidir. Şunu bilmelidir ki ihtiyaca tekabül etmiyen en mükemmel bir cimnastik programından fayda yerine zarar gelebilir. Çünkü cimnastikte maksat vücuda ahenk ve intizam vermek ve her uzva kendisinden beklenen vazifeyi yoluyla görmesini öğretmektir. Köylü çocuklarının beden terbiyesini üzerine alan muallimlerin vicdanî mesuliyetleri pek büyüktür. O itibarla yaptıracakları temrinlerin (çalıştırmaların) tıpkı hekimin ilacı gibi hem nev'ine (çeşidine), hem miktarına ehemmiyet vermeleri, cimnastiklerin ve oyunların köylünün ihtiyacına uygun olmasına son derece dikkat etmeleri lâzımdır.”

Bu çerçevede Tarcan'ın görüşleri incelendiğinde, çağdaş program geliştirme yaklaşımlarında temele alınan gereksinimlerin saptanması, toplum, konu alanı ve bireyin özelliklerinin incelenmesi, hedefler, içerik, öğretme-öğrenme etkinlikleri, sınama durumları ve dönüt süreci ile eşdeğer görülebilir. Burada öğretmenin rolü yadsınamaz. Tarcan (1933, s.8-9) konuyla ilgili şöyle demektedir: “Gayesi malûm olmayan bir derste çekilen emekler-boşa dönen bir

değirmen gibi -beyhudedir. O itibarla bir köy muallimi kendi kendine, ben bu çocuklara niçin cimnastik yaptırıyorum, sualini sormalı ve derhal şu cevabı vermelidir: Vücutlarının terbiyesini üzerime aldığım çocuklarda şu kusurları gördüm: Duruşları, oturuşları, yürüyüşleri biçimsiz, koşmasını atlamasını bilmiyorlar. Vücutları işlek değildir. Fena birtakım itiyatlar(alışkanlıklar) almışlar. Nefislerine (özvarlıklarına) hakim değildirler. Dikkatleri terbiye görmemiştir. Mesafe tahmin edemiyorlar. İntikal (anlayış) süreleri batidir(ağırdır). Hepsinin de dişleri bozuk, kulakları ve saçları temiz değildir". Öğretmene atfen ise, "... Ben üç sene sonra bu çocukların duruşlarını, oturuşlarını, yürüyüşlerini biçime koyacağım. Onlara yorulmadan koşmasını öğreteceğim" şeklinde düşünmesini önermektedir. Tarcan devamla, "... Muallim bu suretle gayelerini tayin ettikten sonra, bu işleri üç seneye taksim eder ve her sene sonunda yine kendi nefisini suale çeker. Bu sene neler yaptım? Bilmek lâzımdır ki beden terbiyesi hocalığı haftanın muayyen saatlerinde çocukları karşıya dizip onlara kumanda ile kollarını, bacaklarını sağa sola, ileri geri işletmek demek değildir. O halde beden terbiyesi muallimi kolaydan güce doğru giden haftalık programını tanzim ve her ders şemasından bu tedrici(aşamayı) takip ederek gayesine doğru yü-

rümelidir.” demektedir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin zor koşullarında bu denli detaylı düşünmek ve bu konuda kitap yazmak gerçekten takdir edilecek bir durum sayılmalıdır. Tarcan'ın, günümüzde ders planı olarak nitelendirilen ders şeması konusunda da son derece önemli düşüncelerin varolduğu görülmektedir. Şöyleki; “muayyen olan bir zamanda yaptırılacak hareketleri gösteren şekle şema denir. Şema, mevsime, çocukların mizacına, vücutlarının ihtiyacına, elde etmek istenilen gayeye göre çizilir. Muallim lüzumuna göre bazen oyunlara, bazen müsekkin(yatıştırıcı) hareketlere, bazen esas temrinlere daha çok zaman ayırır. Tatbik edeceği temrin ve oyunları şemaya göre tanzim eder.” (Tarcan, 1933, s.9-10). Adı geçen yarım saatlik şema örneği aşağıda yer almaktadır:

Dersin on dakikasında nizam(düzen) temrinleri, kolay baş, kol, bacak, gövde hareketleri ve muvazeneler yaptırılır. 6 dakikası tatbikata yani atlamalara, tırmanmalara, koşmalara ayrılır. 2 dakika kusurları, eksikleri söylenir. Ders programı yürüyüş, dağınık nizam, dönüşler, açılmalar, hazırlık hareketleri, sırt hareketleri, kol ve bacakların kolay hareketleri, sırt hareketleri, asılma veya ağaca çıkmalar, oyunlar, tatbikat talimleri (atlamalar, tırmanmalar ve koşmalar) ana başlıklarından oluşmaktadır. Tarcan, 1933, s.10-11). Bu açıklamalardan sonra öğretmenin dersi nasıl işleyeceği konusunda basamaklı bir işlenişin sunulduğu ve numune programların açıklandığı görülmektedir. Ayrıca, derslerin işlenirken müziğin önemi üzerinde durulmakta, özellikle Gençlik Marşı dersler için önerilmektedir.

3. YAYGIN EĞİTİM

Meşrutiyetin ilanından sonra Selim Sırrı Tarcan tarafından "Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti"nin kurulduğunu Tarcan (1948, s.26) şu şekilde ifade etmektedir: "1908'de Meşrutiyet ilan edilince millet hürriyete kavuştu. Benim de ilk işim "Coubertin"e vuku bulan inkılâbı haber vermek oldu. Derhal teşebbüse geçtim ve Millî Olimpiyat Cemiyetini kurdum."

Bunun yanında Tarcan 29 Nisan 1916 Kadıköyünde Fenerbahçe Stadında öğretmenleri İhsan Bey refakatinde kırk küçük öğrenci, onların arkasından da S.Sırrı Tarcan refakatinde Darülmuallimin'den 200 öğrenci ile Darüleytam öğrencileri ile bugünkü Gençlik ve Spor Bayramı gibi "İdman Şenlikleri" yaptığı görülmektedir. Bu şenliklerin 11 Mayıs 1917'de tekrarlandığı söylenmektedir (Güven 1996, s.73; Tarcan, 1946, s.49-50). 29 Nisan 1916 yılında yapılan bayramın Mayıs ayında yapıldığı da söylenmektedir (Unat, 1964, s.154. Akt.Bilge, 1989, s.44, Alpman, 1992, s.85-90; Fişek, 1985, s.88). Daha sonra 18 Kasım 1920 günü Öğretmeni olduğu Darülmuallimin-i Aliye'nin Cağaloğlundaki binasının bahçesinde bir spor bayramı düzenlemiştir (Fişek, 1983, s.338).

Tarcan'ın öğretmen, sporcu ve yazarlığının yanısıra spor yöneticiliği ve örgütçülüğü gerek Olimpiyat Komitesi çalışmalarında, gerekse düzenlediği etkinliklerde ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim bu konuda Fişek (1983, s.339) şöyle demektedir: "25 Haziran 1922 kuruluşlu Millî Olimpiyat Cemiyeti Yerine Kaim(geçen) Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti, yani gerçek anlamda Türkiye'nin ilk ulusal olimpiyat komitesidir. merkezi İstanbul, faaliyet sahası bütün Türkiye, ama, herşeyi 1908-1920 dönemin-

de olduğu gibi Selim Sırrı Tarcan'dır." Tarcan'ın İzcilikte de ön safta olduğu görölmektedir (Âşır, 1950, s.68).

Tarcan, Meşrutiyetin ilanından sonra 20 Aralık 1908'de özel bir "Terbiye-i Bedeniye Mektebi" açar. Okulun programında cimnastik, kılıç, meç, boks ve atıcılık dersleri vardır ve okul 1909 Nisan ayına kadar faaliyetini sürdürür. Ergin, 1977, s.1545. Akt. Güven, 1996). Tarcan'ın 1911 yılında tekrar özel nitelikli bir okul açtığı ve okulda spor alanlarının anatomi, fizyoloji ve hıfzıssıhha gibi kuramsal alanlarla ilişkili şekilde öğretildiği ve kişilerin bireysel kapasitelerinin dikkate alındığı görölmektedir. Din ve politikadan bahsetmenin yasak olduğu okulda 7-60 yaş erkeklerin azalarını kuvvetlendirme ve vücudu terbiye etmek amacıyla çeşitli beden alıştırmaları yapılıyordu. Okulun ilk öğrencilerinden biri de Prens Sabahattin'dir (Fişek, 1985, s.88).

Bunların yanısıra, Mustafa Necati'nin Millî Eğitim Bakanı olduğu dönemde, Cumhuriyetin ilk cimnastik gösterilerinin yapıldığı görölmektedir. Gösteriler 11 Mayıs 1928'de İstanbul'da yapılmıştır. Gösteriye 1000 Kız, 2000 erkek öğrenci katılmıştır. Daha sonra her yıl mayıs ayında yapılan gösteriler 1936-37 öğretim yılından itibaren 19

Mayıs'ta yapılmasına karar verilmiştir (Bilge, 1989, s.69). Tarcan ilk törenlerde yaptığı konuşmada cimnastiğin bir hüner ve güçlü kuvvetli olanlar için değil, şuurlu bir terbiye aracı olduğunu belirtmiştir (Tarcan, 1932, s.430).

Tarcan ayrıca, beden eğitimi ve sporun yaygınlaştırılması ve halkın benimsemesi için gazete yazıları yazmış, radyo konferansları vermiş ve değişik toplantılar düzenlemiştir. Radyo konferanslarının kitap olarak yayımlandığı bilinmektedir. Konuyla ilgili konferansların ilkinin ise İsveç'ten dönünce İstanbul'da yapmıştır. Bunun için gazetelere, şimal memleketleri hakkında konferans vereceği ilanını verir. Fakat konferansa 7 kişi katılır. Bunun üzerine düşünür ve Darülfünune gider. Oradaki konferansa da 15 kişi katılır. Bunun üzerine bir Fransız düşünürün, "konferanslarda zevk ile ifadeyi birleştirmek lâzımdır." sözünden hareketle flüt eşliğinde İsveç havaları çalacağını ilan eder. Sonuç olumludur. Salon tamamiyle dolar. Üç ay süren konferanslar serisinde flütün yanında fıkralarda anlattığı bizzat kendisi tarafından söylenir. Mekteb-i Tıbbiye öğrencilerinin karşısına ise bu şekilde değil, doğrudan konferansla çıkmıştır (Tarcan, 1946, s.61-62). Konuyla ilgili verdiği bilinen bir konferans da Eski Ankara'da olanıdır. Dör-

dü çarşafli olmak üzere toplam 5 kadın ve kalanları erkeklerden oluşan yaklaşık 100 kişilik bir topluluğa sunduğu konferansta dinleyicilere, terbiye, mektep, sağlık, vücut güzelliği, açık hava, güneş, hareket, gıda ve memleket sevgisinden bahsetmiştir. (Tarcan, 1946, s.53). Müzik öğretmenleri ile birlikte düzenlemesini yaptığı “Sarı Zeybek” raksının belli bir yöntem dahilinde yapılmasını sağlamış ve ilk jimnastik bayramında, 3 yıl süre ile müdürlüğünü yaptığı Muallim Mektebinde ve 1924 Olimpiyatları için gittiği Paris’te oynamıştır (Tarcan, 1946, s.53-60).

Bunların yanında İsveç’ten döndükten sonra “Terbiye ve Oyun” adlı bir de meslek dergisi çıkarmıştır (Üzümeri, Dinçer ve Kazancı, 1956, s.99). Dergi sadece beden eğitimi öğretmenleri ve derslere yönelik değil, sağlık için spor yazılarını da içermektedir.

4- SONUÇ

Tarcan’ın beden eğitimi ve spora katkıları konusunda Halit Ziya (1950, s.15’nin şu sözleri önemle dikkat çekmektedir: “.... Şu dakika, o manzaranın hayaline yine gözlerimi kapıyorum. İşte 30 sene evvel bize kuvvetin, idmanın bu mucizesini gösteren Selim Sırrı, memleketin uyu-

şuk gençliğini iki omuzundan tutup sarsarak uyandıran, ondan dinç, çevik, sağlam, gürbüz bir gençlik çıkaracak beden terbiyesi dinini yaratan adamdır. O zamandan bugüne kadar o dinin üşenmez, yorulmaz bir rahibi, bir naşiri olan bu adam didinmekten, uğraşmaktan bir an hali kalmamıştır.... onda asıl olan güzellik aşkıdır.” devamla radyo konferanslarına değinilir; “Bakarsınız bir idman meselesinden bahsederken idmanın felsefî, içtimaî taallüklerine (ilişkilerine) geçer; çocuk terbiyesine, sıhhat meselelerine uğrar.” Tarcan’ın bu denli sağlıklı ve genç kalmasının sırrı konusunda ise Feridun (1950, s.17), Amerikalı bir profesörden atfen söylediği şu sözlerle ifade etmektedir; “Gülmediğiniz günü hayat defterinden siliniz. O yaşanmamış bir gündür.” İsveç’e gittiğinde profesör sorar; “Siz memleketinizde esasen jimnastik hocası imişsiniz. Bir müddet muallimlik ettikten sonra yeniden talebe olmağa katlanmak büyük bir fedakârlıktır.” Tarcan’ın buna yanıtı; “Belki burada da yeni öğreneceğim şeyler vardır diye geldim.” olmuştur. (Kandemir, 1950, s.26). Bu da bize öğrenmenin hangi düzeyde olursa olsun sonlanamayacağı konusunda ipuçları vermektedir. Ayrıca, gençlere tavsiyeleri sorulduğunda Tarcan’ın verdiği yanıtlar arasında şunlar

bulunmaktadır (Aygen, 1950, s.52): “Pedagog Dr. Filip Tisye şöyle diyor : Kuvvetli vurmak icabetmez, doğru vurmak lâzımdır. Doğru vurmak da yetişmez, aynı noktaya mütemadiyen vurursanız bir çivi girer. Büyük fırtınalardan sonra ovaları kaplayan sellere bakınız. Bir hafta sonra hiçbir şey göremezsiniz. Fakat aynı noktaya düşen damlalar mermerleri oyar.” Bu cümleden çıkarılacak ana fikir; hedefinizi doğru seçin ve alanınızda uzmanlaşın, olmalıdır.

S.Sırrı Tarcan'ın çalışmaları incelendiğinde, günün koşullarında, Türkiye'de beden eğitimi ve sporun gelişimine önemli sayılabilecek katkılar getirdiği söylenebilir. Çalışmalar özetle, sporun fayda ve zararları, spor ve kavga, psikolojik antrenman, adale hafızası, devinışsel davranışlar, ahlâk ve karakter, nefes egzersizleri, spor hekimliği, stil, sporcunun bilmesi gerekenler, kadın ve spor, alkol-tütün ve spor, olimpiyatlar, antrenman, değişik spor türleri, vb. başlıklar altında toplanabilir. Bu yönleri ile Tarcan, Türkiye'de, beden eğitimi ve sporun gelişiminde köyden kente, yediden yetmiş, kadından erkeğe, yarışmadan sağlık için spora, öğretmen yetiştirmeden eğitim programlarına, yazı yazmaktan konferanslara kadar birçok konuda kafa

yormuş, söz sahibi olmuş, bundan da ötesi düşündüklerini yaşama geçirmiştir. Oyun-Cimnastik-Spor (1932) adlı yapıtı incelendiğinde bu üç ana öge arasındaki ilişkinin günümüz spor eğitimi alanında yapılan tartışmalarla ne denli benzerlik gösterdiği görülebilir. Sonuçta sporcu, asker, spor eğitimcisi, hatip, devrimci, yazar ve milletvekili S.Sırrı Tarcan'ı bu denli kısa anlatmak elbette yeterli olmayabilir. Ancak özet, bir fotoğraf karesi gibidir. Yazı ile sayfalarla anlatılabilecek bir yeri bir kare ile daha anlaşılır sunar. Buradan hareketle, söze Tarcan'ın bir yazısı ile girilmişti, yine onun yazısı ile bitirmek anlamlı olacaktır: “..... Spor bugün artık tamamen tababetin ve pedagojinin haraçgüzârı olmuştur. Bir entraineur(antrenör)'ün ihtisas yaptığı spor şubesinde teknik ve amelî(uygulamalı) sahada yüksek kudreti katiyen kâfi değildir. Onun aynı zamanda bir tabip gibi, bir pedagog gibi beden ve ruh ilmine aşına olması şarttır. Spor âleminde artık empirique (deneysel) devre kaplanmış scientifique (bilimsel) devrenin açılmış olduğunu bizim de bilmemiz ve ilmin, pedagojinin mutayatına (verilerine) ayak uydurmamız lâzımdır” (Tarcan, 1936, s.3. Karaküçük, 1992, s.165).

KAYNAKÇA

1. Abalı, A. (1974). **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Gençlik ve Spor**. Ankara: T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı.
2. Âşir, V.(1950). "Selim Sırrı Tarcan". **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**. Ülkü Basımevi, s.53-71.
3. Aygen, Ş. "Selim Sırrı Tarcan'la Başbaşa". (1950). **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**. Ülkü Basımevi, s.49-52.
4. Bereket, C. (1950). "75 Yaşındaki Genç Selim Sırrı". **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, s.4-6.
5. Bilge, N. (1988). **Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
6. Dağlı, N. ve B. Aktürk. (1988). **Hükümetler ve Programları**, Ankara: T.B.M.M. Basımevi.
7. Ertürk, S. (1979). **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara: Yargı Yayınları.
8. Feridun, H. (1983). "Selim Sırrı'nın Hayatı Hakkında". **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**. Ülkü Basımevi, S. 17-19.
9. Fişek, K. (1983). **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
10. Fişek, K. (1985). **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
11. Güven, Ö. (1986). "Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni yetiştiren Okulların Eğitimini Hazırlayan Çalışmalar" **Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi** Cilt 1, Sayı 2, s.70-81.
12. İşcan, F. (1988). **Türklerde Spor**, Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
13. Kahraman, A. (1995). **Osmanlı Devletinde Spor**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
14. Kandemir (1950). "Selim Sırrı ve Spor". **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**. Ülkü Basımevi, s. 23-28.

15. Karaküçük, S. (1992). **Türk Spor Kurumu Dergisi**. 1936-1938. Ankara: 72TDFO.

16. Kasap, H. (1992). "Eğitimsel Perspektiften Spor Eğitimi Yetiştirme Politikamızın İncelenmesi", **1. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu Bildirileri**, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, s.407-414.

17. Okan, K. (1975). **Türk Spor Tarihi**. Ankara: Mektupla Öğretim Yayını

18. Tarcan, S. Sırrı (1932). **Beden Terbiyesi: Oyun-Cimnastik-Spor**, İstanbul: Devlet Matbaası

19. Tarcan, S. Sırrı (1933). **Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi**. İstanbul Devlet Matbaası

20. Tarcan, S. Sırrı (1935). **Radyo Konferanslarım II**. İstanbul: Ülkü Matbaası.

21. Tarcan, S. Sırrı (1939). "Spor ve İlim" **Beden Terbiyesi Dergisi**, 3, s.50-51.

22. Tarcan, S. Sırrı (1940). **Şimalin Üç İrfan Diyari: Finlandiya, İsveç, Danimarka**, İstanbul: Ülkü Basımevi.

23. Tarcan, S. Sırrı (1943). **Spor Pedagojisi**. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.

24. Tarcan, S. Sırrı (1946). **Hatıralarım**. İstanbul: Türkiye Yayınevi.

25. Tayga, Y. (1990). **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.

26. Üzümeri, M. Ekrem, S. Dinçer ve S. Kazancı. (1956). **Türkiye Ansiklopedisi**, Ankara: Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik T. A.Ş.

27. Yücel, H. Âli. (1938-1994). **Türkiye'de Orta Öğretim**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

28. Ziya, H. "Selim Sırrı". (1950). **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**. Ülkü Basımevi, s.13-16.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz.

İkinci konuşmacı arkadaşımız Sayın Orhon.

Adnan ORHON - Sayın hocalarım, Türk Eğitim Derneğinin çok sayın başkanları, yöneticileri, sevgili meslektaşlarım, çok sevgili öğrenci arkadaşlarım; ben İzmir'den geliyorum, emekli bir beden eğitimi öğretmeniyim; ama İzmir'den gelişimle şunu söylemek istiyorum. Bana bir hak vereceksiniz, bu hak da yarım saat tutacaktır sanıyorum hocam.

Selim Sırrı Tarcan'ın Beden Eğitimi ve Spor Anlayışı Üzerine Bir İnceleme başlığını taşıyan bu bildirim, ilmî bildirim kendisinin çok sevgili öğrencisi olan rahmetli Zehra Alagöz Hanımefendinin aziz ruhuna ithaf ediyorum, saygıyla sunuyorum. (Alkışlar)

Ülkemizde, bu yüzyılın ilk yıllarından başlayıp dünyaya gözlerini kapayınca kadar (2 Mart 1957), altmış yılı aşkın bir süre durup dinlenmeden, eğitim bütünlüğü içerisinde beden eğitimi ve sporun yeri ve önemi için savaşımlar veren S.S. Tarcan'ın ihtilalle başlayıp özlümlerle biten eylemler ve düşünceleri üzerinde bugüne değin yeterince durulmamış olması, kültür ve eğitim yaşamımız için gerçekten bir kayıptır.

Bu kaybı Şu anda telâfi etme durumunda bulunan **Türk Eğitim Derneği**'nin sayın yöneticilerine, O'nu ölümünden kırk yıl sonra bile olsa, zihinlerimizde ve kalplerimizde yeniden anlama ve yaŐatma fırsatı verdikleri için, kendim ve tüm meslektaşlarım adına minnetlerimi Őkranla arz ederim. Şu anda elli yıllık meslek hayatımın en mutlu ve heyecanlı günlerinden birini yaŐıyorum.

Gönül arzu ederdi ki, S.S. Tarcan anısına böyle bir toplantı, onun yıllar önce **"Beden eğitimi yüksekokulları, üniversitelerin bir Şubesi olmalıdır."** zlemiyle bugün gerçekleşmiş bulunan ve sayıları her gün giderek artan, niversite beden eğitimi ve spor okulları veya bölümlerince çok daha önceleri yapılmış olsaydı !

Bu toplantıda benden önceki çok değerli konuşmacı arkadaşlar S.S. Tarcan'ı çeşitli yönleriyle ele aldılar, incelediler. O'nun hakkında çok değerli bilgiler edindik. Ben, O'nun başlı başına bir tutkusu olan, beden eğitimi ve spor hakkındaki görüşlerine değineceğim. O'nun bu konulardaki görüŐlerini, günümüz bilgileri ışığında nesnel bir yaklaŐımla ortaya koymaya çalışacağım.

S.S. Tarcan'ın beden eğitim ve spor hakkındaki görüŐlerini nesnel bir Şekilde değerlendirirken bazı önemli güçlüklerle karŐılaŐtıđımı baŐlangıçta belirtmek isterim. Bu

güçlüklerden birisi, S.S. Tarcan'dan daha önce ülkemizde Tanzimat reformlarından sonra başlayan ve geçen yüzyılın sonlarına değin süren eğitim ve öğretim hareketleri içerisinde batı dillerinden Osmanlıca'ya çevrilen, cimnastikle ilgili bazı küçük çaptaki pedagojik içerikli kitaplara ulaşma olanağı bulamamış olmamdır. Bu arada şunu saptadım ki, **hukuk, siyaset, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, istatistik** kavram ve deyimleri gibi, eğitim alanında bugün kullandığımız **öğretim yöntemi, çocuğa görelilik, elişleri, okul gezisi, çevre incelemesi ve cimnastik** gibi sözcük ve kavramlar, eğitim dilimize o dönemde girmiş sözcük ve kavramlardır.

Karşılaştığım başka bir güçlük ise rahmetli meslektaşımız Ruhi Sel'in S.S. Tarcan hakkındaki makalesinde belirttiği gibi, irili ufaklı 58 kitabı, 2520 makalesi bulunan S.S. Tarcan'ın eski yazıyla çıkan eserlerinden hiçbirine eski yazı bilmediğim için, ulaşamadım. O'nun özellikle 1896-1899 yılları arasında İzmir'de çıkardığı "**Terbiye ve Oyun**" dergisindeki makalelerini, ayrıca "**Hizmet**", "**Şehpal**", "**İkbal**" gazetelerindeki yazılarını temin edemedim. O'nun özellikle 1903 yılında "**Servet-i Fünun**" dergisinde yayınlanan ünlü makalesini "**El-ilmü İlmânün İlm'ül- ebdân Sümme İlm'ül-edyân**"ı (Bugünkü türkçe ile; Bilimler ikiye ayrılır,

bedenler ilmi, daha sonra dinler ilmi) aslından okumayı çok isterdim. İkinci elden edindiğim bilgilere göre, S.S. Tarcan'ın varlık hakkındaki görüşü, bu makalede **dualist** bir görüştür.

S.S. Tarcan hakkındaki bu inceleme, onun Lâtin harfleriyle yazdığı eserleri çerçevesinde kalmıştır. Sanıyorum ki, onun beden eğitim; ve spor hakkında Lâtin harfleriyle yazdığı kitaplar ve radyo konuşmaları bizlere bu konuda büyük ölçüde bilgiler verebilir.

Beden eğitimi ve sporun, eğitim bütünlüğünde, vazgeçilmez bir unsur olarak anlaşılması çabasıdan dolayı kendisine çok şeyler borçlu olduğumuz S.S. Tarcan'ın düşüncelerinin ayrıntılarına girmeden önce, bugün okullarımızda beden eğitimi kavramı başlığı altında uygulanan etkinlikleri Batı kültürü ve düşüncesi bağlamında, eğitim tarihi süreci içerisinde biraz gerilere giderek ele almak istiyorum.

1. 18. ve 19.y.y.'larda Batı'daki Beden Eğitimi ve Spor Akımları

Bilindiği gibi, batı kültür dünyası üzerinde çok derin etkileri olan 18. yy. ve sonrasında tüm Avrupa'yı saran **Aydınlanma düşüncesi** ve ona bağlı olan 1789 Fransız

Devrimi büyük toplumsal değişmelere neden olmuş ve bunun doğal sonucu olarak, insan ve toplum hakkındaki yeni düşüncelerle geleneksel eğitim ve okul anlayışları yıkılmış, eğitimde ve okulluklukda yeni yapılanmalara gidilmiştir. Bugünkü modern eğitim ve okullukluğunun temel taşları olan bu yeni yapılanmada, eğitim ve okul, bir yandan belli bir sınıfa özgü olma durumundan çıkarılarak toplumun her düzeyine yaygınlaştırılıp dünyevileştirilirken; bir yandan da eğitimde insanın zihinsel, ahlâkî ve bedensel yetkinliklerle donatılması gereği bu dönemin en belirgin özelliğidir. Aydınlanma döneminin insan eğitimi için getirdiği en önemli kavramlardan birkaçı da **Bedenin Eğitimi** (1752), **Fizik Eğitimi** (1773), **Beden Eğitimi** (1793)'dir. O çağın ünlü düşünürü ve eğitimcisi J.J. Rousseau'nun (1712-1778) romanı Emil'deki (1762) "**Çocuğun çocuk olarak keşfini**", F. Schiller'in (1759-1855) "**İnsan, tam anlamıyla insan olduğu yerde oynar, oynadığı yerde insandır**", özdeyişiyile, H. Pestalozzi'nin (1746-1827) "**Çocukta kalbin, kafanın ve ellerin ayrılmaz bir bütünlük içerisinde eğitilmesi gerekir**" öğütlerini Aydınlanma Çağının getirdiği bu yeni kavramlar bağlamında ele almak gerekir.

Aydınlanma Çağının bedensel eğitimle ilgili olarak ge-

liştirdiği yeni dūřünceler, Almanya'da Bernard Basedow'un (1724-1790) öncülüğünde kurulan Filantropizm, yani insan severler akımıyla C.F. Guts Muths (1759-1839) tarafından pedagojik bir sistem olarak okul ve eğitim yařa-mına sınırlı bir ölçüde bile olsa sokulmuştur. Filantropların eski Yunanlılardan esinlenerek "**Cimnastik**" adını verdikleri beden egzersizlerinden bekledikleri amaç sağlıklı, mutlu, üretken, dayanıklı, diğer insanlarla iyi ilişkiler kura-bilen insanlar yetiştirmektir. Onlara göre iyi bir dünya insa-nı olmak için eğitim ve cimnastik önemli bir öğeydi. Filant-ropların cimnastik sistemi, ortaçağ şövalye egzersizleriyle eski Yunan cimnastik formlarını ve halk kültüründen kay-naklanan oyun türlerini kapsıyordu. İdeolojik ve şovanist bir boyutu yoktu. Kozmopolit bir insan yetiştirmenin peda-gojik kaygısını taşıyordu.

18. y.y.'ı izleyen 19. y.y. içerisindeki büyük sanayi dev-rimiyle batı toplumlarında eğitim ve okulculuk alanlarında olduğu gibi, beden kültürünün anlamı ve organizasyon bi-çimleri de değişmiştir. Bilim ve felsefe alanında genelde olguculuk ve usçuluğun, okulculuk sisteminde entellektü-alizmin; toplum felsefesinde ulusçuluk ve idealizmin; insan ve evren anlayışında atomist ve mekanist görüşlerin ege-men olduğu 19. y.y.'ın ilk çeyreğinden itibaren beden ek-

sersizleri Avrupa'da farklı ülkelerde, farklı model ve sistemlerle kurumsallaşarak okul programlarında yer almaya başlamıştır.

Tarihsel ve toplumsal kökenleri, idealleri, dayandıkları ilkeler ve organizasyon biçimleriyle birbirlerinden farklı olan bu sistemler, bir başka deyişle beden kültürü akımları, beden eğitimi ve spor tarihinde birbirine karşıt üç sistem ya da akım olarak anılır. Bunlardan birincisi Almanya'da F.L. Jahn (1778-1852) tarafından geliştirilen "**Alman Turn Sanatı**" denilen cimnastik sistemi, ikincisi İsveç'te Per Henrik Ling (1776-1839) tarafından geliştirilen; pedagojik, sağlık, estetik ve askerî amaçlara yönelik "**İsveç Cimnastiği**", üçüncüsü ise bir yaratıcısı ve mucidi olmayan, salt İngiliz toplumunun tarihsel ve geleneksel yaşamından kaynaklanan, yarışmaya dönük takım ve rakip oyunları ile atletik sportif egzersiz biçimlerini kapsayan İngiltere'deki "**Spor akımı**"dır.

Bunlardan F.L. Jahn tarafından geliştirilen "**Alman Turn Sanatı**", o zamanlar yenilgiye uğramış bir Almanya'da uyuşuk ve sünepe Alman gençliğine yeni bir ruh ve vatanseverlik bilinci kazandırmayı amaçlayan bir sistemdi. Pedagojik bir kaygısı yoktu. İnsanın kuvvet ve dayanıklılığını artıran, çeviklik ve beceriyi öngören bir içeriğe sahip-

ti. Kendisine göre araç ve gereçleri olan bu sistem kısa sürede o zamanki Almanya sınırlarını aşarak başta İsviçre, Danimarka ve Avusturya gibi ülkelere yayılmıştır. Bu cimnastik sistemi o katı özelliğini bugün bırakmış olarak sportif ve estetik nitelikleriyle okul ve kulüp çalışmalarında önemli bir konuma gelmiştir.

İsveç'te Per Henrik Ling tarafından geliştirilen İsveç cimnastik sisteminin ulusal amaçlı bir karakteri ve terminolojisi yoktu. Ne var ki Ling de kendi halkının bireylerini Biedermeier sanat biçiminin getirdiği yumuşak İsveç erkeği ve kadınına, kendi cinslerine uygun düşen orantılı bir postür ve davranış kazandırmayı istiyordu. Ling, sistemini o günün insan anatomisi ve fizyolojisine dayamıştı. Sistemi doğa bilimlerine dayalı atomist ve mekanist bir sistemdi.

Ling, sisteminin temellerini atarken, Filantroplardan Guts-Muths'un eserlerini okumuş ve H. Pentalozzi'nin bazı eserlerini İsveççeye çevirmişti. Guts Muths'un cimnastik sisteminin tıbbî dayanaklarını eksik bulan Ling, İnsan vücudunun her üyesini, kas ve eklemlerini ayrı ayrı, kendi ödev ve görevlerine göre çalıştırılıp güçlendirilirse, bunların toplamı olan insan organizmasının mükemmelleşeceği düşüncesindeydi. O günün mekanist ve atomist tıp görüşüne dayanan bu sistemi, kendisinin izleyici olan oğlu

Hjalmar Ling, Torngren ve Thulin adlarındaki eğitimciler, İsveç halk geleneğinden kaynaklanan “**İdrott**” (halksal oyunlar) ile tamamlamışlardır.

İsveç cimnastik sistemi başta İtalya, Fransa, İspanya, Portekiz ve Kanada olmak üzere birçok batı ülkeleri okullarında uzun zaman uygulama alanı bulmuştur. İşte bizim ülkemize 1910’lu yıllarda S.S. Tarcan tarafından getirilen sistem ve anlayışın özünü bu sistem oluşturur. Kuşkusuz ki bu sistem, oyun, pedagojik, sağlık ve estetik dayanaklarıyla **Alman Turn sanatı**’ndan daha bilimseldi.

Eş zamanlarda İngiltere’de başlayan “**Spor Akımı**”nın, insanın bedensel açıdan, kuvvetli, güçlü ve dayanıklı olmasını öngören biyolojik bir kaygısı yoktu. Oyun, rekabet ve performansı öngören bu akımın temelinde, takım ve grup rekabeti içerisinde dürüstçe ve erdemlice oyun oynamak ilkesi yatıyordu. Çocuğun ve gencin bireysel ve toplumsal kişiliği böylece geliştirilecekti. Dr. Thomas Arnold tarafından İngiliz okullarına ders olarak konulan bu sportif etkinlikler, daha sonra tıp otoriteleri ve askerî kesimlerin öğüt ve etkileriyle İsveç cimnastiği ile tamamlanarak yeni bir sistem durumuna gelmiştir.

19. y.y. boyunca birbirlerine karşıt olan bu üç farklı sis-

tem, 1900'lü yıllarda birbirlerini etkilemişler, bu yüzyılın ilk çeyreğinde “**Büyük Eğitim Reformu**” akımlarıyla yeni boyutlar kazanarak 1945’li yıllarda birbirlerini tamamlamış beden eğitimi kavramı altında bütünleşmişlerdir.

Kültür antropolojisi alanındaki yeni görüşlerle yepyeni bir anlam kazanan beden eğitimi kavramı, Avusturya’lı eğitimcilerden Dr. K. Gaulhofer ve Dr. Madam. M. Streicher tarafından, “**çocuğa görelilik**”, “**bütünsellik**”, “**yaşama yakınlık**”, “**yaşayarak ve yaparak öğrenme**” gibi evrensel eğitim ilkeleriyle temellendirilerek “**Natürliches Turnen**” (Doğal Beden Eğitimi) adıyla yeniden yapılandırılmıştır.

Öğretim yöntemleri açısından temel ve evrensel ilkeler taşımasına karşın, beden eğitim kavramı beden ve tin ikilemini çağrıştırdığı, amaçları ve içeriği açısından toplumun istek ve beklentilerine yanıt vermediği, çocuğun ve gencin hareket dünyasına yeterince hitap etmediği dolayısıyla bugün yerini ve organizasyon biçimini “**Spor Öğretimi**”ne bırakmıştır.

“**Sporla eğitim ve spor için eğitim**” sloganı ile yola çıkan bu yeni akım 70’li yıllardan bu yana Almanya, İsviçre, Hollanda ve Avusturya gibi ülkelerin okul programlarında

etkisini sürdürmektedir. Ne var ki bu yeni yaklaşım eğitim programlarının amaçlarına engel olduğu, ayrıca mutlak performans ve seçkinleşmeyi öngördüğü için, beden kültürü eğitim ve öğretiminde yeni bir paradigma ile yerini "**Ha-reket Eğitimi**"ne bırakmak zorunluluğu gündeme gelmiştir.

Şimdi yukarıda özetle sunduğumuz bu tarihsel çerçeve ve beden kültüründeki anlam değişikliği içerisinde S.S. Tarcan'ın beden eğitimi ve spor anlayışı üzerinde durabiliriz.

II. S.S. Tarcan'ın Beden Eğitimi ve Spor Görüşü

Bilindiği üzere, tarihsel süreç içerisindeki yaşantılarında eski Türk toplumlarının (Eski Türkler, Selçuklular, Osmanlılar) yüksek bir beden kültürüne sahip olmalarına karşın, Enderun okulları bir yana bırakılırsa Tanzimat düşüncesinin getirdiği yeni eğitim ve öğretim kurumlarının oluşumuna kadar sivil okullarda beden eğitimiyle ilgili bir ders yoktu. Böyle bir ders, ilk olarak "**Riyazet-i bedeniye**" adıyla 1867-68 öğretim yılında Fransa örneğine göre kurulan Galatasaray Sultanisi'nin programlarında yer almıştı. Edindiğimiz bilgilere göre bu dersin egzersiz türleri, Fransız Amaros ve F.L. Jahn cimmnastiğinin bileşiminden oluşu-

yordu. Hiçbir bilimsel temeli yoktu ve tümüyle görgüye dayanıyordu. Önceleri yabancı öğretmenler, daha sonra yine Galatasaray Sultanisi'nden yetişen **Faik bey** (Üstün İdman) tarafından okutulan bu ders, insanın yalnızca kuvvet, dayanıklılık ve bazı becerilerini geliştirmeye yönelik, anlamı olmayan birtakım bedensel egzersizlerdi. S.S. Tarcan işte böyle bir ortamda yetişmişti. O **“İsveç’e pazularıyla gittim, kafamla döndüm”** dediği zaman, aslında bilimle bilimsizlik arasındaki farklılığa dikkati çekiyordu.

O'nun hakkında, kulaktan dolma bilgilerle, **“Bir kuzey ülkesinin insanına uygun sistemi Türk insanına uygulamaya çalışmıştır”** görüşlerine katılmanın hiç de doğru olduğunu sanmıyorum. Çünkü o, İsveç'ten salt bir beden eğitimi öğretmeni olarak dönmemiş, yüksek genel kültürle, Batı'da Rönesans'dan başlayıp Aydınlanma Döneminden geçerek günümüze kadar çocuk ve eğitim üzerine yazılar yazan, görüşler ileri süren, F.Rabelais, M.E. Montaigne, J. Locke, J.J. Rousseau, F. Schiller, J.H. Pestalozzi, Guts Muths, F. Fröbel, M. Montessori, E. Key, Claparède ve C. Gross gibi eğitimci ve düşünce adamlarının eserlerini okumuş, anlamış ve kendisini tamamlamıştı.

Onun, insanın oyununu; fizyoloji, anatomi, pedagoji ve

psikoloji bilimleriyle temellenen cimnastiği ve insanın bir eylem biçimi olan sporu, genel ve üst bir kavram olan beden eğitimi kavramı altında düşünmüş olması Batı'daki çağdaşlarında bile eşine az rastlanan bir yaklaşımdır. O, beden eğitimi kavramını, genel eğitim bütünlüğü içerisinde düşünerek şöyle tanımlar: **Beden eğitimi, "cismen ve fiilen en az yorgunluğa karşın, insana en çok yarar sağlayan ruhî ve mihanikî etkinliklerdir"** diyerek, insanın yetkinleştirilmesiyle, zihinsel ve tinsel özelliklerinin geliştirileceğine inanmaktadır. Kuşkusuz bu tanım, beden-tin ikilemini çağrıştıran bir görüş olsa bile kendi çağı için doğru bir yaklaşımdır. Çünkü Platon'dan başlayıp tek tanrılı dinlerden geçerek 17. y.y. düşünürlerinden R. Descartes'in varlığı "res extense, res cogitans" (yani yer kaplayan varlık, düşünen varlık) gibi iki ayrı varlık biçiminde görmesi, Batı düşünce sisteminde egemen olan bir anlayıştı. Oysa bugün insan hakkındaki görüşler, beden ve ruh ikilemini yadsıyarak, insanı bir teklik boyutunda ele almaktadır. Bu nedenle ki, beden eğitimi kavramı demode bir kavram olarak görülmektedir.

S.S. Tarcan'a göre beden eğitiminin araçlarından birincisi "**cimnastik**"dir. Bildiğimiz gibi "**gymnastics**" eski yunanda takriben M.Ö. 400 yıllarında ortaya çıkan, insanın

sağlıklı, mutlu, bedenen orantılı, ahlâken iyi, bir başka deyişle "**Kalokagathia**" ya (Güzel ve iyi) hizmet eden temrinlerin bütünlüğüne verilen bir addı. Atletik hareketlerin amacı yüksek bir performansı öngörürken, cimnastiğin amacı insanın mükemmelliğine yönelikti.

Cimnastik kavramı tarihsel süreç içerisinde hep anlam değiştirmiştir. İsveç Cimnastiği ekolünde cimnastik kavramı, insana iyi bir duruş kazandırmak için fizyolojik, anatomik, pedagojik ve psikolojik ilkelere ve temellere dayanan egzersiz türlerine verilen addır.

S.S. Tarcan, İsveç cimnastiği ekolünden esinlenerek cimnastiği "**insan vücudundaki eklem ve kas gruplarının ödev ve önemine göre uygulanması gereken hareketlerin şeklini ve miktarını bildiren bir fendir**" diyerek tanımlamaktadır. Kuşkusuz buradaki fen sözcüğü bilgilerin teknikleştirilmesi anlamındadır. S.S. Tarcan'a göre cimnastik her yaş ve her cins için gerekli olup fizyoloji, anatomi ve pedagojik ilkelere göre yapılmalıdır.

Günümüzde cimnastik kavramını böyle bir dar anlamda tanımlamak doğru olamaz. Çünkü bu gün cimnastik, uygulama amaçlarıyla ve biçimleriyle, sportif, sanatsal, sağlık, askerî ve toplumsal boyutlarıyla çok yönlü bir beden kültürüdür.

S.S. Tarcan'ın beden eğitimi sistematüğinde ikinci öge oyun olgusudur. O, eğitimle ilgili yazı ve konuşmalarında oyun olgusunun, çocuk ve insanın gerek bireysel, gerek toplumsal gelişmesi ve yetkinleşmesinde çok güçlü bir araç olduğunu hep dile getirmiştir. Bu konudaki engin düşünceleriyle Türk aile ve okulculuk anlayışına ışık tutmuştur. **“Bir ana okulunun üniversite kadar önemi vardır... mükemmel binalar sağlam temeller üzerinde kurulur.”** derken, bu gün bu tespitlerinde ne kadar isabetli olduğunu rahatlıkla görebiliriz.

S.S. Tarcan, insanın oyunu konusundaki düşünceleriyle K. Groos, H. Spencer, F.Schiller, J. Huizinga, E.Sutton Smith, K.Lorenz ve Callios gibi oyunun felsefesini yapmamıştır, ancak çağında geçerli olan oyun kuramlarından habersiz de değildir.

S.S. Tarcan'ın beden eğitimi sistematüğünün üçüncü boyutu rekabet, yarışma ve performansa dönük olan **“spor”** olgusudur. O'nun spor tanımı ve spordan bekledikleri özetle şöyledir.. **“Spor, ilerlemek, geçmek, başarma ve müsabakadır... Spor bir yandan herkesin üstünde olmak hırsı ile duygulara, öte yandan bu başarıyı sağlayan teknik çalışma ile akla ve mantığa dayanır... Spor**

ahlâki, fikrî, bedenî özellikleri yükselterek insanı hayat mücadelesine hazırlar... Spor dürüstlük ve cesaret gibi iki erdemlilik pınarından akar. Onun sularını yalnız yalan ve hile bulandırır.” diyerek o, bir yandan insanı performans gösteren bir varlık olarak görmekte, öte yandan da sporun ahlâkî ve etik değerlerinin sınırını çizmektedir.

S.S. Tarcan'ın okul beden eğitiminde spora yer vermediği görüşleri yanıltır ve ithamkârdır. Halbuki O, bizlere bu gün bazı spor disiplinlerinde görülen yozlaşmayı, çok öncelerden haber vermişti. O'nun spor hakkındaki yazıları dikkatlice incelendiğinde, sporun ırkın gelişmesi ve iyileşmesi, insan sağlığının ve ahlakının yükseltilmesi, insanlar arasına bir sevgi ve dostluk bağının kurulmasında bir araç olarak anladığı açık ve net olarak görülür. S.S. Tarcan **“İnsan spora değil, spor insana uymalıdır”** derken sporun bireysel ve cinsel ayrıcalıklara göre yaptırılması gereğine de dikkatleri çekmeye çalışmaktadır. Bir konuşmasında da **“Spor âleminde artık kitapsızlık dönemi kapanmış, bilim döneminin açılmış olduğunu bilmek gerekir”** sözleriyle günümüz Türkiye'sinde spor biliminin öncülüğünü yıllar önce yapmıştır.

S.S. Tarcan'ın spor hakkındaki en önemli düşüncelerinden biri de, bugün insanı manipüle eden spora karşı, alternatif spor türlerini, yarışmaya dönük olmayan doğa sporlarını yıllar önce öğütlemiş olmasıdır. O, sporu ırkımızı ve irfanımızı yükseltmek için bir araç görerek bir yazısında şöyle söylemektedir ; **“Kentlerin, kasabaların gereksinimleri oranında tribünsüz spor alanları yapılmalı ve bu alanlarda koşma, atlama, atma, tenis ve futbol yerleri ayrılmalıdır. Büyük kentlerde halk işinden çıkınca devam edebileceği cimmastik salonları ve duş mahalleri meydana getirilmelidir. İşte, bu suretle bütün bir ulusun bireyleri, bedensel sağlığımızın korunup geliştirilmesini alışkanlıklar haline getirirse, o zaman yaşam kavgasında gözü pek, kas kuvveti yerinde bireyler ve fikir adamları yetişir. Aksi takdirde spor, sınırlı bir zümrenin ihtiraslarını tatminden ve yalnız seyirden zevk alan tembel ve aylak bir toplumun heyecanlarını tatmin eden bir amaç haline dönüşür.”**

O'nun beden eğitimi sistematığının yelpazesi çok geniştir. Beden eğitimini yalnız cimmastik, oyun ve sporla sınırlamaz. O'nun düşüncelerinde beden eğitimi halk dansları, izcilik, müzik ve öteki sanatsal etkinlikler bir bütünlük ve örgü oluşturur.

SONUÇ

Bütün bu yukarıdaki düşüncelerden sonra diyebiliriz ki, S.S. Tarcan'a gelinceye kadar ülkemizde beden eğitimi ve spor olgusu bir eğitim ve uygarlık sorunu olarak ele alınmamış; toplumumuz ve onu oluşturan bireyler için geniş bir bakış açısıyla manalandırılmamıştır. Yüzyıllar boyunca, ayıp, günah ve yasaklarla, gülmeyi, oynamayı unutmuş, pısırık ve arık bireylerin oluşturduğu bir toplumda, büyük eğitimci Hasan Âli Yücel'in dediği gibi bedenle eğitimi ilk kez birlikte telâffuz eden Türk insanı S.S. Tarcan'dır.

O'nun beden eğitimi idealinde yüksek insanî değerler yatar. Bu değerler toplumu oluşturan kadın ve erkek cinsleri için aynıdır ve eşittir. İnsanî değerleri gözetmeyen, insan onuruna yakışmayan her türlü eylem ve etkinliklerin karşısındadır. O, olimpiyat idealiyle, yıllarca Türk insanının uygar insanlar dünyasındaki yerini almasının savaşımını vermiştir.

O, bütün yazdıkları, söyledikleri ve eylemleriyle Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk'ün devrimlerinin temel direklerinden biridir. Kendisini saygıyla anıyorum.

KAYNAKLAR

- Alpman, C. "Eğitim Bütünlüğü İçinde Beden Eğitiminin Yeri ve Önemi", **Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu**, Ankara, 1992.
- Baltacıoğlu, İ.H. "Selim Sırrı Tarcan ile Görüştüm", **Y.A. Dergisi**, 1944,
- Binbaşıoğlu, C. **Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi**, İstanbul, 1995.
- Ergin, O. "İstanbul Mektepleri ve İlim, Terbiye ve Sanat Müesseseleri", **Türkiye Maarif Tarihi, İstanbul**, Cilt I (1939), II (1940), III (1941) IV-V (1943).
- Groll, H. **Die Systematiker der Leibesübungan**, Wien, 1955.
- Kahraman, H. **Osmanlı Devleti'nde Spor**, Ankara, 1995.
- Karayel, M.S. "Bedēn Terbiyesinde Natürizm", **Y.A. Dergisi**, 1936 (makale).
- Koçer, H.A. **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**, Ankara, 1976.

- Orhun, A.A. **Bewegunswelten der Kinder und Jugendlichen**, Salzburg, 1995.
- Riedel, H. **Leibesübungen und Leibeserzielung In Osmanischen und Kemalistischen**, Türkei, Liebzig, 1939.
- Sakaoğlu, N. **Osmanlı Eğitim Tarihi**, İstanbul, 1991.
- Saurbier, B. **Geschichte der Leibesübungen, Frankfurt an Main**, 1972.
- Savaşır, V. "Beden Terbiyesi Enstitüsü ve Selim Sırrı Tarcan", **Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi Eki**, Ankara, 1942.
- Sel, R. "Selim Sırrı Tarcan, **Öğretmen Dergisi**, Ankara, 1962,
- Selim.Sırrı. **Beden Terbiyesi, Oyun-Cimnastik-Spor**, İstanbul, 1932.
- Selim.Sırrı. **Radyo Konferanslarım**, 1.İstanbul, 1932.
- Selim.Sırrı. **Radyo Konferanslarım**, 2. İstanbul, 1934

- Tarcan, S.S. **Radyo Konferanslarım**, 3. İstanbul, 1935
- Tarcan, S.S. **Spor Pedagojisi**, İstanbul, 1943.
- Tarcan, S.S. **Eski Olimpiyatlar**, İstanbul, 1948.
- Tarcan, S.S. **Hatıralarım**, İstanbul, 1946.
- Tarcan, S.S. **Çelimsiz ve Anormal Çocuklar**, İstanbul, 1944.
- Tarcan, S.S. **Gençlerle Başbaşa**, İstanbul, 1944.
- Üeken, H.Z. **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul, 1979.
- Wilson, E.H.-
Başgöz **Türkiye Cumhuriyeti’nde Eğitim ve Atatürk**, İstanbul, 1970.
- Yücel, H.A. “Kaybettiğimiz değerler, Selim Sırrı”
Cumhuriyet Gazetesi, 15 Mart 1957.

Not : Selim Sırrı Tarcan 1934’ten önce soyadı kanunu çıkmadığı için yazdığı eserlerde yazar ismi olarak Selim Sırrı şeklinde kayıtlara geçmiştir. Bu sebeple kaynakça sıralamasında aynı esasa göre tasnif edilmiştir.

BAŞKAN - Sayın Orhon arkadaşımıza oldukça uzun, geniş bir beden terbiyesi tarihi dönemini içeren konuşmasından dolayı teşekkür ederim.

Şimdi, sıra, Selim Sırrı Tarcan'ın olimpiyat komitesini kurması konusu var.

Macide TÜZÜN - Türk Eğitim Derneği'nin eğitimimize büyük katkıları bulunan değerli kişiler için ve bu yıl da Selim Sırrı Tarcan adına düzenlemiş olduğu anma toplantısında bulunmaktan büyük bir onur duymaktayım. Bu vesileyle hepinizi saygı ile selâmlıyorum.

Ülkemizde yaygın bir alışkanlık vardır. İnsanların adını sokaklara, semtlere, binalara, stadyumlara, salonlara verirler. Ancak bu kişilerin kim olduğunu bilmeyenler için bir anlam ifade etmez. Bu insanları tanıtmadıkça, arasıra anlatmadıkça bu adlandırmaların hiçbir anlamı olmayacaktır.

Örneğin, ara sıra Ankara'da siyasî partilerin kongreleri bir salonda yapılır. Adını milyonlarca kişi işitir. Çoğu uzaktan dahi görmüş değildir. "Selim Sırrı Tarcan Salonu". Acaba salona girip çıkan binlerce kişiden kaç kişi tanır, bilir? Oysa, Selim Sırrı Tarcan ileri yaşlarına kadar konferansları, yazıları ve kitapları ile bir milleti uygarlık yolunda cinnastik adımlarıyla yürütmeye çalışmış bir aydındır. Ül-

kemize beden eğitimi onunla girmiş, ilk hocalarımız onun öğrencisi olmuştur. Selim Sırrı Tarcan, adını bir salona vermekten daha fazlasına lâyıktır.

Günümüzde Beden Eğitimi ve Spor Eğiticiyi yetiştiren ve sayıları 50'yi bulan kurumlar içinde onun adını taşıyan bir okulun olmaması üzücüdür. Umarız ilk açılacak Beden Eğitimi ve Spor Fakültesinin Selim Sırrı Tarcan adını taşıması çok anlamlı olacaktır. Bugün burada Selim Sırrı'nın pek çok yönü anlatıldı. Ben de sizlerle Selim Sırrı Tarcan'ın Olimpiyatların Türkiye'de tanınması ve Türk Sporusunda "Olimpizm" fikrinin yeşermesi için neler yaptığını anlatmaya çalışacağım. Önce birlikte tarihe kısa bir göz atarak "Olimpiyat ve Olimpizm" düşüncesinden başlangıcına gitmek istiyorum.

İnsanların tarihin yazılmaya başladığı 6000 yıl öncesinden günümüze kadar spora büyük önem verdikleri birçok belgelerden anlaşılmaktadır. Uygarlığın merkezi olduğu kabul edilen Orta Asya'da tek tanrı için her yıl belli günlerde yapılan dinsel törenlerin en önemli bölümünü spor karşılaşmaları oluşturmakta idi. Orta Asyadan Mezopotamya'ya gelen spor, buradan da Akdeniz'i çevreleyen ülkelerde ve özellikle Anadolu sahillerinde benimsenmiştir.

Milâttan önce sekizinci yüzyılda Mora Yarımadasında bulunan Olemp'te yerlerin ve göklerin tanrısı ve bütün tanrıların babası kuvvet ilâhı Zeus adını anmak ve bu vesileyle eyâletler arasındaki kavgaların yatışmasını sağlamak amacıyla 1500 yıldan beri Anadolu'da yapılan spor şöenlerinden etkilenererek, yalnız Yunanlı erkeklerin katıldığı spor karşılaşmaları düzenlenmiştir. Böylece yapıldığı yerin adını alan olimpiyatlar, M.Ö. 776 yılında başlamış ve M.S. 392 yılında son bulmuştur.

Antik Olimpiyatların sona ermesinden tam 1500 yıl sonra 25 Kasım 1892 günü Fransız Atletik Spor Kulüpleri Birliğinin V. yıldönümü kutlamaları için Başkan Baron Pierre de Coubertin, yaptığı açış konuşmasında "insanlara barış ve kardeşlik ruhunu aşılama üzere Antik Olimpiyat Oyunlarının yeniden kurulmasını, din, ırk ve politik ayrımı yapılmadan modern olimpiyat oyunlarının beş kıtadaki bütün dünya ülkelerine mal edilmesini istemiştir. Bu teklifi alkışlarla karşılanmış ve o gün toplantıda bulunan birçok yabancı spor uzmanları bunun bütün dünyayı etkisi altında bırakacak yüzyılın en büyük spor olayı olacağını söylemişlerdir.

Nitekim 2 yıl sonra 23 Haziran 1894'te Amerika ve Av-

rupa'nın 12 ülkesinden 2000 temsilcinin katıldığı kongre, oybirliği ile Baron Pierre de Coubertin'in Modern Olimpiyat Oyunları tezini onaylamış, böylece Olimpizm düşünce ve felsefesi ortaya çıkmış ve olimpik hareket başlayarak Uluslararası Olimpiyat Komitesi kurulmuştur.

Türk spor tarihinin en önemli ve en ilginç olayı, Modern Olimpiyat oyunlarının kurucusu Baron Pierre de Cober-tin'in 1907'de İstanbul'a gelmesi ve Türklerin Olimpiyat Oyunlarına katılmasını istemesiyle başlamıştır.

İşte Türk sporunda Olimpizm fikrinin doğmasını sağla-yan bu başlangıca imzayı Selim Sırrı Tarcan atmıştır. Se-lim Sırrı Tarcan 1948'de yazmış olduğu "Eski ve Yeni Olimpiyatlar" adlı kitabında bu tarihî tanışmayı şöyle anlat-maktadır.

"1907 yılında henüz Beynelmillel Olimpiyat Komitesine girmemiş devletleri de aralarına almak üzere turneye çı-kan Baron Pierre de Coubertin, İstanbul'a gelmişti.

O senelerde Galatasaray'da Fransız edebiyatı hocası ve Paris'ten sınıf arkadaşı olan Mösyö, Juveri (Gouvery) ile görüşmüş ve İstanbul'da spor meraklısı bir Türk'le ken-disini tanıştırmasını söylemiş, arkadaşının tavsiyesi üzeri-

ne beni bulmuştı. Galatasaray'da Tokatlıyan otelinde buluştuk. Bana Uluslararası Olimpiyat Komitesinin Türkiye Temsilciliğini teklif ederek Millî Olimpiyat komitesini kurmamı istedi. Coubertin'in bu teklifi çok hoşuma gitti. Yalnız tatbik sahası yoktu. Kendisine bizim istibdat devrinde yaşadığımızı, cemiyet teşkili değil iki kişinin başbaşa gelmesinin bile mümkün olmadığını, böyle bir Olimpiyat cemiyeti kurmaya kalkarsak, benim hayatıma mal olacağını söyledim. Adamcağız bana hak verdi ve cevaben:

“Siz benim murahasım olunuz, ileride bir gün gelir de hükümetiniz, cemiyet teşkiline izin verirse siz de Olimpiyat komitesini kurarsınız” dedi ve ayrıldık.

“1908'de yani bir sene sonra meşrutiyet ilân edilince, millet hürriyetine kavuştu. Benim de ilk işim Coubertin'e vuku bulan inkılâbı haber vermek oldu. Derhal teşebbüse geçtim ve Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyetini kurdum” der. Selim Sırrı Tarcan'ın bu sözleri Türk Spor Tarihinde yeni bir sayfa açan Osmanlı Millî Olimpiyat Komitesinin kuruluşunu açıklayan birinci belgedir.

İkinci belge, ilk Osmanlı Millî Olimpiyat Komitesi başkanı ve “SERVETİ FÜNUN”un sahibi Ahmet İhsan Tok-

göz'ün 22 Eylül 1908'de aynı dergide yayınlanan Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti'nin kuruluşunu bildiren yazısıdır: "Selim Sırrı bey... Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyetini teşekkül ettirerek, reisliğini bana tevcih buyurduklarını, Umumî kâtipliği kendilerinin deruhte ettiğini... Dahiliye Nezareti Celiyesine arz buyurarak cemiyetin tescili hususunda teşebbüs ettiklerini nazik bir mektupla beyan etmektedir.

"Okuyucularımızın malûmu bulunduğu üzere Olimpiyat Oyunlarını yeniden ortaya çıkaran Fransız ileri gelenlerinden Baron Pierre de Coubertin geçen sene Temmuz ayında İstanbul'a teşrif ederek jimnastik üstadlarımızdan Selim Sırrı Beyi memalik-i Osmaniyeden murahhas tayin buyurmuşlardı. Selim Sırrı bey Anayasa'nın ilân edilmesiyle verdiği sözü yerine getirerek Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyetini teşekkül ettirerek, reisliğini bana tevcih buyurduklarını, umumi katipliğini de kendilerinin deruhte ettiğini, Hasip beyefendi ile Asaf ve Cevat Rüştü bey biraderleri de idare heyeti azalıklarına intihap ve tayin ettiğini İçişleri Bakanlığı'na arz buyurarak, cemiyetin tescili hususunda teşebbüs ettiklerini nazik bir mektupla beyan etmektedirler."

Üçüncü belge 1922 yılında "Cihan Müsabakalarına

Hazırlama Cemiyeti” adının başına “Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti yerine kaim” deyiminin bulunması ve bunun da Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti’nin kuruluşunun çok eskiye gittiği şeklinde yorumlanmasıdır.

Dördüncü belge ise Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi 26 Mart 1970 tarihli mektubu ile Uluslararası Olimpiyat Komitesinden Türkiye Millî Olimpiyat Komitesinin ne zaman tanındığını ve Selim Sırrı Tarcan’ın hangi tarihte ilk toplantıya katıldığının belgelerini rica etmesine karşılık, Komitenin 7 Nisan 1970 tarihli Lozan’daki merkezinden gelen cevap yazısıdır. Bu yazıya göre Selim Sırrı Tarcan’ın 1908’de Uluslararası Olimpiyat Komitesi Üyeliğine atandığı, ilk kez 15 Aralık 1909 Berlin Kongresinde Osmanlı Millî Olimpiyat Komitesini temsil ettiğini, Uluslararası Olimpiyat Komitesi Üyesi Ülkelerin 1912 Temmuz dökümünde Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti’nin 5 delege ile yer aldığı ve Uluslararası örgüte üyeliğinin 23-28 Mayıs 1911’de Budapeşte kongresinde karara bağlandığını öğrenmekteyiz. Bu belgelere göre Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti Meşrutiyet’in ilân edildiği 24 Temmuz 1908 ile kuruluş haberini veren 22 Eylül 1908 tarihli Servet i Fünun dergisinin yayın tarihi arasındaki iki aylık dönemde kurulmuş olması gerekmektedir.

Ancak bu tarihlerde Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti'ne ait resmî kuruluş bildirimi kayıt veya nizamname bulunmamaktadır. Selim Sırrı Tarcan'ın kuruluş haberini verdiği Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti'nin Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından tanınmış olduğunu bildiren belgelerden anlamaktayız.

Selim Sırrı Millî Olimpiyat Komitesini kurduktan sonra ilk olarak 1912'de Stockholm'de yapılacak 5. Olimpiyat Oyunlarına katılmaya karar verir. O zamanlar basılan İkdam ve Sabah gazetelerinde yazarak çeşitli spor müsabakalarına katılmak isteyen amatör gençleri lisans almak üzere davet eder. Selim Sırrı Tarcan aynı zamanda Harbiye ve Bahriye nezaretlerine de davetiye yazar ancak cevap olarak askerlik bakımından bir faydası olmayacağından müsabakalara katılmayı lüzumsuz görüyoruz diye cevap aldığını belirtmektedir. O tarihlerde ise İstanbul'da iki futbol takımı vardır ama Selim Sırrı onlardan da olumlu cevap alamaz. Buna rağmen 1912 Stockholm Olimpiyat Oyunlarına Türkiye'nin Selim Sırrı Başkanlığı'nda iki atletle katıldığını 1912 Olimpiyat raporundan öğrenmekteyiz.

1914 yılına gelindiğinde Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve 1918'de sona ermesi yüzünden 1916'da Ber-

lin'de yapılması gereken 6. Olimpiyat oyunları düzenlenmemiş fakat olimpiyat komitesi statüsüne uyularak bu oyunlar yapıldı kabul edilmiştir. 23 Haziran 1919 günü Uluslararası Olimpiyat Komitesi kuruluşunun 25. Yıldönümü dolayısıyla Lozan'da toplanan komite savaşın çıkmasına neden oldukları gerekçesi ile Almanya, Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı Millî Olimpiyat Komiteleri temsilcilerini üyelikten çıkarmış ve 1920 yılında Anvers'te yapılacak 7. Olimpiyat oyunlarına alınmamalarına başkan Baron Pier de Coubertin'in karşı koymasına rağmen çoğunlukla karar almıştır. Bu savaş yıllarında Selim Sırrı Tarcan Coubertin'le ilişkisini kesmemiş Lozan'a sık sık kart yazıp cevap alarak dostluğunu devam ettirmiştir. Savaş sonrası 3 Haziran 1921'de Lozan'da toplanan Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kongresinde Türkiye, Macaristan ve Bulgaristan temsilcilerinin üyeliği yeniden teklif edilmiştir. Coubertin, Macar ve Türk delegelerinin çalışmalarından ve samimiyetlerinden uzun uzun bahsettikten sonra barış imzalanmamış olmasına rağmen Türk'lerin Uluslararası Spor ailesine tekrar katılmalarında ısrar etmiş ve uzun tartışmalardan sonra Belçika, Çekoslovakya ve Lüksemburg'un itirazlarına rağmen Türkiye'yi üyeliğe almışlardır.

Selim Sırrı'nın bu konuda Baron Pierre de Coubertin'den aldığı mektup şöyledir :

“Lozan 20 Haziran 1921.

Aziz dostum ve meslektaşım Selim Sırrı Bey,

Uluslararası Olimpiyat Komitesi son toplantısında, sizin yeniden Türkiye temsilcisi olarak yerinizi almanıza karar verdi ve bu kararı size bildirmek için beni memur etti. Durum sizi bir müddet bizden ayırmıştı. Halbuki, hepimiz sizin şahsınıza karşı pek dostane bir hatıra beslemekte devam ettik. Hissiyati hörmek keramemin kabulünü rica ederim.

Beynelmillel Olimpiyat Komitesi Reisi Baron P. de Coubertin.

Mektuba şöyle bir not ilave edilmiştir :

Bu suretle amatör Türk sporcu gençleri, eskisi gibi Uluslararası Olimpiyat Oyunlarına girme hakkını elde etmişlerdir”.

Selim Sırrı'ya ulaşan bu haber “SPOR ALEMİ” dergisinin Temmuz 1921'de yayınlanan 19-34 sayısında okuyucularına bildirilmiştir.

Dünya Savaşı nedeniyle Uluslararası Olimpiyat Komitesi (CIO) Türkiye, Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'ı üyelikten çıkarmıştı. Komite bu defa Lozan'da toplanmış ve Türkiye temsilciliğine Selim Sırrı (Tarcan) beyi yeniden seçmiştir. Türk gençlerine amatör sporlarda eskisi gibi Uluslararası Olimpiyat müsabakalarına girmek hakkı verilmiştir.

Bu arada Selim Sırrı Tarcan yeniden Türkiye temsilcisi seçilmesi ile Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından her yıl davet edildiği ve savaş nedeni ile ara verilen Olimpiyat kongrelerinden 1922'de Paris'te toplanacak olan kongreye katılması için Baron de Coubertin'den bir davetiye mektubu daha almıştır.

“Aziz dostum ve meslektaşım,

1922 senesi 7-8-9 Haziran'ında Paris'te Sorbon üniversitesinde toplanacak olan kongrede sizin de bulunmanızı şiddetle arzu ediyorum. Toplantılarımıza Mösyö Puan Kare başkanlık edecektir. Sizin bu sebeple Paris'e gelmenizden, ne faide hasıl olacağını memleketinizde alâkadar olanlara bildiriniz. Benim için ve samimî dostlarınız için sizi içimizde görmenin bir saadet teşkil edeceğine de itimat

ediniz.

CIO Reisi Baron Pierre de Coubertin.

Ancak Selim Sırrı 1922'de Paris'te yapılan bu kongreye katılmamış ve bunu şöyle açıklamıştır :

“Bizde bu kongrelerin ehemmiyeti henüz daha lâyikiyle takdir edilmediği için alacağım cevabın menfi olacağını bildiğimden teşebbüse dahi lüzum görmedim ve hususî sebebler göstererek Barondan özür diledim. Esasen Olimpiyatlara katılmamız için statülere göre bir federasyonumuz bile yoktu. Her türlü himayeden mahrum gençlerimizin yaptıkları sporlara Avrupa'da ne derece önem verdiklerini anlamak için Dünya Savaşından önce katıldığım kongrelerden, öğrenmiş bulunuyordum”.

Olimpiyatlar hakkındaki görüşünü şöyle açıklamaktadır:

“1924'de Paris'teki olimpiyatlara bu sefer biz de iştirak edeceğiz. Hiçbir müsabakayı kazanamayacağımıza şimdiden emin olabiliriz. Yalnız bu müsabakalara mutlaka birinci çıkmak için değil, sporlara makul bir şekilde gönül bağladığımızı, beden terbiyesine fikir terbiyesi kadar önem

verdiğimizi, kafamız gibi vücudumuzu da ihmal etmediğimizi, medeniyet sahasında yükselen milletlerle atbaşı beraber gittiğimizi göstermek için gidiyoruz. Spor âleminde bizden çok eski olan milletler bile bazen büyük başarılar gösteremiyorlar. Uzun yıllardır durmadan çalışan Fransızlar bile şimdiden birincilikleri alamıyacaklarını, fakat o cihan müsabakasında pek haysiyetli bir tarzda kendilerini göstermeye çalışacaklarını söylüyorlar ve Fransız Spor Teşkilâtı Başkanı ise “bizim, İngilizler, İsveçliler ve Amerikalılar gibi spor eğitimcilerimiz yok onun için müsabakalara onlar kadar iyi hazırlanamıyoruz diyor”. Fransa böyle söylerse biz ne diyelim. Avrupa’ya dayak atmak için değil Türklüğün şerefini, ahlâkını hâlâ muhafaza ettiğimizi göstermeye gideceğiz ama, bu iştirakimizi temin edecek bir federasyonumuz yok. İlk önce bu teşkilâtı kurmamız olimpiyat kuralları nedeni ile gereklidir. Buna bir an evvel teşebbüs edelim ve iştirak edeceğimiz sporlardaki uluslararası federasyonlara kendi federasyonlarımızı tescil ettirelim”.

Selim Sırrı’nın bu konudaki ısrarlı girişimleri sonucu durum derhal ilgililer tarafından gözden geçirilmiş, Temmuz 1922 sonunda “Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı” ile

birlikte Atletizm, Futbol Güreş Federasyonları da kurularak, hemen Uluslararası Federasyonlara üye olunmak için başvurulmuştur.

Bu arada Selim Sırrı Tarcan, 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarına katılabilmemiz için 25 Haziran 1922 tarihinde ikinci kez “Millî Olimpiyat Cemiyeti” yerine kaim “Cihan Müsabakalarına Hazırlama Cemiyeti” adı altında bir cemiyet kurmuş ve başkanlığına Ziraat Müdür-i Umumisi Hasip bey, Genel Sekreterliğine de kendisi seçilmişlerdi.

29 Ekim 1923’de Cumhuriyet ilân edildikten sonra, 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarına katılmamız için Türkiye Millî Olimpiyat Komitesinin yeniden kurulması gerekmektedir. Bu nedenle 14 Kasım 1923 tarihinde yine Selim Sırrı Tarcan’ın öncülüğü ile “Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi”nin yeni tüzüğü kabul edilerek başkanlığa Selim Sırrı, Genel Sekreterliğine de Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Kurucusu ve Başkanı Ali Sami (Yen) seçilmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti ilân edildikten sonra Türk sporu örgütlenerek, Millî Federasyonları Uluslararası Federasyonlara üye olarak kabul edilmiş ve Bakanlar Kurulunun 16 Ocak 1924 tarihinde aldığı 171 nolu karar ile Türk spor-

cuları ilk kez Ay-yıldızlı forma ile 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarına (Futbol, Güreş, Atletizm, Binicilik ve Nişancılık dallarında) katılmışlardır.

Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi'nin üçüncü Başkanlığını yapan Selim Sırrı Tarcan bu görevinden 1926 yılında ayrılmış, yerine genel sekreter Ali Sami Yen vekâlet etmiştir. Ayrıca Uluslararası Olimpiyat Komitesi Türkiye Temsilciliği de 1907'den 1930'a kadar devam etmiştir. Bu süre içinde 1908 yılından 1914 ve 1923'den 1930'a kadar Uluslararası Olimpiyat Komitesinin bütün kongre ve toplantılarına katılmıştır.

Selim Sırrı Bey'in 1930 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi Türkiye Temsilciliği'nden istifa etmesi ile onun, tavsiyesi üzerine bu göreve o zamanlar Berlin Büyükelçisi Kemalettin Sami Paşa getirilmiş, aynı zamanda TMOK başkanı olmuştur.

1924 yılında kurulan Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkan ve Üyeleri 1926'ya kadar tüzüğündeki esaslara göre seçilmiş, 1926'da Ankara'da yapılan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının üçüncü kongresinde (TMOK) tüzüğünün bazı maddeleri değiştirilerek, Başkanlık görevi

T.İ.C.İ. Başkanına, üyelikleri de seçimle iş başına gelen Federasyon Başkanlarına verilmiştir.

Bu durum 1936 yılında T.İ.C.İ'nin "Türk Spor Kurumu"na dönüşmesine kadar sürmüştü ve 1939'da kabul edilen 3530 sayılı "Beden Terbiyesi Kanunu" ile Başkanlık Genel Müdüre, Üyelikler de Merkez Yönetim Kuruluna verilmiştir. 1956'da Melborn Olimpiyat Oyunlarına katılacak sporcuları bildiren yazıyı genel müdür ve TMOK Başkanı olarak imzalayan Nizamettin Kırşan'a Uluslararası Olimpiyat Komitesi itiraz etmiş, Olimpiyat Oyunlarına alınmayacağımızı bildirmiştir. Bunun üzerine harekete geçen Türk Spor Otoriteleri kalıcı bir Olimpiyat Komitesi kurmak için çalışmalara başlamış ve dört yıllık bir uğraş sonucu bugünkü Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi kurulmuştur.

1907 yılında ülkemizde Selim Sırrı Tarcan ile parlayan "Olimpiyat" kıvılcımı Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi ile alevlenip bir gün meşale olacağına inanıyor. 2000'li yıllarda genç ve dinamik Türkiye'nin ufuklarında Olimpiyat bayrağının dalgalanmasını diliyorum. Sözlerimi, 20'ci yüzyılın büyük dehası Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilânından hemen sonra Türk Gençliğine yaptığı şu hitabı ile bitirmeyi uygun

görüyorum :

“Türk gençliği yalnızca galip gelmek gayesiyle spor yapmamalıdır. Hedefimiz her yaştaki Türk'ün beden hareketleriyle vücudunu geliştirmesi olmalıdır, çünkü beden sağlığı, ruh ve kafa sağlığının önemli bir şartıdır.

Spor, yalnızca fizikî bir üstünlüğe sahip olmak için yapılmaz. Ahlâklı, faziletli, mantıklı ve anlayışlı olmak bir sporcuda bulunması gereken, vazgeçilmez hususlardır. Bu kalitelerden mahrum olan, fizikî gücü üstün bir sporcuyu, zekî bir atletin yanında daima hüsrana uğrar. Ben zekî, kabiliyetli ve disiplinli sporcuyu severim. Beden eğitimiyle, kuvvetli ve mesut bir genç nesil yetiştirmek, aynı zamanda ilmî ve sanatı seven bir gençliğe sahip olmak, politikamızın temelidir. Her çeşit spor faaliyetlerini Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak lâzımdır.”

Atamızın bu sözlerini hayata geçirdiğimiz an uzak bir hayalin gerçek olması hiç de zor olmayacaktır. Bu özlü sözlerin, bugün ülkemizde yaşayan herkese özellikle beden eğitimi ve sporla ilgili görevler üstlenenlere bir mesaj olması dileği ile saygılar sunarım.

KAYNAKLAR :

Taga, Yunus. **Türk Spor Tarihine Genel Bakış,**

T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

Yayınları, No: 87, Ankara, 1990.

Fişek Kurthon. **Spor Yönetimi.** Ankara Üniversitesi Siyasal

Bilgiler Fakültesi Yayınları. No: 445, Ankara, 1980.

Tarcan, Selim Sırrı. **Eski ve Yeni Olimpiyatlar.** Ülkü Basımevi,

İstanbul, 1948.

San, Haluk. Türkiye’de “Olimpizm”ı yerleştiren adam: Selim

Sırrı Tarcan. **TMOK Dergisi**, No: 59, 1985.

Atabeyoğlu, Cem. **Olimpiyatlar.** İstanbul Cumhuriyet Matbaası,

1948.

Fişek, Kurthan. **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi.** Gerçek

Yayınevi, İstanbul, 1985.

San, Haluk. “**Eski Olimpiyat Oyunları ve Spor Şölenleri**”.

TMOK Dergisi, 31, 1976.

Atabeyoğlu, Cem. “**TMOK'a Başkanlık Edenler**”. **TMOK Dergisi**,

17/6-7, 1974.

Felek, Burhan. "Olimpiyat Oyunları Nedir?" **TMOK Dergisi**, 33/7-8, 1976.

San, Halük. "**Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi Nasıl Kuruldu?**", **TMOK Dergisi**, 2, 3, 1971.

San, Halük. "Olimpizm nedir?" **TMOK Dergisi**, No: 56, 1984.

San, Halük. "Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanları," **TMOK Dergisi**, 60, 1985.

Erdeñ, Sinan. "**Olimpizm, Olimpik Hareket veya Faaliyette Gelişmeler**", **TMOK Dergisi**, 61, 62, 63, 1985.

Giritli, İsmet. "Olimpizm Günü", **TMOK Dergisi**, 60, 1985.

Felek, Burhan. "**Selim Sırrı Kimdir?**" **TMOK Dergisi**, 59, 1985.

San, Haluk. "Olimpiyat Oyunları ve Tarihi Belgeler". **TMOK Dergisi**, 32/5-6, 1976.

San, Haluk. "Olimpiyat Oyunları Nedir?" **TMOK Dergisi**, 10, 11, 1973.

TMOK. "Olimpiyat Oyunları "Dünden Bugüne)" **Cumhuriyetin 50.Yılında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi**, No: 12, 1973.

BAŞKAN : Sayın arkadaşımıza olimpiyatların kuruluŐu, iŐleyiŐi hakkında verdiği bilgilerden dolayı çok teşekkür ederim. Şimdi konuşma sırası Sayın Güler Emirler'de, buyurunuz.

Güler EMİRLER - Sevgili gençler ve hocalarım! Sizlerin önünde konuşmak benim için çok önemli. Arkadaşlarım her ne kadar benim üzerimde duracağım konulara değindilerse de ben o konuların biraz daha ayrıntılarına ineceğim, özellikle Selim Sırrı Tarcan'ın radyo konuşmalarından ve onun konferans merakından...

Selim Sırrı Tarcan'ın, İsveç'ten İstanbul'a dönünce, ilk işi, konferanslarına başlamak oldu. Zira S.S. Tarcan ülkesinin insanının özelliklerini, ihtiyaçlarını daha önceki dönemlerde incelemiŐ, yurt dışına gittiğinde kendi insanımızda batılı anlamda geliŐmeye ihtiyacı olduğunu saptamıŐtı. Zira Türkiye'de insanlar doğa koŐullarını hiçbir zaman iyi kullanmıyorlardı. En basiti güneş altında bütün gün uĐraŐıp kaynak sularının Őırlı Őırlı akan sularında sadece ellerini, yüzlerini yıkayıp vücutlarını temizleme detine kavuŐmuŐ değillerdi. Yine Anadolu insanının yörelere uygun olarak geliŐtirdikleri çok farklı kiŐilikleri vardı. Örneğin Karadeniz yöresinde yaşayan atik, hırçın, canlı insanlar yerine doğu ve orta Anadoluda sakin, kendinden daha az emin,

dürüst, çalışkan insanlar vardı. Bu düşüncelerden yola çıkarak halkımızın eğitilmesi gerektiğine inanıyor, onların eğitime merakı, konferans merakını arttırıyordu. İşte İsveç'ten döndükten sonra ilk işi konferanslara başlamak oldu.

Zaten imparatorluk döneminde Beden Eğitimi alanında vatandaşlara fikir aşılacak ve onları aydınlatmak maksadı ile yurdun muhtelif bölgelerinde dolaşılıyor. konferanslar vermiş bulunuyordu. Bu maksatla 1916 Ağustos'unda Ankara'ya geliyor. Sizlere o zamanın şartlarını anlatmak maksadı ile o günün Ankara'sını anlatmadan geçemeyeceğim.

S.S. Tarcan, akşam üstü alaca karanlıkta petrol lambası ile gölgelenen küçük istasyonun dar kapısının dışında sıralanan sıska beygirli arabalardan birine biner "Çek Taşhan'a" der. Beş dakika süren bu yolculuktan sonra lâcivert elbiselerinin tozdan kül rengini aldığını farkeder. Ağız burnu, kulakları toz içindedir. Taşhana varınca çember sakallı, şişmanca, babacan biri valizlerini alır.

"Bana bir oda ver ve ekler :

"Aman karyola takımlarınız temiz olsun" der. Hancı, kasavet çekmeyin, şimdi, gözünüzün önünde değiştiririm"

der. Bu arada Tarcan'ın gözüne tahta kurusu ezikleri görünür ama mecburdur. Karnının aç olduğunu söyler fakat hancı bu saatte lokanta bulunamayacağını, kendisine yağda yumurta verebileceğini, biraz peynir ve karpuzla karnını doyurabileceğini söyler. Böylece Tarcan o geceyi eski Ankara'yı gezerek geçirir.

Ertesi gün Vali Reşit beyi, Maarif Müdürü Enis beyi ziyaret eder. Valiye birkaç konferans vermek üzere geldiğini söyler. Vali bey de böyle bir şeyi çok arzu ettiğini, kendisine şimdiki Sayıştay binasının karşısında set üstünde üç beş ağaçlı Millet Bahçesindeki büyücek bir kahvede böyle bir konferans verebileceğini söyler ve buranın yüz kişi alabileceğini hatırlatır. S.Sırrı, kadınların da dinleyip dinlemeyeceğini sorar. Vali, "evet hakkın var" der.

Cuma günü öğle namazından sonra vali ile birlikte konferansın yapılacağı kahveye giderler. Yanyana konmuş iki tahta yemek masasının üstüne bir iskemle oturtulmuş (bu konferansı verecek kişinin kürsüsü) karşısına otuz kırk hasır iskemle dizmişler. Bunlara da her çeşitten irili ufaklı bir halk topluluğu oturmuş. Kahvenin ortasından uzunluğuna bir çamaşır ipi germişler ve kaba hasırları birbirine ekleyip bir ipe asmışlar, böylece haremlik selâmlık yapmışlardır.

Harem dairesine beş kadın gelmiştir. Bunlardan dördü “simsiyah torba gibi kara çarşafı, siyah peçeli umacı”. Birinin yüzü açıktır; bu da bir “arap karısıdır”. İşte 1916’larda Türkiye’den, okuldan, sağlıktan, vücut güzelliğinden, açık havadan, güneşten, hareketten, gıdadan, memleket sevgisinden bahsettiği vatandaşlar bunlardır. Ve şartlar da bu kadar iptidaidir. Tarcan daha sonra bu çalışmalarını İstanbul’da yapmaya karar verir.

Kendi eğitimi ile ilgili, sosyal ve kültürel yaşamla ilgili birtakım ilke ve konuları belirleyerek onları anlatmak için girişimlerde bulunur. Kadıköy’deki Fenerbahçe stadını bu işe uygun gördü. Sıra halka duyurmak gelir. Çok hevesli ve sevinçlidir. Gazeteler yoluyla ilgililere duyurabileceğine inanarak şöyle bir ilan verir: “Mayıs’ın 27’sinde önümüzdeki cuma günü öğleden sonra saat 13.00’te Fenerbahçe Stadyumunda İsveç’ten dönen öğretmen Selim Sırrı Bey kuzey memleketleri hakkında “Bize Meçhul Hayatlar” konulu mühim bir konferans verecektir” der. Bizzat kendisi cuma günü bütün çevre kahvelerden kiraladığı bin kadar iskemleyi spor sahasına taşır. Artık saat 14:00’te herşey hazırddır. Kapiya da koskoca bir ilan asmayı ihmal etmez.

Ne gariptir ki saat 15:00’e yaklaştığı halde henüz ne gelen vardır ne de giden. Bazı delikanlılar ilanının önünden

geçerken içeriği okuduktan sonra birbirlerinin kollarından çekerek “Yahu işin mi yok?Yürü gidelim, kim bilir ne kadar traş edecek derler.”Nihayet bir hayli bekledikten sonda birkaç kişi gelir. Kürsüye çıktığında karşısında sıra sıra dizilmiş sandalyeler vardır. Onlara baka baka konferansını verir. O gece evde gözlerine uyku girmez. Kendi kendine başarısızlığının sebebini arar; yerini iyi seçemediğini, yanlış hareket ettiğini düşünerek Darülfünun’a gider. Orada konferans vermeyi kararlaştırır, doğru Zeynep Hanım konağına gider. Müdür İzmirli Hoca İsmail Hakkı Efendiye müracaat eder. Müdür, kendisini iyi karşılar, eğitimini sorar ve yardımcı olacağını söyler. Ama oradaki konferansta da en fazla 15 kişi bulunur. Tekrar düşündüğünde bir Fransız hatibinin şu sözlerini hatırlar : “Konferanslarda zevk ile ifadeyi birleştirmek lâzımdır”.

Bu maksatla hemen kaleme sarılır 100 kadar el ilâni hazırlar. Burada “İsveç’ten dönen öğretmen Selim Sırrı Bey flüt ile İsveç halk havaları çalacaktır, bu şen şakrak canlı musikî bizim zevkimize çok uygundur. Dinlemek isteyenler öğleden sonra saat 2’de Darülfünun konferans salonuna gelsinler” der. Kürsüye çıktığında salon kapılara kadar dolmuştur. Flütünü kısa bir başlangıçtan sonra çalmaya başlar. Havalar bittiği zaman salon alkıştan çınlar, konferans başlar. Dinleyiciler sözlerini alkışlarlar. Artık muvaffak olmuştur. Bu hal tam üç ay devam eder. Fakat,

her yerde her zaman flüt çalarak konferans vermek mümkün değildir. O durumda halka ilmî (bilimsel) fikirler arasında birer yaldızlı hap gibi hoş fıkralar anlatır. Maksudı dinleyicilerin ilgisini çekmektir. Artık Selim Sırrı söylemekten zevk alıyor, dinleyiciler dinlemekten mutlu oluyorlar, sıkılmıyorlardır.

Bir başka toplantıda tesadüfen aydın bir zümrenin karşısına çıkar. Orada düşündüklerini hiç süslemeden aktarır. Operatör Müşir Cemil Paşa ile tanışır. Kendisi İstanbul Tıp Fakültesini kurmakla meşguldür. Üniversitede tıbbî masaj ve cimnastik yaptırmak ister. Selim Sırrı'yı da İsveç'te gördüğü eğitime dayanarak fakülte kadrosuna alır. Bu görev Cemil Paşa'nın üniversiteden çekilmesine kadar sürer.

Selim Sırrı Tarcan, zamanla daha geniş bir kitle eğitimine başlamak ister ve radyo ile Türkiye'deki diğer vatandaşlara da ulaşmaya çalışır. Burada da başarılı olur. Çok farklı konularda düşündüklerini akşam programlarında anlatır. Bütün amacı eğitimidir. Özellikle konuları çok farklı ve güzel sanatlar alanından seçer :

- * İsveç musikisinin halk tedbiyesinde mevki.
- * Bir Türk kahramanı.
- * Asri genç kızlar.
- * Okumak zevki.
- * Molière'in hayatı.
- * Erzurum'a giderken ve Erzurum'da gördükleri.

- * Gözlere ve kulaklara hitap eden ahenk.
- * Eski Türklerde beden idmanları (okçuluk ve pehlivanlık).
- * Belçika'da "Decroly" mektebi.
- * Dr. Decroly'in ikinci konferansı.
- * Bıraktığım ve bulduğum İzmir.
- * İçimizdeki evlât, içimizdeki baba, içimizdeki dost.
- * Tyrs'ın rüyası ve benim rüyam.
- * On dokuzuncu asrın dâhi sanatkarları.
- * Üzüm kürü,
- * Almanya'da "Kinderheim"ler.
- * Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz.
- * Anadolu Yolculuğarımdan Bolu'ya Giderken ve Bolu'da Gördüklerim.
- * Avcılık
- * J.J. Rousseau'nun musikî muallimliği.
- * Evlatların Nankörlüğü.
- * Türk Köylüsü.
- * W. Mozart'ın sanat dehası.
- * İsveç ve İsveçliler.
- * Asrî Yurtlar.
- * Dağcılık bir spor mudur?
- * Eskici çıraklığından kunduracı krallığına.

- * Çok yaşamakta iradenin kudreti.
- * Millî Musikî (Almanya'da, Fransa'da, Rusya'da nasıl doğdu?)
- * Cümle-i asabiye.
- * Yüzyıl Yaşamakta Saadetin Rolü.
- * Danimarka Avrupa Yolculuklarından.
- * Edirne.

Değerli misafirlerimiz, konuların içeriğini irdelemek istediğinizde O'nun **Selim Sırrı ve Radyo Konuşmaları** adlı üç ciltlik kitabında bulabilirsiniz.

Tüm konuları özetlemek ve size aktarmak isterdim ama zamanımın kısıtlı olması ve de onunla yaşayan kişilerin burada daha canlı bir aktarım yapacaklarına inandığım için sadece üç konunun aktarımını uygun ve gerekli gördüm.

Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz ? (Spor gençlere neler kazandırmalı?)

Genelde aile meclislerinde veya yetişkinler kendi aralarında konuşurlarken :

- Biz vaktiyle şöyle yetiştik, böyle tahsil gördük. Yazık bugünkü gençlik boş. Ne tahsilleri, ne terbiyeleri, ne düşüncüleri bize benzemiyor diye kendi yetişme tarzlarına dönmek isterler. Yeni yetişenlerin kendilerine benzemesini isterler.

Oysa Tarcan'a göre böyle düşünenler bilmelidirler ki bugünün gençleri dün için değil yarın içindir. Yarının dilekleri ise dünkülere hiç benzemez.

Tarcan'da bu dönemde yetişmiştir. Gerçekten o dönemde sıkı bir disiplin vardı. Gençler hep kontrol altında idiler. İzinsiz iş yapamazlardı ki; kızlar, çarşafli hanım kızlar, tek başlarına sokağa çıkamazlardı. Okula gidenler sadece okuma yazma öğrenip teorik bilgilerle donatılırlardı. Şuhluk, şakraklık, başarılilik, atılganlık, serbestlik ayıptı. Tersine ağırbaşlılık, utangaçlık, sessizlik büyük bir terbiye idi. Oysa o dönemde "Anglo Saxone" terbiyesine göre; kendine güvenen, ekmeğini kimseden yardım almadan, alınının teri ile kazanan, dünyanın hiç bir yerinde aç kalmayan, her güçlüğü yenen, başladığı en çetin işleri başaran insanların yetişmeleri öngörülüyordu. "Anglo Saxone"ların tuttuğu yol daha pratik insanlar yetiştiriyordu". Çünkü onlar teoriden çok uygulamaya önem veriyorlardı. Geçim sırasında pratik yeri bulunmayan bilgilerle gençlerin hafızasını yormuyor, ayrıca bedeneğitimine fikir eğitimi kadar önem veriyorlardı. Oyunla, cimnastikle, sporla, karakterlerini sağlamlaştırıyorlardı.

Bunun için değildir ki bugün İsveç'te, Danimarka'da, İngiltere'de ve Almanya'da fikir işlerinde birinci olanlar oyunlarda, sporlarda da önde gidiyorlar.

Yine İngiliz terbiyecisi Thomas Arnold becerikli, atılgan, azim sahibi gençlerin dersanelerde değil, oyun mey-

danlarında yetiştigini, bu nitelikleri onlara oyun ve spora ağırlık veren bir eğitim görüşünün sağlayacağını söyler. Zaten spor başlıbaşına bir disiplin okuludur. Spor irade kudretini en yüksek bir dereceye çıkarır. Yaşama aşamasında bütün zorlukları yenen yüksek bir irade kudretidir. Bu kudreti elde etmek için bilerek çalışmak lâzımdır. Bu günün gençliğinden en çok beklenen şey fedakârlık ve başarıcılıktır. Her gencin memleketine karşılıksız görevleri vardır. Ülkesinin de sesini duyuracak görevleri yapması gerekmektedir. Bugün yalnız sınıfta başarılı olanlar değil, yarışta birinci gelenler, en yüksek atlayan, iyi yüzen gençler de alkışlanıyorlar. Tabii kafasını işletip vücudunu düşünmemek ne kadar yanlış ise bütün kitapları kapatıp işi haylazlığa vurup yalnız sporu düşünmek de o kadar yanlış ve zararlıdır. Ne hasta vücutlu dolgun kafa, ne de sağlam vücutlu boş kafa makbuldür. Gençlerde vücut ve fikir eğitimi denk olmalıdır.

Spor Gençlere Neler Kazandırmalı ?

Spor kurumları üniversite laboratuvarları gibidir. Orada bilimin ışığında uygulama yapılır. “Sanat sanat içindir” sözü ne kadar doğru ise, “Spor spor içindir” sözü de o kadar yanlıştır. Spor sağlam, dirayetli, işgüzar bir centilmen olmak içindir. Kendine güvenen bir vatandaş olmak içindir.

Spor, zamanı iyi kullanmak, disiplin içinde yaşamak, her türlü fenalıklardan kendini korumak, neşeli, keyifli, fedakâr bir insan olmaktır.

Gönül ister ki, bugünün gençliği göğsünü gere gere bize şunları söylesin :

1- Sizler vaktiyle hayatta hiç bir amelî değerli olmayan soyut bilimlerle uğraşarak hayal adamı oldunuz! Biz ise müspet bilimlerle, yöntemle çalışarak hayat adamı olduk!

2. Sizler sükûnette zevk aradınız! Evlerde, gazinolar-
da, kahvelerde oturmaktan hoşlandınız! Oturmak sizler için başlıbaşına bir keyif idi! Birbirinizi davet ederken : Bi-
ze buyrun oturalım! derdiniz. Bizim ise en büyük zevkimiz harekettir. Biz yürümekten, dağlarda bayırlarda gezmek-
ten, açık havada dolaşmaktan hoşlanıyoruz. Hızlı yürüt-
meyen, koşturmayan eğlenceler bizi sarmıyor. Birbirimize,
“kahveye buyurun oturalım!” değil, “haydi uzun bir yürüyüş yapalım!”, dağlara tırmanalım!” diyoruz.

3. Sizin hoşlandığınız musikî “ah ve vah” musikisi idi. Ahla başlayan, ofla biten bir gazel, gözyaşı döktüren bir saz semaisi, merhamet dilenen bir şarkı sizi doyuruyordu. Bizim sevdiğimiz, beğendiğimiz neş'e saçan, heyecan ve-
ren, hislerimizi canlandıran, bizi harekete getiren bir musi-
kidir.

4. Sizler mütevekkil insanlardınız. “Allah sekizde verdi-
ğini dokuzda almaz!”, “Kısmetten ziyade olmaz!”, “Talih ol-

madıkça ne yapsan para etmez”, nihayet, “bu denî, bu yalancı dünyaya bel bağlamaya gelmez!” derdiniz. Biz büsbütün bunun tersini iddia ediyoruz. İnsanların yeryüzünde işi dağları bağ yapmak, fenalıkları iyiliğe çevirmek, kısa ömrü uzatmak ve talihe değil kendi kendine güvenmek ve mesut yaşamaktır. Dünya bizim anlayışımıza göre kötü değil, güzeldir, iyidir, yüksektir. İnsanoğlunun savaşıması onu günden güne daha güzel, daha kıymetli, daha sevimli yapacaktır, diyoruz.

5. Sizin keyfiniz nikotinli, afyonlu, ispirotolu zehir veren içkilerin yardımı ile yerine geliyordu. Bizim keyfimiz, neşemiz hiçbir suni vasitanın yardımına ihtiyaç göstermeyecek kadar yerindedir. En beğendiğimiz, en sevdiğimiz, en hoşlandığımız içki sudur!

6. Sizler, daha genç yaşında ihtiyarlığı sayıklar ve hayatınızı vaktinden evvel tüketirdiniz. Biz ise uzun zaman gençliğimizi muhafaza etmeye ve ihtiyarlamamaya and içtik!.

7. Sizler geçmişe daima hasretle bakarak “ne yazık ki biz babalarımızdan daha beceriksiz, daha kuvvetsiz, daha çürük insanlarız” derdiniz. Biz ise “babalarımızdan daha sağlam, daha becerikli, daha iş bilir insanlarız!” diyoruz.

8. Sizler istibdat ve meşrutiyet devirlerini yaşadınız. O devirlerin icap ettirdiği rejimin kayıtlarına bağlı olarak yaşadınız! Bizler “kayıtsız, şartsız hakimiyet milletindir!” diyen ve idarelerin en mükemmeli olan laik, demokrat bir Cumhuriyet devrinin evlâtlarıyız.

Ey Cumhuriyet Türkiye’sinin temiz kanlı gençleri! Ey aziz vatanın hür evlâtları! Bu eşsiz, bu güzel, bu sevimli Türkeline lâyük evlâtları! Bu eşsiz, bu güzel, bu sevimli Türkeline lâyük evlât olduğunuzu ispat etmek için bizlere kudretli bir iman ile bu iddiaları yapın! Vatani sevmek onun yükselmesine, ilerlemesine elden geldiği kadar canla başla çalışmak demektir.

Evvelâ yüksel ve sonra yükselt!

Müziğin Halk Eğitimindeki Yeri

S.Sırrı TARCAN, İsveç’e ilk gittiğinde bir bahar günü İskandinavya’nın kuzey sahillerinde (Malmö) insanları bir bayram sevinci içinde görür. Kanlı canlı bir halk, parkları ve caddeleri doldurmuşlardır. Parklarda, gazinolarda mızıkalar çalıyor, millet eğleniyor. Ertesi gün Stokholmden trenle indiğinde aynı sevinci orada da görür. Meğerse beş altı ay soğuk ve kar altında yaşayan insanların, baharla birlikte kendilerine geldiklerinin bir ifadesidir gördükleri. Bu

acımasız hayat şartlarına karşı halkın dipdiri, sâpasağlam kalpleri, ümit ve cesaretle doludur. Bu iklim savaşından galip çıkan kuzey halkının kullandıkları silâh cimnastik, musikî ve rakstır.

Bu arada halkın musikî yönünden de gelişmiş olduğunu görür. Her ne kadar bu alanda iddialı olduğunu söylemezse de, orada gördüğü musikî ile ilgilenir. Ülkesine döndüğünde bu konunun da incelenmesinin hayalini geliştirir.

İsveç'te bulunduğu sırada bir pazar arkadaşları ile kır gezintisine giderler. Kadınli erkekli bir kafilenin yolda bir marş söylediklerini görür. Bu görünüm o kadar tatlı ve caziptir ki kendisine bütün yorgunluğunu unutturur. Müzik bilgisine dayanarak ertesi gün bu marşın notasını alır ve O'nu Türk Gençliğine bir armağan haline getirir. Zannedirim pek çoğunuz bu marşı biliyorsunuzdur. Haydi öyle ise bir kere beraber söyleyelim.

Dağ başını duman almış,
Gümüş dere durmaz akar.
Güneş ufuktan şimdi doğar,
Yürüyelim arkadaşlar!

Sesimizi yer, gök, su dinlesin!

Sert adımlarla her yer inlesin.

Hepinize böyle anılar bırakmak dileği ile sevgiler ve saygılar sunarım.

KAYNAKLAR

- Selim Sırrı TARCAN, **Radyo Konferanslarım**, II. Kitap, 1934, İstanbul, Ülkü Matbaası.
- Selim Sırrı TARCAN, **Radyo Konferanslarım**, III.Kitap, 1935, İstanbul, Ülkü Matbaası.
- Selim Sırrı, **Canlı Tarihler**, Türkiye Kitabevi, Kadıköy Altıyol, No: 1, İstanbul.

BAŞKAN - Sayın Emirler arkadaşımıza teşekkür ederim. Ne güzel yeri geldi, sırası geldi, ben konuşmalarım arasında söyleyecektim, ama şimdi tam yeri geldi. Bu marşın bir üçüncü kıtası var ve bu üçüncü kıtayı bunun söz yazarı rahmetli Ali Ulvi Eröve ile 20 Haziran 1965 senesinde İstanbul Öğretmen Okulunun diploma töreni yapıldığı günde tesadüfen yan yana geldik biz: Ali Ulvi Elöve Darülmüallimin zamanından okulun öğretmeni, ben 1931 yılında mezun olmuş öğrencisi ve Bakanlık müfettişi olarak o törende bulunuyorduk, yan yana geldik. Gençler bu marşı söylediler. Tabii bütün törenlerde olduğu gibi evvelâ millî marşımız söyleniyor, öğretmenlerle İstiklâl Marşı söyleniyor, arkasından da Gençlik Marşı söyleniyor. Bana dedi ki Ali Ulvi.... Hadi bir saplama daha yapayım, kendisiyle tanışmamız Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü öğretmeni ve idareci olarak bulunduğum zamanlarda kendisi Türkçe Edebiyat Bölümü öğretmenlerindendi, tabii benden çok yaşlı ve gözümün önüne geliyor, ta ilkokul öğrenciliğim zamanından, öğretmen okulu öğrenciliğim zamanından şu boyda bir kitabı vardır, hatta bundan biraz

daha küçük **Çocuklarımıza Neşideler** diye, çocuk şiirleri ve kitapları, onu bir tarafa bırakalım, nedir dedim hocam üçüncü kıta ? Cebimde notum duruyor hâlâ, ezberledim ben onu. Üçüncü kıta şöyle: Her geceyi güneş boğar/ Yurdumuzun günü doğar/ Yol uzun da olsa ne var/ Yürüyelim arkadaşlar. Ama nedense bunu söylemiyoruz.

Gazi Eğitim Enstitüsünde öğretmen olduğum zamanlarda ve daha sonraki yıllardaki toplantılarda, bu marşı en az bin defa söylemiş bir insanım, demin çok pes başladık ve yürütemedik, götüremedik, gençlerden hiç ses gelmedi, bu üçüncü kıta söylenmiyor ama aslında hız almak isteyen varsa diğer iki kıta da kâfi gelir. Her geceyi güneş boğar/ Yurdumuzun günü doğar/ Yol uzunda olsa ne var/ Yürüyelim arkadaşlar. Ne kadar güzel bir temenni değil mi ve Sayın Alpan arkadaşımız temas etti, Atatürk'ün Samsun'a çıktığı zaman yürüdüğü yollarda hep mırıldandığı marş bu, yani ona hız veren, ona tuttuğu yolda kuvvet güç veren, bir mana taşıyan marş. Bunun belgesi cebimdedir çıkarır gösteririm, müfettişlikten alışkanlıktır, her şey belgeye dayanır. Benim bununla ilgili konuşmamda vardı bu,

ama oraları es geçtim, onun için söyleyemedim, ama şimdi marşı söyleyince coştum ben de. Evet, yüzlerce, binlerce defa söylemiş bir meslek ağabeyinizim, meslektaşınızım, bu gibi konularda gençlerden ses gelmesini istiyoruz, gençlerden ses gelmesini bekliyoruz.

Macide TÜZÜN - Hocam izin verirseniz ben bir şey daha söylemek istiyorum, benim konumdu, atladım, Selim Sırrı'nın Türk gençliği için hazırlamış olduğu bir de Tarcan Zeybeği vardır, benim konumdu ama süre çok uzadığı için nasıl olsa kitapta çıkacak, bu da Selim Sırrı Tarcan için çok önemlidir. Zannediyorum, Gazi Eğitim Enstitüsünden mezun olan beden eğitimi ve spor öğretmenleri bu Tarcan Zeybeğini bilmiyorlar, oysa biz, Anadolu'ya giderken bu Tarcan Zeybeğini öğrenerek Anadolu'ya gittik ve gittiğimiz yerlerde 19 Mayıs'ta mutlaka Tarcan Zeybeğini oynattık ve bu keyfi de yaşadık, inşallah siz de yaşarsınız.

BAŞKAN - Bir saplama daha, rahmetli; bilmem, Sayın Alpan hatırlar mı, Enstitüye geldi, jimnastik salonundayız, bir ders esnasındaydı galiba, salondayız ve bu zeybek söz konusu oldu, elin nasıl tutulacağını, kendisi bize böyle

uzun uzun göstermeye, anlatmaya çalıştı, hatta şöyle bir tabir kullandı, "Apostolun armudu" gibi diye, hatırlarmısınız Sayın Alpan, Apostolun armudu gibi eller böyle tutulacak diye gösterdi rahmetli.

Kendisini en son 1953 yılında görmüştüm ben. 1953'te İstanbul'un 500 üncü fetih yıldönümü dolayısıyla birtakım etkinlikler yapıldı, birçoğunuz hatırlamazsınız onu, bu arada Dünya Beden Terbiyesi Kongresinin İstanbul'da toplanması sağlandı. Sizler talebe olarak vardınız, bu etkinliklerde, bütün muhtelif seviyelerde jimnastik grupları hazırlandı, başka yerlerden gelen gruplar da vardı, gösteriler sergilendi. Ben o zaman Bakanlık Müfettişi olarak toplantının tertipleycileri arasındaydım, Nizamettin Kırşan hocamız Başkanı idi ve Selim Sırrı Beyi o toplantıya getirmek vazifesi bana verilmişti. Nişantaşındaki evinden aldım, vasıtaya bindik, Yıldız Sarayında açılış konuşması yapılacak, Millî Eğitim Bakanı toplantıyı açacak, aldık, beraber küçük kızı Azade Hanım, hamımı, büyük kızı vefat etmişti o zaman, geldik, indik, binaya girdik, konuşmanın yapılacağı yere birkaç basamak merdiven var, beraber

yürüyoruz, birden bir sahanlık gibi yer var, basamaklar bittikten sonra oraya düşüverdi Selim Sırrı, ben şaşırđım, yok yok bir şey yok dediler, sırtüstü yatıralım yeter dediler, oraya yere yatırdık, hanımı ve kızı, ben de başlarında korktum üzöldüm de bir yerden doktor falan arandı, lüzum yok doktora dendi, bir ilaç verdiler kendisine, bir dakika kadar yattı sırtüstü, dediler ki çok heyecanlandı, bu onun büyük emellerinden bir tanesiydi, Türkiye’de böyle bir kongrenin yapılmasını zaten ister dururdu, buraya gelince çok heyecanlandı, onun için zaman zaman böyle olur, hakikaten bir dakika kadar yattı sonra kalktı, koluna girdik onore edildi, salonda ön tarafta oturdu. Rıfkı Salim Burçak Millî Eğitim Bakanı o zaman kongreyi açtı ve çeşitli konuşmalar yapıldı.

Bu sözlerle toplantıyı kapatırken ikinci oturuma katılan konuşmacı arkadaşlara teşekkürler eder, siz sayın dinleyenlere de saygı ve sevgiler sunarım.

SELİM SIRRI TARCAN'DAN

ALINTILAR

- * Türklerde İdman ve Riyazet
- * Almanya'da Jimnastik
- * Bir ocukluk Hatırası
- * Atatürk Nasıl Konuşurdu ?
- * İsveç'te An'ane
- * İhtiyarlık Bir Zevktir
- * Muhacir Emine

TÜRKLERDE İDMAN VE RİYAZET(*)

Hiç kimse inkâr edemez ki cihanı baştan başa istilâ eden Türkler kavi, cesur ve kahraman bir nesildi. Avrupalılara Türk gibi kuvvetli **“fort comme un Turc”** sözünü darbimesel (atasözü) olarak kabul ettiren bir milletin hayretfeza (çok şaşırtıcı) bir kuvveti vardı. Böyle parlak bir maziyeye(geçmişe) malik olmak bizim için ne kadar şerefli ise bugün zayıf, natüvan(güçsüz) kalmak da o derece züldür (aşağılatıcıdır).

Devletimizin banisi(kurucusu) Sultan Osman devrinden zamanımıza kadar güzeran olan (geçen) vukuat-ı tarihiye (tarihî olaylar) gösterir ki biz hiçbir vakit harbetmekten hali (savaştan uzak) kalmadık. Gâh(kimi vakit) mevcudiyetimizi(varlığımızı) müdâfaa (savunmak) için düşmanlarımızın tecavüzlerine(saldırılarına) karşı durduk, gâh beldeler (kentler) fethetmek için onların memleketlerine saldırdık. Böyle daima harbe müheyya(hazır) bir milletin eli kılıç kabzasında, ayağı üzengide bulunması tabii (doğal) ve zaruridir(zorunludur). Sultan Orhan, Yeniçeri Teşkilâtı yaptığı zaman delikanlıların kışlalarda toplu bir

(*) **Terbiye-i Bedeniye Nazariyatı ve Usul-i Talim**, İstanbul, Matbaa-i Amire, 1919, s.79-87.

surette(biçimde) talim(öğretim) görmelerini irade ediyordu(buyuruyordu). O devirde idman ve riyazet (beden eğitimi) de ancak harbe hazırlık maksadını(amacını) temine (sağlamaya) hâdim(yardımcı) olmak üzere düşünülüyordu. Efrad-ı askeriye (askerler) gürz, teber, balta, topuz, ok, cirit, kılıç ve kalkan gibi o zamana mahsus (özü) harb silâhlarını kullanmakta idman peyda etmek(alışkanlık kazanmak) için muayyen(belirli) vakitlerde talim görür, sipahi ocaklarında kapukulu süvarileri at oynatmak, kılıç savurmak, kement atmak gibi cündilik (binicilik) hünerleri(becerileri) öğrenirdi. Yunan-ı kadimde(eski Yunanistanda) olduğu gibi bizde de idman ve riyazet asırlarca(yüzyıllarca) yalnız harbe hazırlık maksadıyla yapılmıştır. Filhakika (Gerçekten) bayramlarda, düğünlerde, sayılı günlerde taş atmak, yağlanıp güreşmek, keçeye kılıç, balçığa yumruk atmak, cirit, tokmak oyunları oynamak gibi ferdî (bireysel) idman ve maharetler (ustalıklar) Türklerin millî (ulusal) şîar(belirgin özellik) ve ananesinden(geleneğinden) madut(sayılr) idi ve bütün bu mümareseler (alıştırmalar) enderun terbiyesine (eğitimine) girmişti. Fakat evvelce de söylediğimiz gibi bu adamların aradığı gayeyi tetkik edersek (incelersek) görürüz ki maksat icabında (gerektiğinde) bir yumrukta hasmını (düşmanını) yere sermek, attığını vurmamak, en haşarı beygirleri zaptetmek, adalî (kasları güçlü),

cüretkâr (atak), gözüpek, cengâver (savaşçı) olmaktı. Ferdin şahsiyetini (kişiliğini) mümtaz (seçkin) kılan bu idmanlar derebeylik terbiyesinin (eğitiminin) esasındandır (temellerindedir). Bütün Kurun- nu Vusta (Ortaçağ) devrinde her derebeyi, ferdin cemiyete galebesini temin eden bu türlü idmanları yapmaya gece gündüz uğraşırđı.

Fikir kuvvetinden ziyade (çok) bedenî maharetlerin makbul (geçerli) olduğu devirlerde bütün padişahlar, kralar, prensler, aşiret beyleri binicilikte pek mahir (usta) idiler. Nitekim bizde dahi (bile) hanedan- ı saltanat (saltanat ailesinin) efradı (bireyler) ata binicilikte, nişan atmakta, daha pek çok kuvvet mümareselerinde daima temeyyüz etmişlerdir (kendilerini göstermişlerdir).

İstanbul'un zaptından (alınışından) sonra Sultan Mehmet Ok Meydanında henüz minaresi baki kalan (durân) tekkeyi yine harbe hazırlık gayesi ile ihya (diriltmek) ve İstanbul'da bir mahfel-i kemenkeşan (okçular derneği) tesis (kurmayı) buyurdu. Orada nişana, menzile ok atılır, okların eriştiği en uzak mahallere (yerlere) sûtûnlar, abideler dikerlerdi. Tekkede padişahlar, şehzadeler, vezirler, dokuz yüz adımdan fazlaya ok attıklarını bilfiil (gerçekten) ispat edip merasim-i mahsusa (özel törenle) kabza alırlardı. Sultan Beyazıd- ı Sani (İkinci Beyazıt) ve Ahmed-i Salis (Üçüncü

Ahmet) devirlerinde tekke tevsi edilerek (genişletilerek) yeni daireler(bölümler) ilâve edilmişti. 1233 (1817) senesi cemaziyü'lâhîrinin^(xx) beşinci salı günü Sultan Mahmud-u Sanî'nin (İkinci Mahmudun) kabza almaları münasebetiyle zamanın en meşhur tirendazı (ok atıcısı) Tozkoparan Ahmet Ağa padişahın şerefine tekkede bir ziyafet çekmiş, Sultan Mahmut bin iki yüz on beş buçuk adıma ok atmış ve okun eriştiği mahalle dikilen sûtûna "Ok attı menzile yüz on beş buçuk hatve(adım)-1247" tarihi hakkedilmişti(kazınmıştı). Ok Meydanı ecdadın(ataların) kuvvet maharetinin canlı bir tarihidir. Çok yazık ki ananat-i asliyeye(köklü geleneklere) hürmetsizliğimizden mahfel dağılmış, tekke yıkılmış, bu mefharet(övünce) sûtûnlarının çoğu kırılmış, devrilmiş, yere gömülmüştür. Tekke ruz-i hazarın (barış günlerinin) ilk pazartesi veya perşembelerinde kurbanlar kesilerek açılır, bütün yaz meraklı gençler, ihtiyarlar, nişana ve menzile ok atarlar, tekke kasımın birinci günü merasim-i mahsusa ile kapanırmış. Bin adıma ok atanlara bin-ciler, bin yüz adıma atanlara binyüzcüler... gibi unvanlar verilirmiş. Meselâ Sultan Hamit devrinin Cihan-ı Seraske-ri(Silâhlı Kuvvetler Komutanı) Rıza Paşa binyüzcülerdenmiş.

(**) Hicrî takvimde altıncı ay.

.....

Görülüyor ki ecdadımız idman ve riyazetten zevk almış. Zamanın esliha(silâhları) ve usul-i harbi (savaş yöntemi) ok ve cirit atmak, kılıç kullanmak gibi ferdî idmanlarda mümarese peyda etmeyi icap ettirmiş. Zevk için yapılan idmanları da tetkik ettiğimiz zaman bunların bir millet terbiyesi olmaktan ziyade bir ümmet terbiyesi şeklinde olduğu anlıyoruz. Eski Türkler kuvveti severmiş, fakat bu kuvvet asabî (sinirsel) olmaktan ziyade adeli (kasla ilgili) imiş. Tabii idmanlara o zamanın tarz-ı hayatı(yaşayış biçimi) pek müsait(eleverişli) imiş. Çok yürür, açık havada yaşar, ata biner, fikirden ziyade bedeni ile uğraşırlarmış. Düşünecek olursak bugün hal-i bedeviyette(göçebe durumunda) yaşayan akvamın(budunların) da vücutları kavi(güçlü) ve mütenasiptir (orantılıdır). Onlar da usul ve kaside(kural) tahtında (altında) hiçbir idman yapmıyor. Yalnız yürüyor, dağlara tırmanıyor, eşyasını sırtında taşıyor, nafakasını (yiyeyeğini) ağaçlara tırmanarak tedarik ediyor(sağlıyor), açık havada yaşıyor, fikrini yormuyor ve bu sayede gürbüz ve tüvane (dinç) oluyorlar. Yalnız bedevilerin(göçebelerin) saikay-ı ihtiyaç (gereksinim nedeniyle) takip ettikleri(izledikleri) hayatı bugünkü şerait-i medeniye (uygarlık koşulları) ile telif(bağdaştırma) kabil olur mu? Buna imkân var mıdır? Mücadelâtı-ı içtimaiyede (toplumsal savaşım) matlup olan (istenilen) kuvvetin mahiyeti(ni-

telîği) değişmemiş midir? Ve sonra unutmamalıdır ki fen- nin bu derece terakki ettiği(ilerlediği) bir devirde atale- ti(uyuşukluğu) itiyat edinen (alışkanlık haline getiren) in- sanları faaliyete sevk etmek(yöneltmek), kuvvet ve zaman- dan tasarruf ederek bir faide-yi sıhhiye (sağlıklı yarar) te- min edebilmek için fennin tayin ettiği (belirttiği) usul daire- sinde(yönteme göre) hareket etmek lâzımdır. Usul bize taksim-i amâl-i (iş bölümünü) ve intizam-ı hareketi (hare- ket düzgünlüğünü) öğretir. Usul bizi tereddütlerden kurta- rır, usul bilûzum(gereksiz) mümareselerden sarfı nazar et-meyi(vazgeçmeyi) ve muamelât-ı hayatta(yaşayışla ilgili işlemlerde) lâzım olan(gereken) idmanları yapmayı öğretir. Hülâsa(kısaca) usul tekemmülât-ı bedeniye, fikriye ve ahlâkiyeye (beden, fikir ve ahlâk olgunluğuna) doğru em- niyetle (güvenle) yürümeyi temin eder.

.....

Sultan Abdülaziz saltanatının sonlarına kadar Osman- lı ülkesinin her tarafında idman ve riyazete büyük bir me- rak vardı. Anadolu da cirit, tokmak oyunları oynanır, Erzu- rum'da, Trabzon'da, Sivas'ta, Aydın'da rakslar yapılır, ke- çeye kılıç vurulur, ibrişim kesilir, at oynatılırdı; düğünlerde delikanlılar taş atarlar, cirit oynarlar, hayvan yarıştırlar, başa, ortaya güreşirlerdi.

Bir istidat(yatkınlık) ve hususî kabiliyete(yeteneğe) lü- zum gösteren bu ferdî idmanlar her milletin bütün dere-

beylik terbiyesinin ananesinde vardır. Mükerrer (yineleme-
li) ateşli silâhların icadı harb gayesiyle yapılan idmanların
çoğunu kıymetten düşürdü. Ok atmak, kılıç sallamak, ke-
çe kesmek âdetleri ortadan kalktı. Milletler demokratik bir
şekle inkılap ettikçe (dönüştükçe) ferdî mümâreselerin ye-
rine cemiyet sporları kaim oldu (ortaya çıktı). İngiltere’de,
Amerika’da, Fransa’da, futbol, kriket, hokey oyunlarının bu
kadar rağbet görmesinin (tutulmasının) sebebi budur.

İdman ve riyazetin sükutuna (gözden düşmesine) me-
deniyetin (uygarlığın) terakkisi de hayli yardım etmiştir. Ci-
han bir terakki hastalığına tutulmuş, on sekizinci asırda,
kısmende on dokuzuncuda asap (sinirler) adalelerin(kas-
ların) zararına işletilmiş, insanların refah ve saadeti yalnız
fikrî terbiyede aranmış, dimağın (beynin) terbiyesine çok
ehemmiyet(önem) verilmiş, terbiye-i bedeniye ise ihmal
edilmiştir. Pedagoji terbiye-yi fikriye ile bedeniyeeye aynı
kıymeti vermemiş, bu iki terbiyenin bir dimağın, bir şahsi-
yetin birliğine hadim olduğunu takdir etmemiştir. Bu tarz-ı
telkinin (esinlendirme biçiminin) serpintileri tabiî (doğal
olarak) bize de dokunmuştur. Dimağın ilimle(bilimle) ve
fenlerle doldurulmasına bedel(karşı) vücut kendi haline bı-
rakılmış; güreş, idman, raks-ı millî (ulusal oyun) adî(baya-
ğı) görülmüş, avama (aşağı tabaka sayılan halka) terkedil-
miştir.

ALMANYA'DA JİMNASTİK(*)

(Basedow)

1723-1790

Bütün derebeylik zamanında ferdin(bireyin) cemiyete(topluma) galebesini (yengisini) temin eden (sağlayan) zorbazu(pehlivanlık), cündilik(binicilik) hünerleri(becerileri) pek mergup(sevilir) idi. Avrupa'da olduğu gibi Şarkta (Doğuda) da o zamanlar iyi kılıç kullanmak, ok atmak, güzel ata binmek gibi şahsî (kişisel) maharetlere(ustalıklara) herkes heves ederdi. Tahsil (öğrenim) rüesay-i ruhaniyanın (dinsel başkanların) elinde olduğundan onların itikadınca (inancına göre) ruhun tealisi (yükselmesi) için vücudun iltifattan(ilgiden) mahrum edilmesi(yoksun kılınması) lâzımdı(gerekirdi). Bittabi (doğal olarak) mekteplerde(okullarda) bedeninin faaliyetini etkinliğini icap ettirecek (gerektirecek) idmanlar yoktu. Gençler bedence büyük bir atalet(tembellik) içinde yaşıyor ve yalnız akait(din ve tapınma kuralları), Yunan-i kadim(eski Yunan) ve Lâtin lisanlarını(dillerini) öğrenmeye uğraşıyorlardı.

(*) **Terbiye-i Bedeniye Nazariyatı ve Usul-i Talim.** İstanbul, Matbaa-i Amire, 1919, s.19-22.

On sekizinci asr-ı milâdinin(milâttan sonra on sekizinci yüzyılın) sonlarında Almanya'da ilk defa olarak jimnastik, oyun ve yüzme talimleri(alıştırmaları) mektep terbiyesi (eğitimi) programına konmuştur. Ve bu yeniliğe ilk teşebbüs eden Protestan rahiplerinden Basedow olur. Bu zat(kişi) 1729 da Hamburg'da doğmuş ve ulûm-u diniye (din bilimleri) tahsilini ikmal ettikten (tamamladıktan) sonra papazlık mesleğine girmiştir. Basedow açık fikirli, müteşebbis (girişimci) ve hürriyetperver (özgürlüksever) idi. Felsefe tahsilini de bitirdikten sonra memlekete yeni fikirler neşretmeye (yaymaya) başladı. Birtakım Ortodoks papazlar kendisini çekemiyerek aforoz ettiler. O da vatanını terkederek Danimarka'ya çekildi.

Basedow Danimarka'da 1753'de Kral Dördüncü Kırıs-tiyen tarafından prenslerin talim (öğretim) ve terbiyesi için tesis edilen akademiye edebiyat hocası (öğretmeni) tayin edilmiştir(atanmıştır). Kral hanedanının (soy ve ailesinin) fikrî ve bedenî terbiyesi ve bilhassa (özellikle) şövalyelik ananesinden (geleneğinden) olan binicilik, atıcılık, vuruculuk talimleri Basedow'un nazar-ı dikkatini (ilgisini) celbetmiştir(çekmiştir). Basedow mümerasat-ı bedeniyenin (bedensel yatkınlıkların) pek faydalı neticelerini(sonuçlarını)

Danimarka prenslerinde gördü ve bilahare (sonradan) Prens Leopold Fredrick Fransuva tarafından Almanya'ya tekrar davet olunduğu zaman prensin hibe ettiği (bağışladığı) mühim (önemli) bir meblağ (para) ile Dessau'da tesis ettiği yeni bir darülmesainin(çalışma yurdunun) talim ve terbiye planında riyazet-i bedeniyeye (beden eğitime) büyük bir yer ayırmıştır. Basedow darülmesaisini **Philanthropinyum** olarak tevsim etti (adlandırdı). O devirde efkâr-ı felsefiyenin (felsefî düşüncelerin) cereyanı(akışı) cihangerdlik (dünyaya açılmak) ve hubb-ü insaniyet (insanlık sevgisi) şeklinde olduğundan Basedow da menfaaten âri (çıkarsız) bir vazife-i insaniye (insanlık görevi) ika etmekte (yapmakta) olduğunu göstermek için darülmesaisine bu ismi verdi. Terbiye onun kanaatlerine (düşüncelerine) göre insanları tefrik (ayırma) değil tevhide(birleştirmeye) hâdim olmalıdır (hizmet etmelidir). Terbiyede gaye(erek) çocukları tamamiyle din ve milliyet gibi hususiyetlerinden (özelliklerinden) âri (arınmış) insaniyetperver(insanlıksever) yetiştirmektir. Basedow'a göre cihan bütün insanların vatani idi. Basedow tamamiyle Jean Jacques Rousseau'nun terbiye prensiplerine taraftar idi. Hatta Émile'in intişarından (yayımından) dört sene evvel neşreylediği (yayımladığı) Amelî Felsefe nam (adlı) eserinde "kuvvetli

insanların vücutlarının sertleşmesi lâzımdır; bunun için vücut idmanlarına çok zaman tahsisi (ayrılması) iktiza eder (gerekir). Ders programlarını lüzumsuz şeylerden temizlemeli ve yerlerine vücut idmanları koymalı” diyordu.

Basedow’un ideali İspartalılar idi. Çocuklar doğduktan itibaren her gün soğuk suya daldırılmalı, daima açık havada gezdirilmeli, yataklar sert olmalı, kız ve erkek çocuklar gayet hafif giyinmeli, rütubete idman için içine su geçebilen kundura giymeli, et yememeli, şarap içmemeli. Basedow her günün programını şöyle tanzim ediyor :

Uyku yedi saat, istirahat ve tuvalet, elbiseleri giymek, kitapları yerleştirmek, mektup yazmak ilâh (ve benzeri) yedi saat, meşagil-i fikriye(düşüsel uğraşlar) için dört, vazife(ödev) vesaire beş saat, jimnastik, dans, eskrim, musiki üç saat, el işleri ve marangozluk iki saat.

Basedow’un tavsiye ettiği vücut idmanları :

1- El İşleri : Marangozluk, bahçıvanlık, ilh.(vb.)

2- Jimnastik : Dağlara tırmanmak, ipe çıkmak, buz üzerinde kaymak, yüzmek, kürek çekmek, bir gemi kullanmak, denizde boğulanı kurtarmak, ata binmek, araba kullanmak, tüfek atmak, eskrim, avcılık.

3- Tahammül (katlanma) ve mukavemet(direnme) mûmareseleri: Soğuğa, sıcağa tahammüle alışmak, ce-reyan-ı havada (hava akımında) oturmak, uykusuzluğa dayanmak, kuru tahta üzerinde yatmak, karanlıkta durmak, gece yolunu bulmak.

Senenin iki ayında mektep talebesi(öğrencileri) civar köylere seyahat ediyor ve açıkta konaklıyordu. Bir ormanın, bir nehrin kenarında çadır kuruyordu. Bu seyahatlerde muallimler(öğretmenler) kitab-ı tabiattan (doğanın kitabından) çocuklara coğrafya, nebatat (botanik), hayvanat(zooloji), ziraat(tarım) dersleri veriyor ve avcılık öğretiyordu.

Basedow Darülmesainin müdiriyetini (müdürlüğünü) 1784 de terketmiş ve 1790 senesi temmuzunun yirmi beşinde vefat etmiştir. Her ne kadar fikirlerinde ifrat (aşırılık) görünüyorsa da Basedow yeniliğin, teceddüdün en birinci mürevvici(yayıncısı), amelî (kılıgıl) ve nazarî (kuramsal) bir büyük mürebbi(eğitici) olmuştur.

BİR ÇOCUKLUK HATIRASI(*)

Mühendishane Harbiyesinde iken bize ders veren muallimler (öğretmenler) içinde bilhassa (özellikle) iki zatın söz söylemesine hayrandım. Bunlardan biri Kaymakam(Yarbay) Neşet Bey, diğeri Miralay (Albay) Esat Bey idi. İki de erkânıharp(kurmay) zabiti (subayı) idi. Halleri, tavırları, dersi anlatış tarzları çok cazibeli idi. Bu iki muallimin dersleri beni çok alâkadar ederdi. İkisini de çok severdim. Ve günün birinde onlara benzemek, onlar gibi güzel konuşmak isterdim. Hiç sıkılğan olmadığım için bana bir kalabalıkta söz söylemek zor görünmezdi. Herhangi bir vesile ile bir yerde nutuk dinlesem, hatibin ellerinin, sesinin titrediğini görür, kendi kendime bu adam neden korkarak konuşuyor? O kâğıdı bana verseler, ondan daha serbest okurum! derdim.

Ne ise günün birinde böyle bir fırsat çıktı :

(*) **Nasıl konuşmalı**, İstanbul, Ülkü Basımevi, 1939, s.35-39.

Sırp Kralına Nasıl Nutuk Verdim ?

Mühendishanei Berriî Hümayunu Harbiye ikinci sınıfındayım. Evvelce Galatasaray'daki yaramazlıklarım burada da artmış, eksilmemişti.

Bir sabah mektepte bir telâş oldu. Zabitler koşuyor, koridorlar yıkanıyor, camlar siliniyor. Biz çabucak işin farkına vardık. Galiba mektebe bir ecnebi (yabancı) misafir geliyordu. Çünkü böyle bir ziyaret vukuunda (oluşunda) herkes birbirine girer, göze çarpan bütün çirkinlikler ortadan kaldırılır, duvarlar badalanır, taş bina hafif tertip yaldızlanırdı.

Âmirlerimiz (üstlerimiz) bizi alelâcele (çabucak) sınıflardan çıkardılar. Yabanlık elbiselerimizi giydirdiler. Ben merak ettim, acaba kim geliyordu? Neyse beni bütün yaramazlıklarıma rağmen seven Almanca muallimi M. Vizenal'den sorup öğrendim. Abdülhamidi ziyarete gelen Sırp Kralı mektepleri görmek istemiş, öğleden evvel Pangaltıda Harbiye Mektebini, öğleden sonra Halacioğlunda Mühendishanei Berriî Hümayunu kendisine göstereceklermiş. Tophane Müşiri (mareşali) ve Mektepler Nazırı Zeki Paşa

mektepe müdürüne talebeden (ğrencilerden) birisinin Krala Fransızca bir nutuk vermesini emretmiş.

Kim nutuk verebilir?

Hepimizi dersanelere aldılar. Müdür, ders nazırı ve dahiliye (içişleri) âmirleri önce zabıt sınıfına girerler. Müdür nazırın emrini söyler ve içinizde Kral hazretlerine kim Fransızca bir nutuk verebilir? diye sorar. Kimsede cevap yok! nc sınıfa da girip sorarlar. Orada da bu işi başaracak kimse ıkma.

Bizim sınıfa girdiler. Aynı suali bize de tekrar ettiler. Kimsede ses yok! Ben ayağa kalktım ve vaziyet aldıktan sonra :

- Ben bu işi yaparım! dedim.

Müdür ters ters yüzüme baktı, sonra bağırdı :

- Otur! Münasebetsiz! dedi.

Tabii ne denir! Temenna edip (selâm verip) yerime oturdum. Heyet (Kurul) böylece altımızdaki sınıfa da gitti. Orada da böyle bir nutku verebilecek talebe bulunmadı.

Âmirler düşünürler, taşınırlar, müzakere ederler. Vakit dar, nazırın emri kat'i(kesin), nihayet tekrar bizim sınıfa geldiler.

Müdür gözlerini bana dikti ve emretti:

- Selim Sırrı Efendi kalk ayağa!

Yalnız bu sefer sesinde daha biraz yumuşaklık vardı:

- Biliyor musun, Kral hazretlerinin huzurunda nutuk vermek kolay bir iş değildir. Şaşırırsan rezil oluruz, kendine güveniyor musun? Dikkat et, sonra bizi mahçup edersin, dedi.

Cevap verdim :

- Merak etmeyiniz efendim! Sizi mahçup etmem!

- Öyle ise çabuk Fransızca neler söyleyeceğini bir kağıda, Türkçesini de bir başka kâğıda yaz, odama getir!

- Emredersiniz efendim!

Ben bir kâğıdın üzerine hemen Fransızca:

“Sir! Zatı haşmetpenahilerinin mektebimizi ziyaretlerinden son derece mütehassis olduk. Bizler sayei maarifvayi hazreti padişahide bu müessesesi ilmiyede tahsil ve terbiye görmekteyiz ve saire ve saire...”

İki nüsha (kopya) olarak Fransızca ve Türkçesini yazdım, müdürün odasına götürdüm ve okuyup tercüme ettim.

Müdür :

- Oğlum! dedi. Bir heyet huzurunda söz söylemek kolay bir iş değildir. Bahusus (özellikle) bu koskoca bir Kral, ne olur ne olmaz şimdi bütün mektep talebisini Talimhane meydanında toplıyacağız. Biz de yerlerimizde duracağız. Gûya (sanki) Kral hazretleri gelmiş gibi sen ortaya çıkıp nutkunu söyliyeceksin. Bakalım bir prova edelim, dedi.

Derhal cem (toplanma) borusu çaldı. Bütün talebe saf, saf (sıra, sıra) dizildi.

Ortaya çıktım ve Sir! diye haykırdım ve mümkün olduğu kadar kelimelerin hakkını vererek nutkuma başladım. İki dakika geçmeden müdür:

- Yeter! yeter! dedi. Beni yanına çağırıldı. Bu işi istediğimizden âlâ becereceğin anlaşıldı, dedi.

Öğleden sonra Sırp kralı ve maiyeti erkânı, göğüsleri nişanlarla dolu paşalar, yaverler, otuz kırk kişilik bir heyet saray arabaları ile, atlarla geldiler. Mektebin idare ve talim heyeti öğretmenleri misafirleri karşıladılar. Ben ortaya çıktım ve aynı pervasızlıkla (çekinmezlikle):

Sir! diye nutkuma başladım. Kral sonuna kadar beni

dikkatle dinledi, sonra elimi sıktı:

- Tebrik ederim! Fransızca'yı pek güzel telâffuz ediyorsunuz. Bu lisanı nerede öğrendiniz? dedi.

- Haşmetmeap, burada, Türk mektebinde dedim.

Kral Mühendishanede öğrendiğimi zannederek, müdürün hem elini sıktı, hem sizi tebrik ederim, pek güzel yetiştirmişsiniz, dedi.

Aldığım mükâfat :

Kral gittikten sonra Müdür beni Tophane Müşiri ve mektepler nazırı Zeki Paşanın yanına götürdü. Paşa :

- Aferin oğlum! Yüzümüzü ağarttın! Çok memnun oldum, dedi ve saatinin kordonunun ucunda sallanan altın kurşunkalemmini çıkardı ve bana uzatarak:

- Al sana küçük bir mükâfat, dedi.

Ben taş gibi duruyor ve yerimden kıyılamıyordum. Müdür kolumu dürttü. Alsana, bak Paşa Hazretleri sana bir bergüzar(armağan) veriyorlar, dedi.

O zaman :

- Ben o kalemi ne yapayım? Benim sekiz hafta izinsiz-

liğim var. Evimi ve annemi ancak iki ay sonra görebileceğim, dedim.

Paşa Müdürün yüzüne sorar gibi baktı!

Müdür :

- Evet efendim! Hiç tek durmaz, tabii de cezadan kurtulmaz, dedi.

Paşa güldü:

- İzinsizliklerini affettim. Sana da üç gün izin verdim. Al bakalım, şimdi, dedi.

Paşanın elini öptüm, kalemi aldım ve odadan fırladım.

ATATÜRK NASIL KONUŞURDU? (*)

O müstesna şahsiyetin (kimsenin) talâkat (uzsöyleyiş) ve belâgatini (güzel konuşmasını) bilmem ki bu aczimle (güçsüzlüğümlle) anlatmağa muktedir miyim? Onda kendisini dinleyenleri miknatıslayan bir kuvvet vardı.

O insanların doğrudan doğruya vicdanlarına hitap eder, en duygusuzları bile imana getirirdi. Söz Onun elinde kuvvetli bir silâhtı. Onunla gönülleri fethederdi.

O konuşurken lâkırdılar ağzında billur sular gibi çağlardı. O şimalden (kuzeyden) cenuba (güneye) şarktan (doğudan) garbe (batıya) akan bir muazzam nehirdi. Bazan munis (uysal) görünen ve bilinmez nasıl bir ilâhi menbâdan (kaynaktan) kaynıyan bu nehir, galeyana geldiği (coştuğu) zaman, etrafa köpükler saçan bir Niyagara şelâlesi olurdu.

O herkesin anlayış kabiliyetine göre hitap etmesini bilirdi. Onun musahabetinden (görüşmesinden) ihtiyar genç, kadın erkek, şehirli köylü derin bir zevk duyardı.

O en yüksek tanınmış âlimlerle (bilginlerle) olduğu gi-

(*) **Nasıl konuşmalı**, İstanbul, Ülkü Basımevi, 1939, s.16-19.

bi, dört yaşında masum (küçük) çocuklarla da konuşmasını bilirdi. İnsan onu dinlerken bir incesazın tatlı nağmelerini işitiyor gibi olurdu. Onun dilindeki Türk sazı (Beethoven) musikisi gibi cihanı alâkadar ederdi. Bir Türk kadar bir Amerikalı, Bazan bir İngiliz, bazan bir Fransız onun belâgati karşısında hayranlık duyduğunu itiraf ederdi.

O, Büyük Millet Meclisinin kürsüsünde her yıl açılış nutkunu söylerken mebusların bu sevgili Büyüğü tam bir sükût içinde ne büyük bir alâka ve dikkatle dinledikleri görülecek bir manzara idi.

O, müessir (etkili) sözleriyle bazan düşündürür, bazan bize sevinç yaşları döktürürdü. Onda büyük bir kumandan, müdebbir(tedbirli) bir siyasî, mükemmel bir terbiyeci, emsalsiz bir mürşit (doğru yolu gösteren kimse) hali vardı. Derin bir nüfuzu nazara malikti. Dünü bilir, bugünü görür, yarını düşünürdü.

Atatürk Mecliste :

O, kendi elile kurduğu Millet Meclisine gelirken bütün Ankara güler yüzünü, tatlı tebessümünü, canlı bakışını görmek için sokaklara dökülürdü. Mebuslar candan bağlı oldukları O Büyük Sevgiliyi "Yaşa! Varol!" nidalarile (bağırışlarıyla) karşılardı.

Mecliste herkes yerini işgal eder. Localarda ecnebî(yabancı) sefirlerle (elçilerle) onların refikaları (eşleriyle) yer alır, halk kendilerine ayrılan mahallere oturur ve biraz sonra İstiklâl marşı çalmağa başlar.

- Geliyor! Büyük Şef geliyor! Atatürk geliyor!... Sesleri duyulurdu. Bütün çehreler gülüyor. Bilâistisna (ayrıksız) herkes şevk ve neşe içinde birbirinin kulağına fısıldıyor: Geliyor!

İşte büyük kapılar ardına kadar açıldı. Atatürk bir güneş gibi doğdu ve Meclisi nurlandırdı.

Bir alkış tufanıdır koptu. O ne alkış! O ne içten gelen sevgi ve saygı! Bunu anlamak için görmek lâzım.

İşte karşımızda duruyor. Gök mavisini gözleri birer projektör gibi her çehreyi, en askın, en yorgun olanları bile aydınlatıyor. Bu sürekli sevinç tezahürüne (gösterisine) Büyük Şef vakar (ağırbaşlılık) ve tevazula (alçak gönüllülükle) başını eğerek mukabele ediyor(karşılık veriyor).

Kırılan sarı saçlarını itina ile (özenle) arkaya taramış, açık parlak alını bir kat daha tebarüz etmiş (ortaya çıkmış).

Sırtındaki frak zarif endamının hatlarının bütün inceliklerini gösterecek ve en güzel giyinen bir centilmeni imrendirecek kadar şık.

Sol iç cebinden el kadar küçük beş on kâğıdı çıkarıp kürsünün üstüne koydu ve sonra kendine has (özgü) olan bir nezaketle Millet Vekillerine taltifkâr (okşayıcı) birkaç cümle sarfederek söze başladı.

Kelimeleri gayet güzel telâffuz ediyor. Cümleler sarih (açık) ve tam olarak bir fikri ihtiva ediyor. Pürahenk (çok ahenkli) sesi muhtelif derecelerde bazan yükseliyor, bazan iniyor. Önündeki masaya bıraktığı kâğıtlara arasına bir göz atıyor.

Derinden bakan gözleri, düşüncelerindeki kat'iyyeti (kesinliği) ifade eden elleri ve ince uzun parmaklarının mevzun (ölçülü) hareketleri sözlerini takviye ediyor.

Vatanın istikbaline (geleceğine) ait mülâhazalarını (düşüncelerini) söylerken millet coşuyor, alkıştan Meclisin kubbesi iniyor. Geniş bir inan ile bu büyük dâhiye bir kat daha bağlanıyor ve Onun vatanın hayrına matuf olan (yönelik) her arzusunun husulü (gerçekleşmesi) yolunda can vermeği cana minnet bildiğini lisanı hal (durumuyla) ile izhar (belli) ediyor.

Büyük hatibin bizleri meclûp eden (tutkun kılan) sözlerinin bütün kıymeti bir kelime ile hülâsa edilebilir: Feragat!

İşte zannımca Atatürk'ün, bu emsalsiz (eşsiz) hatibin bütün büyüklüğü burada! O vatanın selâmeti uğrunda fedakârlığı (özveriyi) kâfi(yeter) görmüyor, feragat (kimi haklarından kendi isteğiyle vazgeçmek) istiyor ve bunu önce kendi gösteriyor: Feragat!

Bu temiz, bu hırstan, şahsî menfaatlerden uzak fikirleri cazip (çekici) ve canlı bir ifade ile anlatırken, o fani (ölümlü) insanlıktan tecerrüt ediyor (sıyrılıyor); başlı başına bir vatan oluyordu.

Onun içindir ki onu sevenlerin, ona gönül bağlayanların muhabbetinde vatan sevgisi beraber tecelli ediyor(görünüyor), vatanın bu büyük evlâdını vatani gibi seviyor ve ona perestiş ediyordu (tapıyordu).

İSVEÇTE AN'ANE (*)

İsveçliler büyük bir taassup(bağnazlık) ile an'anelerine (geleneklerine) bağlıdırlar. Krallarından köylülerine kadar an'aneye karşı dinî bir hürmet gösterirler. Onların itikadınca (inancına göre) an'ane mazi (geçmiş) ile istikbali (geleceği) birbirine bağlayan kuvvetli bir zincirdir, onun bir halkasına el sürülemez. Dinî ve içtimaî bayramlar Avrupanın hiçbir tarafından hatta İngilterede bile bu kadar muhteşem(görkemli), bu kadar tantanalı yapılmaz. İsveçte iken Üpsala'da İlkbahar bayramını görmüştüm. Orada İlkbahar yortusu, gençlik bayramıdır. Bu bayram Nisanın 30 uncu günü akşamı saat dokuzda başlıyor, şenlikler sabaha kadar sürüyor. Akşam tam saat dokuzda eski bir küçük kilisenin çanı çok sakin olan Üpsala'nın semasında inilti seslerle dalgalanıyor. Bütün Üniversite gençleri başlarında rektörleri, profesörleri, doçentleri olduğu halde Üniversite meydanında bundan iki bin yıl evvel Payenler devrinde olduğu gibi koro halinde neşideler(şiiirler) okuyarak İlkbaharı karşılıyorlar. Muhtelif vilâyetleri temsil eden Üniversite

(*) **Şimalin Uç İrfan Diyarı (Finlandiya-İsveç-Danimarka)**. İstanbul, Ülkü Basımevi, 1940, s.89-92.

gruplarının her birine bir profesör riyaset (başkanlık) ediyor. Eğlenceleri, dansları onlar idare ediyor. Bu canlı, heyecanlı, neş'eli gençlik kırmızı bir aydınlık saçan meşalelerin etrafında tek bir vücut gibi halk şarkıları söyliyerek sabaha kadar tepiniyorlar. Meydanda kurulan sofralarda birbirine bir aile gibi bağlı olan bu gençler güle oynaya yemek yiyorlar. Bütün şehirde ihtiyar genç, kadın erkek baharın; güneşin, toprağın, ağacın, çiçeğin, tabiatın binbir faydasından, güzelliğinden bahseden nutuklar veriyorlar ve hep birlikte bahar şarkıları söylüyorlar.

Sabaha karşı bütün bu gençler ve yaşlılar kortej halinde Tıp Fakültesinin arkasında, bağırında münevver(aydın) zümrenin(takımın) kemikleri saklı olan mezarlığa gidiyorlar ve ölenlerin hatıralarını yâd ediyorlar(anıyorlar).

Üpsala Üniversite şehrine beraber gittiğimiz yüzbaşı (Lundblad) adında bir İsveçli dostum bana şunları anlatmıştı:

Şu küçük kilisenin kulesindeki çanı gördünüz mü? Bu çan tam dört yüz senedir bir gün şaşmadan her akşam saat dokuzda çalar. Milletimiz daha (Luther)'in dinini kabul etmeden evvelki devirde yaşamış olan zengin bir kadın ölürken ruhunun istirahati için her akşam saat dokuzda

çan çalınmasını vasiyet etmiş ve servetinin bir kısmını bu şartla kiliseye bırakmış. Aradan asırlar(yüzyıllar) geçmiş, İsveç türlü badireler (tehlikeli durumlar) atlatmış. Harp olmuş, kıtlık olmuş, Katoliklik, ardından Protestanlık gelmiş kilisenin mütevellileri bu vasiyeti elden ele devrederek bu güne kadar bu vazifeyi bir gün ihmal etmemişler. Bu âdet an'ane olmuş her akşam saat 9'da kilisenin çanı çalmış.

İkinciteşrinde(Kasım) kaz eti yemek İsveçte bir an'anedir. En fakir bir yurttaşın bile bu ayda pazarları sofrasında mutlak kaz bulunur.

Ziyafetlerde ekseriya (çoğunlukla) yemeğe millî neşide ile başlanır ve hep birlikte mini mini kadehlerle mahallî (yerel) içkileri olan (pönç) içilir.

İsveç'te ellisini geçen kimselerin doğum günleri pek tantanalı tes'it edilir(kutlanır). Orada çok yaşayanlara sıhhatlerine itina (özen) göstermiş oldukları için hürmet etmek bir an'anedir. Meselâ meşhur edip ve muharrir (Selma Legarlof) ün yetmişinci yıl şenlikleri İsveç'in her tarafında büyük bir bayram şeklinde yapılmış, kendisine hediyeler, çelenkler ve binlerce tebrik(kutlama) telgrafları gönderilmiştir. İsveçin en mühim gazetesi olan (Svenska Tagblad) bu doğum günü münasebetile yazdığı makalede: Ona

bir kraliçenin doğum günü gibi şenlikler yapıldı. Filhaki-ka(gerçi) başında elmaslı bir taç yoktu, fakat onun beyaz saçlarından daha kıymetli bir taç olur mu? demişti.

İsveçte en güzel bir an'ane de Üniversiteyi bitiren ve diploma alan gençlere yapılan ihtifaldır(anma törenidir). O gün bu hayat mücadelesine atılmak üzere ilim ve terbiye(eğitim) ile silâhlanan gençlerin feyiz aldıkları müesse-
senin(kurumun) kapısından çıkışları bir âlemdir. Bu yüz-
lerce kız ve erkek gencin ilk zaferini kutlamak için anaları, babaları, kardeşleri, dostları ellerinde hediyeler ve çiçek demetleri daha sabahtan Üniversite kapısına saf saf (sıra sıra) dizilirler. Nihayet ilim ve terbiye yolcuları mermer merdivenlerden inmeğe başlayınca bir alkış tufanıdır kopar. El sıkışanlar, sarmaşanlar, öpüşenler, sevinç gözyaşı dökenlerin heyecanı beş on dakika sürer. Sonra bir anda bir sükûnet(sessizlik) peyda olur(ortalığı kaplar) ve yaşlısı genci hep bir ağızdan Üniversitenin iki yüz yıllık marşını okurlar. Bu kıymetli an'ane cidden görülecek şeydir. Ne eski Yunan Olimpiyatlarında Maraton yarışını kazanan atletler, ne İngiltere'de cihan şampiyonu olan boksörler, ne Amerika'da Rugby maçında galip gelen timler bu fen, edebiyat ve felsefe imtihanını(sınavını) geçiren, vücutları gibi kafaları da sağlam olan gençler kadar alkışlanmamıştır.

İHTİYARLAMAK BİR ZEVKTİR (*)

Kanaatimce (kanımca) ihtiyarlamak bir zevktir. Hayatın yüksek idealini insan ancak yaşlandıkça anlar.

İhtiyarlamak zamanın geçip gittiğini görmektir. Bütün endişelere(kaygılara), kederlere sebep olan hep o zaman değil midir? Bizi yıpratın, harap eden, hattâ yıkan gene o zaman değil midir? Yalnız aynı zamanda birçok acıları hafifleten, göz yaşlarını dindiren, manevî yaraları onduran, hemen hemen her derde deva olan gene zamandır sanırım.

Hayat yolculuğunda karşımıza çıkan felâketlere göğüs germek, acılara karşı koymak ve savaşarak zaferi elde etmek - ama öyle otuzunda, kırkında değil, altmışından, hattâ yetmişinden sonra da - bu savaşa devam etmek. İşte yaşlılığın tek zevki! İşte yaşamanın lezzeti!

Cidal(savaşma) için cidal! Böyle bir savaşta insan mağlûp da olsa bazı mağlûbiyetler (yenilgiler) zaferden şerefli. Bu savaş ta öyledir.

(Viktor Hügo) İhtiyarın gözünde ışık vardır' diyor. Evet

(*) **Vakitsiz İhtiyarlanmanın Sebepleri ve Daima Genç Kalmanın Sırları**, İstanbul, Ülkü Basımevi, 1947, s.23-25.

çok yaşlı kimselerin sabit bakışlarında yaşadığı uzun yıllar içinde gördüğü şeylerin akisleri(yansımaları) vardır. Kocamamış ihtiyarlar, zaman denilen oduncunun baltasından kurtulmuş büyük bir meşeye benzer ki, onun varlığı yılların canlı bir tarihidir.

Bazan müzeleri gezerken aslında büyük bir kıymeti olmayan şeylerin eskiliği için kıymetlendiğine şahit(tanık) oluruz. Eski bir kitap, eski bir koltuk, eski bir ev daima bizde saygı hissi uyandırır. Beyaz saçlar insanlara tabiatın giydirdiği bir asalet (soyluluk) tacıdır. İnsanların asalet derecesi ailelerinin eskiliği ile ölçülmüyor mu? Zannederim ki, yaşlanmanın da en büyük zevki kendi kendinin günden güne olgunlaştığına şahit olmaktır. Yalnız her zevk gibi bu da bir ceht (çaba) ve fedakârlık (özveri) ister. (Goethe)'nin dediği gibi yaşamak terbiye olmak, yetişmek, tekemmül etmektir (olgunlaşmaktır). İnsanlar yüksek fakültelerini (yetilerini) işleterek kendi kendilerini olgunlaştıra, olgunlaştıra âdeta kendi elleri ile heykellerini yaparlar. Bu ise bilfiil (gerçekten) görgü ve zaman meselesidir.

İnsan yaşlandıkça geçmişteki hâtıraları çoğalır. Hiç bir ihtiyar yoktur ki, çocukluk ve gençlik günlerini yad etmekten (anımsamaktan) büyük bir zevk duymasın. Şair ne güzel söylüyor: Geçmiş zaman olur ki, cihan değer hayali!

İlkbaharın nasıl kendine mahsus (özgü) bir güzelliği ve bir zevki varsa, kışın da öyle bir hususî (özel) zevki vardır. İş onu takdir edebilmek ve zevkine varabilmektir. Benim kanaatime göre yaşlanmak önemli bir zevktir, hüner onun farkına varabilmektir.

İhtiyarlığı bir elem değil, bir zevk biliniz!

Bu da dördüncü sırdır.

Muhacir Emine (*)

Niřantařındaki evimizden her sabah Harbiye Mektebine (okuluna) kadar yűrűr, oradan tramvaya biner, akřamları gene aynı yoldan dűnerim. Beyođlunun gűrűltűsűnden uzaklařmak, biraz da hava almak isteyenler bizim tarafa dođru gelirler. Polis karakolundan Maça Kıřlasına kadar âdeta bir piyasa yerini andırır. Kıřın bűyle kalabalık olmaz. Yalnız dűrt mevsimde de bu sokađın bir takım gedikli műřterileri vardır. Bunlar irili ufaklı dűrt beř ingene çocuđudur ki, bir dakika oradan ayrılmazlar, sokak onların yurdu gibidir. İřleri gűleri gelen geçenlerin peřine takılmak, herkese sırnařmaktır. Bu sıska kirli yűzldű çocuklar dilenmeyi sanat edinmiřler, ellerinden kurtulmak için istedikleri sadakayı vermekten bařka are yoktur.

Geçen mart içinde idi. İstanbul'da bűtűn gűn iřlerimle hayli yorulmuřtum. Eminűnű'nden tramvaya atladım ve Harbiye'de indim. Dalgın, dalgın yűrűyordum. Harbiye Mektebinin demir parmaklıklarının dibine bűzűlműř bir kızcađız titrek, yalvaran bir sesle birřeyler mırıldandı. Durup baktım, kendisi ile ilgilendiđimi gűrűnce bařını űnűne eđdi.

(*) **Olmuř řeyler**, İstanbul, űlkű Basımevi, 1949, s.31-33.

- Beyefendi bir sadaka! dedi.

Bu sekiz, dokuz yaşında yavrucak her gün üstüme saldıran dilencilerden değildi. Uzattığım beş kuruşu utana, utana, aldı. Sırtında rengi belli olmayan lime lime basma bir entari vardı. O insan değil, deriye sarılmış bir küçük iskelet idi. Yarı çıplak vücudunun incecik omuz kemikleri derisini yırtacak kadar sivrilmiş, yüzü balmumu gibi sarı idi. Yalnız çukura kaçmış, kocaman siyah gözleri ince çekik kaşları hele uzun kirpikleri çok güzeldi. Bu sefalet levhasının karşısında dona kaldım.

- Adın ne kızım! dedim.

Başını biraz kaldırdı, incecik sesi ile cevap verdi :

- Emine!

- Senin anan, baban yok mu? Neden böyle dileniyorsun ayıp değil mi?

Bu sözlerim galiba gücüne gitti. Gene aynı acıklı sesle:

- Ben buralı değilim. Bulgaristanlıyım, babamı Bulgarlar öldürdü. Biz muhaciriz. Annem çamaşıra gidip kardeşimle beni besliyordu. Amma, şimdi hasta yatıyor dedi ve iki damla yaş gözlerini ıslattı.

- Nerede oturuyorsunuz? dedim.

Kolunun parça, parça yeni ile gözlerini sildi.

- Raifağa caminin avlusunda yatıyoruz, dedi, fazla bir şey söylemeden ayrıldım.

O günden sonra her akşam bu sevimli kızcağıza Harbiye civarında rastgelirdim ve küçük borcumu verirdim. Yavaş yavaş o da artık serbestleşti, daha beni uzaktan görünce gülümserdi. Fakat öteki dilenci çocuklar gibi kim-
senin ardından koşmazdı. Bazı kere sorduğum şeylere daha düzgün cevaplar verirdi.

Mayısın lâtif bir günü idi. Ben o akşam biraz hava almak için işimden erken dönmüştüm. Emine beni uzaktan gördü, ben de onu gördüm, temiz bir entari giymiş kolunda bir de küçük sepet vardı. Yanına geldiğim zaman sevinçle dolu gözlerini aç, aç:

- Beyefendi artık dilenmiyorum, sabahları şurada bir tarlada papatya topluyorum, annemle beraber evde demet yapıyoruz. Buradan geçenler alıyorlar. Sepetini göstererek, bak yirmi demetten iki tane kaldı, hepsini sattım! dedi.

- Aferin kızım dedim. O iki demeti de ben aldım.

Emine sevine sevine, sıçraya koşa önümden kayboldu.

İki gün ona rast gelmedim. Acaba hastalandı mı? Anacığın bir hal mi oldu? diye merak ediyordum. Bir akşam eve dönerken her zaman beni sinirlendiren çingene kızlarından biri karşıma çıktı ve arsız, arsız sırta sırta:

- Efendi! Hani senin her akşam para verdiği kız yok mu, onu evvelisi gün tramvay çiğnedi! dedi.

- Haydi çekil! dedim. Dedim ama başımdan aşağı sıcak sular indi.

Zavallı Eminecik, zavallı muhacir! Ne kara bahtın varmış. Küçük yaşta ne acılar gördün. Bulgaristan'da babanı öldürdüler. İstanbul sokaklarında dilendin. Nihayet bir lokma ekmek için hayatını verdin. Bu acı düşüncelerle köşede nöbet bekleyen polisten işi sordum.

- Evet efendim evvelisi gün küçük bir kızcağız şuracık-tan geçen bir otomobile bir demet çiçek verdi. Onlar da çocuğa para attılar. Kız yerden parayı alırken Harbiye tarafından süratle gelen Maçka tramvayı kızı çiğnedi, dedi.

- Aman öldü mü dedim.

- Hayır ölmedi amma sağ kolu bileğinden koptu. Hastaneye kaldırdılar, dedi.

Aradan seneler geçti. Ne vakit Nişantaşından geçsem Eminenin hayali gözümün önüne gelir, içim sızlar. Bilâih-tiyar(kendini tutamayarak) : Zavallı çocuk! derim.

SELİM SIRRI TARCAN İLE İLGİLİ YAZILAR

- * Kaybettiğimiz Değerler
Selim Sırrı Tarcan
(Hasan-Âli Yücel)
- * Tarcan'ın BÜSTÜ
(Vildan Âşir Savaşır)
- * Selim Sırrı Tarcan
(Ruhi Sel)
- * Sarı Zeybek (S.S.Zeybeği)
(Güler Emirler)

KAYBETTİĞİMİZ DEĞERLER :

SELİM SIRRI TARCAN (*)

Selim Sırrı, 2 Mart 1957 cumartesi akşamı, evinde sofrasının başında birdenbire öldü. Seksen üç yaşında Hakkın rahmetine kavuşan bu ihtiyar insan, 1908 Meşrutiyet inkılâbından sonra toplum hayatımızda beliren önemli ve tesirli şahsiyetlerden biridir. Beşer arasında tek eşitlik noktası olan ölüm, sona vardığı bu uzun ömrü dolduran şahsi olayları silebilir; fakat topluluğa geçmiş hizmetlerini yok edemez, etmemelidir de.

Çocuk hafızamda onun en eski hayali, şudur: Kocaman bir at üstünde yaver kordonlu subay elbisesile genç, yakışıklı bir asker. İhtilâlin beşiği Selânik'ten daha kimse gelmediği için Niyaziler, Enverlerden önce biz, o zaman İstanbul'da iki hürriyet kahramanı tanımiştık; Selim Sırrı, Rıza Tevfik. Bunlar, sokaklarda, meydanlarda Kanun-i Esâsinin İlânı hakkında nutuklar veriyorlar, otuz üç sene sürmüş istibdadın kötülüklerinden bahsediyorlar. Kavuştuğu-

(*) Hasan-Âli Yücel, **Cumhuriyet**, 16 Mart 1957.

muz hürriyetin iyiliklerini sayıp döküyorlar; millet de “Yaşasın İttihad ve Terakki” diye çıldırasuya bayram ediyordu. Ne oldu, ne bitti, bilmiyoruz; kısa zaman sonra he iki kahraman da sahneden çekildiler. İsimleri söylenmez, cisimleri görülmez oldu.

Bir eyyam sonra Selim Sırrı yeniden ortaya çıktı. Bu defa sırtında subay elbisesi yoktu. Hattâ belden yukarısı çıplaktı. Kanun-i Esasiden, hürriyetten, İstibdadcan bahsetmiyordu. Meydan nutku söylemiyordu. Yeni bir davaya bağlanmıştı: Beden terbiyesi. Bu söz onundur. İlk defa “terbiye” ile “beden” kavramlarını birbirine bağlayp söyleyen Türk, Selim Sırrıdır. O zamana kadar “terbiye” edeb anlamında kullanılırdı; “beden”de ancak hasta olup bozulduğu vakit varlığından haberimiz olan bir hak vergisi idi. Bunun terbiyesi olur muydu? Yersin, içersin, yaar uyur-sun; bunlardan arta kalan zamanın bir kısmında ca üç beş kuruş kazanmak için olduğu kadar çalışırsın!... Esas ruhtur, zekâdır, kafadır. Onu parlatmalı, onu terbiye etmeli. O devrin bu miskin kanaatine kuvvetli kolu ile ilk yumruğu Selim Sırrı vurdu.

Selim Sırrı'nın getirdiği yeni fikrin düsturu şu di:

Sâlim kafa, sağlam vücut...

O bu özdeyimi söylediği devirde annelerimiz, üşümiye-
lim diye bize uzun yün donlar, kalın Selânik fanilâları giy-
dirir; daha küçükken de dikişli pamuk zıbınlar içinde bizle-
ri mummyalar gibi sarıp sarmalarlardı. Çoğumuz, başı yuka-
rı kaldırmak ayıb sayıldığı için sokakta önümüze bakarak,
yürür; okullarda, sınıflarda aynı suretle kafamızı öne iğ-
rek otururduk. Dik yürüme, dik oturmayı Türk gençliği Se-
lim Sırrıdan öğrenmiştir. Kendisi de o zamanın bizleri gibi
biraz kamburca durduğu için bu çelişmeyi şakacı sözlerle
gidermeye çalışır, muhatablarını güldürürdü. Kambur dur-
manın fenalığı, ciğerlerin az hava alıp vermesinde, ancak
üst kısımlara hava girdiği için alt kısımlardaki kanın oksij-
enle temizlenmemesine sebep olmasındadır, diyerek bü-
tün bir gençliğe şu kumandayı vermişti :

Sayı ile nefes al, biir!..

"Derin, daha derin!" diye bağırان Selim Sırrının, bize
rahat nefes aldırان uyarıcı sesini şimdi duyuyorum ; ona
neler borçlu olduğumuzu bir kere daha düşünerek ölümü-
nün acısı içinde hâtırasını minnetle anıyorum.

Selim Sırrıya gelinceye kadar okullarda yaptığımız beden işlemleri, ancak barfiksli jimnastikti. Alman usulüne göre uygulanan bu tarzın dayandığı ilim esaslarından hiç kimenin haberi yoktu. Gülleri kaldırmak, demir çubuklar üstünde oynamaktan başka bir şey bilinmezdi. Selim Sırrı, nasıl isabetli bir buluşla İsveç'e gitti? Orada bir genç öğrenci gibi nasıl beden öğretmeni okuluna girip bunları öğrendi? Muhakkak olan şudur: Bu buluş, ona, ilerleme tarihimizin ön sınıfında bir adam olma şerefini kazandırmıştı.

O zamanın yobazları ile bıkmadan, yılmadan mücadele eden Selim Sırrı, gençleri soymak suçu ile töhmetlendirilmişti. İlk defa, İsveç usulü beden terbiyesini genç kadınlara öğretmek için onlardan on beş yirmisini bir araya topladığı zaman bu suçlandırılma, son haddini bulmuştu. Halbuki topladığı genç kadınlar, kukumav gibi simsiyah çarşaflara bürünmüş, hattâ bir kısmı peçesini bile açmamıştı. Selim Sırrı, kapalı Türk kadınına bu kapkara sarğı bezleri içinde hoplatıp zıplatmıştır. Şimdi hikâyeye olarak hatırladığımız bu gülünç, fakat ağlanacak hali düşünüp bugünlere nerelerden gelmiş olduğumuzu gençlerimiz, iyi bilmelidirler.

Selim Sırrı, Türkiye'deki garblılaşma hareketinin politika hayatına girmeden çalışan (onun milletvekilliği de gay-risiyasi idi!) öncülerinden biridir. Birinci sınıf bir konferansçı olan merhum, bazuları kadar kuvvetli olan dili ile "mede-nî yaşama"nın bizde en cerbezeli öğretmenlerinden olmuştur. Oturup kalkma, yemek yeme, su içme, giyinme ve selâmlaşmada bile muaşeret usullerini öğrenmeye muhtaç bizlere bütöün ömrü boyunca bunları anlatmıştır. Dansta, musikide garblılaşma için verdiği emekleri unutabilir miyiz? Zeybek oyunlarını her yerde takdim edilebilir hale getirmek için çok çalışmış, bir takım figürleri ve kaideleri tes-bit etmişti.

Dağ başını duman almış

Türküsü, onun yadigârıdır. Atatürk, Selim Sırrıyı gördüğü zaman bu türküyü pek sevdiğini ve Samsuna giderken fırtınalı Karadeniz dalgaları üstünde çırpınan geminin gü-vertesinde bunu heyecanla söylediğini, tekrarlar; onun gönlünü alırdı. Selim Sırrı bir İsveç şarkısından adapte ettiği bu hareketli türkü ile yarım asır, Türk çocuklarını canlı canlı yürütmüştür. Bundan sonra da yürütecektir.

Selim Sırrı, ihtiyarlığı hiç sevmemişti. Yirmi seneye yakın bir zaman önce, ben Ankara Gazi Enstitüsünde müdürlük ederken onu odama misafir etmişim. Üstad, o sıralarda altmışı geçmişti. İhtiyarlıktan laf açtı:

- Aman, Âli, dişlerimi söktürdükten sonra aynaya bakacağım tuttu. Çenelerimi birbirine yaklaştırdığım zaman kendimden tiksindim!

Bunları söylemiş olmaktan pişman bir duygu ile hemen şunları ilâve etti :

- Bak, şimdi bu dişlerle gene genç durmuyor muyum?

Sonra çantasını açtı. Muntazamdı, her şeyi tertemizdi. Kenarda bir küçük şişe gördüm. İçinde koyuca renkli bir şey vardı. Nedir bu, diye sorunca:

- Ha, dedi, o vermuttur. Üşürsem içeyim diye benim hanım koydu.

Ve refikasından gözleri yaşarırcasına, sevgile, bağlılıkla, saygile bahsetti. Selim Sırrı, duygulu bir aile babasıydı. Her ikisi de birbirinden kıymetli kızlarından birini kaybetmesi, onu yıkmıştı. Bu acı olmasaydı, böyle seksen üçte

ölmez, belki yüz yıl yaşardı. Kitapları, konferansları, yukarıdanberi saydığım büyük hizmetleriyle tarihimize geçmiş olan Selim Sırrıyı Yüksek Öğretmen okulunda müdürüm, Maarif müfettişliğinde meslekdaşım, B.M. Meclisinde arkadaşım, medeniyet savaşında kıymetli ve tesirli bir ülküdaşım olarak sevgi ile anarım. Pek muhterem refikasına, pek değerli bir Türk hanımı olan kızına, yetiştirdiği gençliğe ve böyle bir evlâdı kaybetmiş olan Türk milletine acılı baş sağlıkları dilerim. Son zamanlarında kendisini aramadığıma ne kadar üzgünüm. Maalesef bizler böyleyiz. Ne yapayım; vefasızlıklar, vefasızlık doğuruyor.

Tarcanın Büstü (*)

Beden eğitimi dâvasının büyük ve başarılı savaşı Salim Sırrı Tarcan öleli altı yıl oldu. Bu münasebetle, beden eğitimi öğretmenleri, hâlâ bağımsız bir bilim merkezi haline getiremediğimiz Beden Eğitimi Bölümü binasının önüne onun güzel bir büstünü koydular. İmkânları kimse-den yardım görmeden kendileri hazırlamışlar, pek başarılı büstü de bir öğretmen arkadaşlarına yaptırmışlardı. Bu kadirbilirlik, bu asil jest kendilerine ve mesleklerine ne güzel de yaraştı!

Bizde birçok dâvaların elbette ki Selim Sırrı Tarcan gibi vefalı ve başarılı öncüleri vardı. Onlar da inandıkları dâvaya bütün bir ömrü seve seve harcamışlardı. Ne yazık ki heykelleri dikilmek şöyle dursun, çoğunun meslek arkadaşları, hattâ yetiştirdikleri talebeleri arasında bile isimleri anılmaz oldu. Bana sorarsanız, Selim Sırrı Tarcan, büstünü biraz da kendisi dikmiştir. Çünkü rahmetli Hoca, bir ömür süren mücadelesinde beden eğitimi ve sporu, örnek insanlığa ve vatandaşlığa ulaşmanın yolu olarak bel-

(*) Vildan Aşir Savaşır, **Beden Eğitimi Dergisi**, Mayıs 1963, Sayı: 7-8.

letmek için didinmiş, çırpınmıştır. Kadirbilirlik insana yarayan bir vasıftır.

Onu ne fevkalâde kabiliyetlere dayanan büyük rekorlar, ne de usta ellerde yetiştirilmiş takımların göz kamaştırıcı başarıları tatmin ederdi. O her şeyin üstünde, sporcu-yu büyük insan yapan mânevi değerleri düşünür, onları arardı. Sağlam bir beden yapısını, mânevî değerlere güvenilir bir temel olsun diye isterdi. Başka türlü-sünü beğenmez, acı acı tenkit ederdi. Spor çevrelerimizin o devirlerde Selim Sırrı Tarcanı biraz antipatik bulmaları bundandır. Bu sebeple onu iterler, aralarına almaktan hoşlanmazlardı.

Selim Sırrı Tarcan, öldüğünde seksen üç yaşındaydı. Bugün sağ olsaydı, demek ki doksanın eşiğinde olacaktı. Cimnastiğe ve spora, kendi deyimiyle, çelik halatlar gibi burma burma pazular için girmiş, sonra da hem kendisini, hem de yetişecek kuşakları kemalli insana, iyi vatandaşa kusursuz örnek teşkil edecek bir değere yükseltmek için en az altmış beş yıl savaşımıştır. Bu savaşın ne çetin safhalardan geçtiğini anlamak için, biz saçlı ağarmışların hâlâ aynı dâvanın peşinde bir ömrü tüketmenin basamağında olduğumuzu hatırlamak bol bol yetecektir. Mücadele, mücadele! Sonunda, okullarımızda beden eğitimi ve spora

ayırabildiğimiz ziyadesiyle meşhur 1 saatlik zamanı mı arttırabildik? Sporun insanı, üstün verimli bir makina yapan değil, bütün mânevi değerleriyle yükselten, güzelleştiren, ailesi ve yurdu için en güvenilir bir varlık olarak yetiştiren yol olduğuna, hattâ Maarif Vekâletini inandırabildik mi? İnandırdık da, her okula bir oyun sahası, bir cimnastik salonu mu verdik? Beden eğitimi öğretmenlerimizi dünyadaki eşlerine benzeyen bağımsız bir ilim ocağında mı yetiştiriyoruz? Beden eğitimi ve spor dâvasının güdümünden ve geliştirilmesinden - kanunun koyduğu adı ile - 1 numaralı sorumlu teşkilâtı ve kadroyu bir anlayışla mücehhez kıldık mı? Formasyonları ve meslek kariyerleri bu dâvayı gütmeye ve başarıya ulaştırmağa yeter mi, yetmez mi, arayıp soruyor muyuz? Gelmiş geçmiş hükümetlerin içinde hangisi tam bir anlayış ve inançla sporun bir ucundan tuttu, savaşçısına yardım etti, destekledi? Bugün hâlâ hatıraları ile övündüğümüz pırlanta gibi sporcularımız için “ben bir sürü baldırı çıplakla uğraşamam” diyen Maarif Vekili maalesef bizde yetişmiştir!

Bütün ölçüleri ve nispetleri muhafaza etmek kaydı ile, rahatça iddia edebiliriz ki, az gittik uz gittik, gide gide ancak bir arpa boyu yol gittik. Bizim kuşak ile rahmetli Hoca

arasındaki fark şuradadır: O, büyük savaşına başlarken yalnızdı. Biz, sayı bakımından fazlacayız ve arkamızda bir Selim Sırrı örneği var. Ancak biz, beden eğitimi öğretmenleri, kendimizi iyice ve açık yürekle tartarak söyleyelim, kaçımızın yüreğinde, Selim Sırrı Tarcan'ın bütün varlığını dağılayan ateş soyundan bir iman yaşamaktadır?.

İnsanlar nedense hep nakşa bakıyor, nakışla meşgul oluyorlar. Nakkaşın ne emeği, ne de çilesi kimseyi ilgilendiriyor. Bugün dünyaya ve memleketimizin gerçek ihtiyaçlarına ölçüldükte, hiç bir şey ifade etmese bile, iyi-kötü bir varlığımız var. Her neye malolduysa, oldu, bu varlık bizden sonrakiler için paha biçilmez bir değerdir. Selim Sırrı için şartlar bu muydu?

Bir devir düşünün ki, dansı değil, halayı, zeybeği, o cânım Erzurum Barını meydan köçeği saysın, kısa pantalonu kötü niyetli bir teşhirin yolu bilip, lânetlesin! Selim Sırrı Tarcan, körpe, filiz gibi kızlarıyla zeybek oynamak için kendisini o devirde ortaya atmıştır. Gene bir devir tasavvur edin ki, memlekete yeni ayak basan futbol topunu Hazreti Alinin kellesi bilsin, ona ayakla vuranları din ve devlet düşmanı diye zamanın evhamlı padişahına jurnal etsin!.. Selim Sırrı Tarcan, beden eğitimi ve kendi inandığı sporu bu anlayışın dikenli ağları arasından geçirmiştir. Gene bir

devir göz önüne getirin ki, memleketin en ileri irfan ocağında okuyan çocuklar, kapıldıkları bir fanatizm uğruna Tarcan'a rahatça yuha çekebilsinler ve o bu tersine esen rüzgâr içinde, sevgi dolu yüzlerce kalbi peşinde sürükleyerek hedefine doğru yürümesini bilsin ve medreselerde arap ağzı besmele çekmekle övünen imam namzedi sarıklılara cüppeleriyle, Darülmuallimat talebesi hanımlara da çarşaf-ları ve peçeleriyle cimnastik yaptıırıp, üstelik, bunu onların programlarına ders diye kabul ettirsin!.. Bunlar, dile bile kolay değildir!

Selim Sırrı Tarcan nur içinde yatsın. Tanrının ondan esirgemeyeceği nurun azıcığı da meslektaşlarının yüreklerine düşsün ve orada rahmetli Hocalarının varlığını kavuran ateşin benzeri bir aşkı tutuştursun.

Selim Sırrı TARCAN (*)

2 Mart 1963'de ölümünün altıncı dönüm yılına giriyoruz. Sanki dün aramızdan ayrılmış gibi acısı içimi burkuyor.

83 yaşında Hakkın rahmetine kavuşan bu dinç, hareketli ve iyi yürekli insanı sevmiyen, tanımayan hemen hemen hiç kimse yoktu. Zira 50 yıl önce fikir eğitiminin yanında beden eğitiminin de lüzumunu, önemini ortaya atan, tanıtan ve yerleştiren yine o olmuştur. Öğretmenlik hayatı, sanatçı, eğitimci ve devrimci yönleri de Selim Sırrı Tarcan'ın kişiliğini memleket sınırları dışına taşırmıştır.

Üstad, aynı zamanda, mükemmel bir hatipti. Radyo ve toplantılardaki konuşmaları merak, ilgi ve büyük bir zevkle dinlenirdi. 2520'yi aşan makalesi ve irili ufaklı 58 eseriyle her faniye nasip olmayan metodlu bir çalışmanın en güzel örneklerini vermiştir.

Selim Sırrı, henüz iki yaşında iken babası Miralay (Albay) Yusuf Bey Karadağ muharebesinde şehit olmuştu.

(*) Ruhi Sel, **Beden Eğitimi Dergisi**, Ocak, 1963, Sayı : 5-6.

Annesi bu acı haberi uzun yıllar ondan saklamıştı. Mora Yunanlıların eline geçinci Selim Sırrı annesiyle İstanbul'a gelmiş, ilk ve orta tahsilini (1882) Mektebi Sultani'de (Şimdiki Galatasaray Lisesi) yapmıştır. Onun cimnastik ve spora karşı ilk sevgi ve hayranlığı, okulun beden eğitimi öğretmeni Faik Beyi gördükten sonra başlar. Öğretmenin tunçtan bir heykeli andıran vücudu, halka ve trapezlerdeki mahareti küçük Selim Sırrı'yı büyülemiş ve çalışmalarında onu daima rehber olarak almıştır. Okulda beden eğitimi başarılarını şöyle anlatır :

(... Cimnastik dersi hariç hiç birisiyle aram iyi değildi. Sene sonu mükâfat tevzii merasiminde birinci gelene alışlarla hediyeleri veriliyordu. Bana da yaldızlı bir kitap verdiler. Cimnastikten birinci olmuştum. Sevinçle anneme koştum, boynuna sarıldım; birinci olduğum için bu kitabı verdiklerini söyledim. Annemin sevinçten gözleri yaşarak: "Hangi dersten birinci oldun oğlum?" diye sordu. "Cimnastikten" diye cevap verdim. Kadıncağız anlamayarak hayretle "Neymiş bu?" deyince, halatlara tırmandığımı, ellerimin üstünde yürüdüğümü anlatmağa başladım. Anneciğim beni kucağından itti : "Haydi git, ben seni okuyup adam olsun diye mektebe göndermiştim, iplere tırmanmak

için değil!." demişti. Fakat o yaldızlı kitap beni spora bağlamış, spor da idealim olmuştu.)

Annesinin bütün karşı koymalarına ve ricalarına karşı Selim Sırrı'da cimnastik hevesi ve aşırı çalışmaları her gün biraz daha artıyordu. Evinin bahçesine kurduğu barfikste bir canbazın yaptığı bütün hünerleri gösterir, ağır gülleleri kaldırmada arkadaşlarının hayranlığını kazanırdı.

Selim Sırrı 4 Mayıs 1893'de mektebi Sultaniyi bitirerek imtihanla Mühendishane-i Berri-i Hümayun'a girdi. Burada da cimnastik dışında birçok sporlara karşı ilgi gösterdi. Koşular, atlamalar, atmalar, eskrim, güreş, Üstad'ın en iyi olduğu spor branşları idi.

Selim Sırrı, 14 Şubat 1897'de istihkâm teğmeni olarak okulunu bitirmiş ve İzmir Yenikale'ye kurasını çekmiştir. Burada kaldığı dört yıl ona, bir çok aydınlarla tanışma fırsatını verdi. Bilhassa edebiyata meraklı ve Fransızcayı çok iyi bilen Abdülhalim Memduh, zaman zaman bu genç zabiti bir kenara çeker :

(Herkes senin cimnastikteki maharetinden bahsediyor, fakat gönlüm ister ki sen aynı zamanda fikir cimmastiği de yapasın. Yalnız pazularını şişirmek para etmez. Biraz da kafan işlemeli. Gazetelere makaleler yazmalısın, diğer ta-

raftan muallimlik etmeli adam yetiştirmelisin. İdealini aşıl-
mak, ön plânda gelen vazifelerinden biri olmalıdır.)

Bu samimî ve içten konuşmalar Selim Sırrı'ya öyle te-
sir etmiştir ki, Hizmet gazetesine telif ve tercüme yazılar
yazarken (Terbiye ve Oyun) adlı bir dergi de çıkarmağa
başlamıştır. Ayrıca İzmir İdadisinde, "Sanayi Mektebi"nde,
"Darülrifan"da ders programları dışında beden eğitimi yap-
tırıyordu. Boş kaldığı zamanlarda tenis oynuyor, bisiklete
biniyordu. Onun bu hareketli hayatı bir daha durulmaya-
cak, artacak, fakat eksilmeyecektir.

3 Ocak 1901'de Yüzbaşılığa terfi edip İstanbul'a tayin
olunduktan sonra burada da çeşitli dergi ve gazetelere ya-
zılar yazmağa başladı. O devrin ağırbaşlı sanat dergisi
olan (Serveti Fünun)'da beden eğitiminin maksat, lüzum
ve öneminden bahisle yazılar çıkıyordu. Diğer taraftan
Mühendishane-i Harbiyesinde eskrim, Topçu İdadisi ile
Hendese-i Mülkiye'de beden eğitimi öğretmenliği yapıyor-
du. Ayrıca "Aşiret mektebi"nde "Mercan İdadisi"nde, Kadı-
köy'deki "Darülrifan"da da dersler veriyordu.

1907 yılında Selim Sırrı'yı İttihat ve Terakkî Fırkası'na
yazılarak siyasi hayata atıldığını görüyoruz. 1908 Meşruti-
yet ilânının üçüncü günü, hürriyet hakkında meydanlarda
nutuklar veriyor, Rıza Tevfikle işbirliği yaparak "Kendi ken-

dilerini İstanbul Komseri tayin edip 17 gün Makarrı Saltanatı ve Hilafat'ı idareleri altına" aldıklarını (Hatıralarım)'dan öğreniyoruz. Fakat bu çok sürmüyor. Üstad, siyasî hayattan çekilerek öğretmenliğe döndüğü zaman, o zamanın idaresi bu zatı kendileri için tehlikeli görerek 1909'da İsveç'e tahsile gönderiyor.

Selim Sırrı, beden eğitiminin bir çok ilimlerle ilgisini, önemini, bir ibadet mertebesine yükseldiğini orada görüyor ve anlıyor. Bunu yine kendi satırlarından okuyalım :

"... Cimnastik âleminde doğru yolu bulabilmek için kırk senelik bir tecrübe devresi yaşadım. Yanlış ve çıkmaz yollarda kuvve-i bedeniye adeta ifna ettim. Adelâtı, kuvve-i bedeniye miyar sandım. Vücudumu demir gibi bir hale koydum. En güç, tehlikeli hünerleri yaptım. En ağır gülleri kaldırmağa savaştım. Nihayet günün birinde fizyoloji ilminin muhtevası karşısında kanaatlarım sarsıldı. Senelerce doğru sandığım yoldan geri döndüm. Senelerce hissiyatım bana rehber olmuştu. İlim bana, şuurun rehberi olması lâzım geleceğini öğretti. Senelerce kuvvetle sıhhatin kazanılacağı zehabında bulundum. Ve nihayet sıhhatle, kuvvetin mümkün olduğuna kaani oldum." demektedir.

Selim Sırrı, İsveç'ten döndükten sonra bir yıl sonra askerlikten istifa etmiştir. O zamanlar okul programlarında

beden eğitimi dersi yoktu. Zamanın Maarif Nazırı Emrullah Efendi Selim Sırrı'yı "Maarif Mektepleri Müfettişi Umumuliği"ne tayin etti.

- Ders yok ki, neyi teftiş edecek; diyenlere Emrullah Efendi :

- Hem tesis, hem de teftiş edecek; cevabını verdi.

Selim Sırrı'nın programı ve şuurlu olarak mücadeleleri bundan sonra başlar. Müfettişlik vazifesinden başka İstanbul Muallim Mektebindeki beden terbiyesi derslerini üzerine aldı. Maksudı, yeni anlayışa göre beden terbiyesi öğretecek, elemanlar yetiştirecekti. Diğer taraftan kabiliyetli öğretmenleri kısa süreli kurslardan geçirip, memleketin birçok okullarında bunlardan faydalanma imkânını buluyordu. İsveç'e de kız ve erkek öğretmen göndererek, beden terbiyesinin ilmî metodlarla Türkiye'de yerleşmesine gayret ediyordu. Onun asıl mücadelesi, memleketi baştan başa saran geri zihniyet, taasup ve kara kuvvete karşı koymaktı. Devrin uyanık ve açık fikirli Evkaf Nazırı Hayri Efendiyi buldu. Onun yardımı ile "Medrese-ül Vaizin"de cimnastik muallimi tayin oldu. Genç vaizlerin cübbe ve sarıklarını çıkartıp çeşitli hareketlerle vücudunu çalıştırmak, beden terbiyesi tarihimizde bir inkılâp sayılır kanaatındayım. Yine o devirde çarşaf ve peçenin altında yüzün, elin

görülmesi en büyük günah ve tek kelime ile (kâfirlik) adedilirdi. Buna karşılık Selim Sırrı, kadın ve kızlarımıza beden eğitimi yaptırmış; o zaman için aklın kabul edemeyeceği bir olayı hakikat haline sokmuştur. Üstad, bütün bunları yılmayan azmi ve iradesiyle, dinmeyen enerjisi ve geniş kültürü ile, kolayca başarmıştı.

Selim Sırrı Tarcan'ın eserlerini, hatıralarını ve konferanslarını inceleyerek devrimci, eğitimci, sanatçı yönlerini açıklamak bu dar sütunlara sığmaz. Bu geniş çalışmayı daha salâhiyetli ve vefakâr ellere bırakıyorum.

Ölümünden dört yıl önce Trabzon Öğretmen okulu cimnastik salonuna asmak üzere kendilerinden imzalı bir fotoğrafını rica etmişim. Bir hafta sonra istediklerimizi yerine getirmiş ve şu mektubu yazmıştı :

Oğlum Ruhi Sel,

17.12.1953

11 Aralık'ta yazdığın mektubunu dün aldım. Ne kadar mütehassis olduğumu bilemezsin. Küçük bir hatıra olmak üzere gönderdiğim fotoğraflar sizlere vasıl olmuş, ona da çok sevindim.

Bir tarihte yani 1909'da İsveç'te tahsilde iken bir şenlik günü yapılan merasime Kral ve Veliiaht teşrif etmişlerdi. Şimdi Kral olan zat ortaya çıktı ve şunları söyledi : (Baba, Allah sana daha çok uzun ömürler versin. Fakat bir gün hayata gözlerini yumarsan hiç gam yeme, bu gençlik ve onun ardından gelecek nesiller seni kalplerinde yaşatacak) Senin mektubun da bende aynı tesiri yaptı. Hayatı çok seviyorum. Sizlere faydalı olmak için daha yaşamak istiyorum. Fakat artık hayatın son baharına eriştim. Mart 25'te seksene giriyorum. Ben de bir gün hayata gözlerimi yumarsam hiç gam yemiyeceğim; sizlerin gönlünde yaşayacağım, ne mutlu bana...

Hocan ve Meslek Arkadaşın

Selim Sırrı Tarcan

Evet Aziz Üstad'ımız "Bu gençlik ve ardından gelecek nesiller seni kalplerinde yaşatacak"dır. Yalnız yaşatmak değil, yıllarca önce içinde bir kor gibi yanan ülkün bizim ülkümüz olacak; bu davaya inanmış milyonlar, senin açtığın nurlu yolda, sendelemeden, ilerleyecektir. Buna emin ol..

(Hayatı seviyorum) diyorsun Muhterem Üstad, hayatı kim sevmez ki. Ancak, bizlere daha çok faydalı olabilmek

ve bizleri düşünerek hayatı sevmenin manası egoizmden ayrılır. Bu yönden başkaları için yaşamayı bir prensip olarak kabul edip “Üstün İnsan Olma” niteliklerini hep sende gördük.

Yerinde rahat uyu Aziz Hocamız, 50 yıl önce bin bir zorluklarla temelini kurduğun ve her parçasında seni bulduğumuz, fikir ve beden eğitiminin heybetli yapısı artık Türk Gençliğine emanet edilmiştir. Bunun tek mimarı sen, çırakları biz ve bizden sonrakiler olacaktır.

SARI ZEYBEK (*)
(S.S. Tarcan Zeybeği)

Selim Sırrı Tarcan, 1897'te Mühendishane Harbiyesi'nden mezun olup, İzmir'e tayin olmuştur. Bir yıl sonra da Yunan Harbi başlamış, her taraftan asker toplanıyordu. Manisa'dan, Aydın'dan, Denizli'den, Ödemiş'ten, Tire'den İzmir'e akın akın yedek taburlar geliyordu. Bu askerlerden her biri yarı zeybeklerdi. Yeni Kale ve Kadifekale'de açık ordugâh kurmuşlardı. Gündüzleri talim yapıyor, geceleri meşaleler yakarak zeybek oynuyorlardı. İşte Selim Sırrı bu seyrine doyum olmaz oyunları o zaman görmüş ve kahramanların tavır ve hareketlerine hayran olmuştu. Harbden sonra güzel İzmir'de dört sene daha kalıyor ve fırsat buldukça Aydın'da, Denizli'de, Manisa'da, Akhisar'da memleket eşrafının yardımlarıyla zeybekleri oynatıyor. Kendisi de aralarına girerek beraber oynamaya çalışıyor ve figürleri taklit ediyordu.

S.S. Tarcan, Meşrutiyetin ilân edilmesinden sonra 1909'da beden eğitimi öğrenimi için İsveç'e gidiyor. Daha

(*) Güler Emirler. (Bu yazı özel olarak S.Sırrı Tarcan'ı Anma Toplantısı için hazırlanmıştır ve ilk kez bu eserde yayımlanmaktadır.)

önce memleketinde iken gördüğü, yaşadığı ve hissettiği Zeybek oyunlarından yola çıkarak İsveç halk oyunları ile ilgilenmeye başlıyor. Orada da halkın millî duygularını çok kuvvetli buluyor. Bu duygularının nereden beslendiğini araştırıyor. Görüyor ki İsveç halkı kendi türkü ve halk danslarına çok önem veriyor. 1860 yılında Stockholm şehrinde (Halk Dansları Dostları) derneği kurulmuş, bu dernek üyeleri İsveç'in her tarafına seyahat ederek ülkelerinde oynanan oyunları ve türküleri söyleyen ailelerden birer aileyi Stockholm'e getirmişler. Skans'ın açık hava müzesinde köy evlerine yerleştirmişler, her aile kendi kültürünü hiç değiştirmeden orayı yansıtıyor ve yazıyor. Dışardan gelen insanlar da o kültürü öğrenmeye çalışıyor. Hatta her pazar ve çarşamba günleri Nees Okulundan mezun bir öğretmenin nezaretinde mahallî danslarını oynuyorlardı. Yerli kıyafetleri ile oynadıkları bu köy oyunlarını şehrin yüksek ve uyanık tabakasına mensup gençleri de gelip oynuyorlardı. Böylelikle bu millî danslar en kibar salonlarda, hatta Opera'da da büyük bir önem kazanmıştır.

İsveç'te 1890 yılında okullarda oynanacak oyunlara eğitici bir şekil vermek, millî ve mahallî dansları ıslah ederek onlara daha zarif bir şekil vermek için bir Oyun ÖĞ-

RETMEN OKULU açılır. O okulda bütün millî ve mahallî danslar tetkik edilir, bunların bir kısmı tamamen ortadan kaldırılır, bir kısmı da yeniden düzenlenerek programa alınır. İsveç Eğitim Merkezi, bu okulun danslarının notalarını, güftelerini, hareketlerini, resimlerini birer kitap halinde bastırıp okullara dağıtmış ve Belediye de yüzbinlerce nüsha bastırıp köylere bedava dağıtmıştır. Bu birbirinden güzel millî dansları S.S. Tarcan da öğrenmiştir ve vatana döndüğünde Öğretmen Okullarımızda öğretmiştir.

Bu arada Stockholm de iken davet edildikleri özel aile toplantılarında S.S. Tarcan da Zeybek oyunları oynuyordu ve daha orada iken vatana döndüğünde ilk iş olarak millî dansları canlandırmak, onları toplumda lâyük olduğu yere getirmek istiyordu.

Selim Sırrı Tarcan'ın İstanbul'a döndüğünde ilk işi İstanbul zeybeklerini araştırmak olur. Bunun için de çevre ile ilişkiye geçer. Sultan Reşad'ın Maiyet Bölüğünde zeybekler bulunduğunu haber alır.

O zaman "Seryaver" olan eşinin akrabası Süvari Feriki Aydınlı Salih Paşaya başvurur ve onun yardımıyla bu erlerden 6'sını Pangaltı'daki evine getirir. Yine kendisinin İzmir Sarah Okulu'nda öğretmenken öğrencisi olan Nişanta-

şı Kız Ortaokulu'nda müzik öğretmeni Ahmet Yekta'yı bulur. Ona klarneti ile evinin salonunda Zeybek havalarını çaldırır. Maiyet Bölüğü efelerini de oynatır. Aydınlı, Ödemişli, Kilizmantlı, Bursalı olan bu erlerin kol sallayışlarının, adım atışlarının, diz çökmelerinin birbirine benzemediğini, ancak aslında hepsinin bir olduğunu şekil ve hareketlerde ufak tefek farklılıklar bulunduğunu görür. Birkaç kere oyunu tekrarlattırır ve her seferinde Zeybeklerin akıllarına estiği zaman diz çöktüğünü farkeder. Zeybeklere bunun sebebini sorar. Onlarda “Çalımımıza nasıl gelirse öyle oynarız. Bu doğuştur, düzene girmez” derler. Daha sonra Selim Sırrı 1911'de Anadolu'ya teftişe gider. Oralarda da zeybekler oynatır, öğrenir. Dört beş sene içinde yüzden fazla zeybek oyununu seyreder. İçlerinde oldukça ustaca sıçrayıp hoplayanların olduğunu, çevik çalâk olduklarını, ama İSVEÇ'te seyrettiği halk danslarının inceliğinin bunlarda olmadığını görür.

Bu arada Paris'te Sorbon Üniversitesi'nde toplanan Beden Eğitimi Kongresinde her milletin üyeleri beraber getirdikleri gençlerle toplantılarda kendi halk danslarını oynuyorlardı. S.S. Tarcan da Aydın Zeybeklerinden Yeni Kule'de öğrendiği oyunu oynar. Tavır ve hareketlere biraz da-

ha güzel bir şekil vermiştir. Oyunu beğenilir, alkışlanır, tekrar oynaması için rica edilir ve bir daha oynar. Fakat S.Sırrı ikinci kez birinciye benzemeden oynadığını fark eder, zira aklına geldiği zaman diz çökmüş canının istediği zamanlarda dönmüştür. Halbuki onların danslarının ölçü ve ahengi adım atışları, sıçrayışları hiç değişmemiştir. Hepsi hesaplı bir ölçü içerisinde. Oyununu oynadıktan sonra can sıkıcı bir durum karşısında kalır. Hareketlerin sırasını ellerin, parmakların şeklini, kolların duruşunu sorarlar. Selim Sırrıyı hayli terletirler. Gerçi bu oyunlar, babadan evlâda geçen millî geleneklerdir, sırası filân yoktur. Belirli bir başlangıç şekli olmadığı gibi sonu da yoktur. İnsan yorulunca duruyor. Ama kendisi de kanaat getirir ki belli bir yönleme göre oynamamıştır.

Bunun üzerine S.S. Tarcan Avrupa'da gördüğü sistem içerisinde 1916 yılında bir yöntem dahilinde başlangıcı ve sonu belli olan belirli figürleri olan yeni bir zeybek dansını meydana getirmeye karar veriyor. Bunun için de önce zeybek havaları içinde çok beğendiği "SARI ZEYBEK türküsü"ne daha canlı daha neşeli bir beste yapıyor. On sekiz yaşından beri müzikle uğraştığı için bu yeni notayı tertip etmekte güçlük çekmiyor. 9/8'lik bir oyun havası vücuda ge-

tiriyor. Böylece, gerek türkünün gerek raksın millî karakteri, muhafaza edilerek TARCAN ZEYBEĞİ doğuyor.

Tarcan, zeybek dansının tavrı ve hareketlerindeki özelliği muhafaza etmek üzere, zeybeğin başına dik bir duruş veriyor; keskin ve sert hareketler kullanmamaya, şekil ve hareketlerin ahengine dikkat etmeye, kollara baştan sona kadar bir dalgalanma hareketleri vermeye özen gösteriyor.

1917'de jimnastik öğretmeni iken öğretmen okulu öğrencilerine Beden Eğitimi dersinde düzenlediği Tarcan Zeybeğini öğretiyor. O sene ilk defa Kadıköyünde Fener Kulübü sahasında düzenlediği Birinci İdman Bayramında halkın huzurunda öğrencileri ile oynuyor. Yüksek Öğretmen Okuluna müdür olduktan sonra fırsat buldukça Tarcan Zeybeğini öğrencilerine öğretiyor ve birlikte oynuyor.

1924'te Paris'te uluslararası düzenlenen olimpiyat oyunlarına gittiğinde Türkiye'de Beden Eğitimi konusunda birkaç konferans vermesi isteniyor. Kendisi bunlardan birini Zeybek oyununa ayırıyor. Önce konuşma yapıyor, sonra da orada bulunan Fransız yüzbaşısına piyanoda çıldırarak sahnede bizzat oynuyor. Çok beğeniliyor ve alkışlanıyor.

Kadınla Oynanan Zeybek

Büyük Kurtarıcı Mustafa Kemal Atatürk, kadına toplumdaki yerini vermiştir. Hayatımızın her alanında görev alan kadının her türlü etkinlikte olduğu gibi toplumsal eğlentilerde de Batı kadınları gibi bir yeri olması tabii idi. Osmanlı devleti tam altı yüzyıl kadını erkekten ayırmış, kadının erkekle dans etmemesi büyük bir eksiklik olmuştur.

Kadın toplumdaki yerini alınca S.S. Tarcan da yeni düzenlediği Tarcan Zeybeği oyununu 1924'te kadınla beraber oynanır bir şekilde koyar, kadına da aynı düzen dahilinde aynı hareketleri yaptırır, yalnız el ve kol hareketlerini kadının yaratılışındaki inceliğe uygun bir biçime koyar. Bir de dans için bir düzen kurar.

Buna göre, Zeybek beş figür ve altı gezintiden ibarettir. Karşılıklı oynanır. Zeybek oyununun başlangıcında sevdiği kızı ağırbaşlı ve yavaş adımlarla takip eder, ona yaklaşır, vücudunun güzelliğini, tavırlarını, ahengini ifade eden hareketlerle gösterir, kadınla birlikte dans eder. Sonra kadın, bir güneş gibi ekseninin etrafında dönerek oynarken erkek bir dünya gibi hem ekseninin etrafında hem gü-

neşin etrafında, muntazam adımlarla dönerek oynar. Bir gezintiden sonra kadınla el ele verip ileri ve geri birlikte sıçrarlar. Son figürde müziğin ritmine ayak uydurup karşılıklı diz çökerlerken son harekette erkek kadının dizini öper. Oyun bir gezinti ile sona erer.

1925’de Atatürk İzmir’e gelir ve Hükümet dairesinde bir kabul verileceği söylenir. O zamanlarda da S.Sırrı Beden Terbiyesi Baş müfettişliğinde görev yapmaktadır. O da davet edilir. O akşam Selim Sırrı “Kız Muallim Mektebi”nin konferans salonunda yetiştirdiği öğretmenlerden Mualla Hanımla birlikte Zeybek oyununu oynamaya hazırlanır. Ve önce bir konuşma yapar; “BÜYÜK KALPLI YÜKSEK DÜŞÜNCELİ GAZİMİZ, SİZ YALNIZ MÜNCİ, YALNIZ HALASKÂR DEĞİLSİNİZ. AYNİ ZAMANDA BİR MÜRŞİD VE BİR MÜREBBİSİNİZ. SİZ KOCA BİR MEMLEKETİ İZMİHLALDEN KURTARDINIZ. MİLLETE HAKK-I HAYAT VERDİNİZ VE HAYIR YOLLARINI GÖSTERDİNİZ. SİZ TÜRK MİLLETİNDEN BİR ABİDE-İ MEDENİYET VÜCUDA GETİRMEK İSTEDİNİZ. BİZ MUALLİMLER O ABİDENİN NACİZ BİRER AMELESİ, MÜFTEHİRİZ” der.

Selim Sırrı Bey konuşmasından sonra Mualla Hanımla

Sarı Zeybek oyununu oynar ve çok alkışlanır. Atatürk, Selim Sırrı Beyi yanına çağırıp elini sıkar ve bazı bilgiler aldıktan sonra, şunları söyler : “HANIM EFENDİLER, BEYLER SELİM SIRRI BEY ZEYBEK RAKSINI İHYA EDERKEN ONA BİR ŞEKL-İ MEDENİ VERMİŞTİR. BU SANAT-KÂR ÜSTADIN ESERİ HEPİMİZ TARAFINDAN SEVE SEVE KABUL EDİLEREK, MİLLİ VE TOPLUMSAL HAYATIMIZDA YER TUTACAK KADAR GELİŞMİŞ, BEDİL BİR ŞEKİL ALMIŞTIR. ARTIK AVRUPALILARA, BİZİM DE MÜKEMMEL BİR RAKSİMİZ VAR DİYEBİLİRİZ VE BU OYUNU SALONLARIMIZDA, MÜSAMERELERİMİZDE OYNAYABİLİRİZ. ZEYBEK DANSI HER TOPLUMSAL SALONDA KADINLA BERABER OYNANABİLİR VE OYNANMALIDIR”.

Ve tekrar Selim Sırrı Bey’e dönerek, “YORULMADINIZSA MUALLA HANIMLA BİRLİKTE BİR DEFA DAHA ŞEHİR ELBİSESİYLE OYNADIĞINIZI GÖRMEK İSTERİM” buyurur. O gece Selim Sırrı Bey üçüncü defa Zeybek Raksını oynar ve sürekli alkışlar arasında sahneden ayrılır. Atatürk, yeniden Selim Sırrı Bey’in elini sıkar, kendisini tebrik eder ve “PEK KIYMETLİ BİR ESERİ VÜCUDA GETİRDİNİZ” der.

E K L E R

- * Selim Sırrı Tarcan'ı Anma Toplantısı Programı
- * Yayına Hazırlık Çalışmalarında Gerekli Düzeltmeler İçin İlgililere Gönderilen Yazı Örneği
- * Türk Eğitim Derneği Yayınları

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ

SELİM SIRRI TARCAN'I ANMA TOPLANTISI"

19 KASIM 1997

Çarşamba

**Yer : T. Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü Konferans Salonu
Atatürk Bulvarı No: 207 Kavaklıdere - ANKARA**

“SELİM SIRRI TARCAN’I ANMA TOPLANTISI
19 KASIM 1997 ÇARŞAMBA

- 13.30-13.45** - **AÇILIŞ KONUŞMALARI**
- **Prof.Dr. Özcan DEMİREL**
(TED Bilim Kurulu Başkanı)
- **A. Sezer ERGİN**
(TED Genel Başkanı)
- 13.45-15.00** - **BİRİNCİ OTURUM**
BAŞKAN - **Dr. Ferhan OĞUZKAN**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
“Selim Sırrı Tarcan’ın Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bakış
- KONUŞMACI** - **Doç. Dr. Özbay GÜVEN**
(G.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Öğr. Üyesi)
- KONU** “ Selim Sırrı Tarcan İle İlgili Anılar”
- KONUŞMACI** - **Cemal ALPMAN**
(MEB Talim Terbiye Kurulu Emekli Üyesi)
- **Cevdet ARUN**
(MEB Emekli Başmüfettişi)
- 15.00-15.30** - **ARA - ÇAY**
- 15.30-17.30** **İKİNCİ OTURUM**
BAŞKAN - **Cevdet ARUN**

(MEB Emekli Başmüfettişi)

KONU

“DEĞİŞİK YÖNLERİYLE SELİM SIRRI TARCAN”

KONUŞMACILAR

- **Y.Doç.Dr. Gıyasettin DEMİRHAN**

(H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi
Y.O.Öğr.Üyesi)

“Tarcan’ın Örgün ve Yaygın Eğitimde Beden
Eğitimine Katkıları”

- **Dr. Adnan ORHON**

(Celal Bayar Üniv. Beden Eğt. ve Spor
Y.O.Öğr.Gör.)

“Tarcan’ın Beden Eğitimi ve Spor Anlayışı”

- **Macide TÜZÜN**

(ODTÜ Eğitim Fak. Beden Eğt. ve Spor
Böl.Öğr.Gör.)

“Tarcan ve Türk Milli Olimpiyat Komitesi”

- **Güler EMİRLER**

(ODTÜ Eğt. Fak. Beden Eğt. ve Spor Böl.
Okutman)

“Tarcan’ın Radyo Konuşmaları”

- **Cevdet ARUN**

(MEB Emekli Başmüfettişi)

“Tarcan’ın Beden Eğitimi Öğretmenlerinin
Yetiştirilmesiyle İlgili Görüşleri”.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL MERKEZİ

Sayı :

Ziya Gökalp Caddesi 48,
Yenişehir - ANKARA

Derneğimizce düzenlenen ve 19 Kasım 1997 tarihinde T. Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü Konferans Salonu'nda yapılmış bulunan S. Selim Sırrı Tarcan'ı Anma Toplantısı'nda sunulan bildiri ve panel konuşmalarının bir kitap haline getirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Bu toplantıda,

..... konulu,

BİLDİRİ/PANEL ile ilgili olarak ;

() Sunduğunuz konuşmanın,

() İzleyicilerin yöneltmiş oldukları sorulara
verdiğiniz cevapların,

() İzleyici olarak, toplantının "Tartışma"

kısımlarında; katkı niteliğindeki konuşmanız veya bildiri, sahibine ya da panel üyelerine yönelttiğiniz soruların, ses alıcı gereçten belirlenebilen metni ekte sunulmuştur.

..... tarihine kadar ekte sunulan metinde, metnin aslına sadık kalarak yapılmasını gerekli gördüğünüz düzeltmeleri, eklemeleri ve çıkarmaları yaparak yayınlanmasını istediğiniz metnin, Derneğimize ulaştırılmasını dilemekteyiz. Bu yayınının kısa sürede yayınlanması planlanmaktadır. Bu bakımdan, gerekli düzenlemelerden sonra, yazınızı basıma hazır bir biçimde daktilo ile yazılmış olarak göndermenizi beklemekteyiz.

Ayrıca, halen düzeltme yapmak üzere gönderdiğimiz ektaki metinde, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, bu metnin ve toplantı sırasında verdiğiniz (Şayet verdiyseniz) bildiri veya panel konuşmanızın metninin basılmasını belirten, "basılabilir" ibaresi ile imzalı olarak göndermenizi önemle rica etmekteyiz.

Bilginizi rica eder, ilgileriniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Mehmet BAKLACI

TED Genel Müdürü

NOT :

- 1- Ekte sunulan metnin düzeltilerek, yeniden yazılması halinde, tarafımızdan gönderilen metinle birlikte iadesi,
- 2- Düzeltme sırasında yazım kurallarına dikkat edilmesi,
- 3- Gereksiz gördüğünüz paragraf ve cümlelerin çıkarılması, konuşmanızın çerçevesini aşacak ekler yapılmaması ve yabancı isim ve terimlerin orijinali ile Türkçe okunuşunun belirtilmesi rica olunur.

Türk Eğitim Derneği Yayınları

<u>EĞİTİM DİZİSİ</u>	<u>: FİYATI</u>
1. Yükseköğretime Giriş Sorunları	Tükendi
2. Ulusal Eğitim Politikamız (2.Basım)	150.000
3. Çocuk ve Eğitim (2.Basım)	150.000
4. Temel Eğitim Sorunları	Tükendi
5. Atatürk ve Eğitim (2. Basım)	200.000
6. Türkiye’de Meslek Eğitimi ve Sorunları	150.000
7. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları	150.000
8. Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz	Tükendi
9. Gençliğin Eğitimi ve Sorunları	150.000
10. Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları (2. Basım)	200.000
11. Yaygın Eğitim ve Sorunları	Tükendi
12. Yükseköğretimde Değişmeler	150.000
13. Demokrasi İçin Eğitim	150.000
14. Eğitimde Laiklik	200.000
15. Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları	200.000
16. Ortaöğretimde Yenileşme	200.000
17. Yaratıcılık ve Eğitim	200.000
18. Aile ve Eğitim	300.000
19. Hoşgörü ve Eğitim	300.000
20. Yurttaşlık ve Eğitim	Baskıda
21. Sekiz Yıllık Zorunlu Öğretim ve Sorunları . . .	Baskıda

ÖĞRETİM DİZİSİ

1. Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları	Tükendi
2. Ortaöğretim Kurumlarında Fen Eğitimi ve Sorunları	150.000
3. Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları	150.000

ISBN 975-7583-11-1